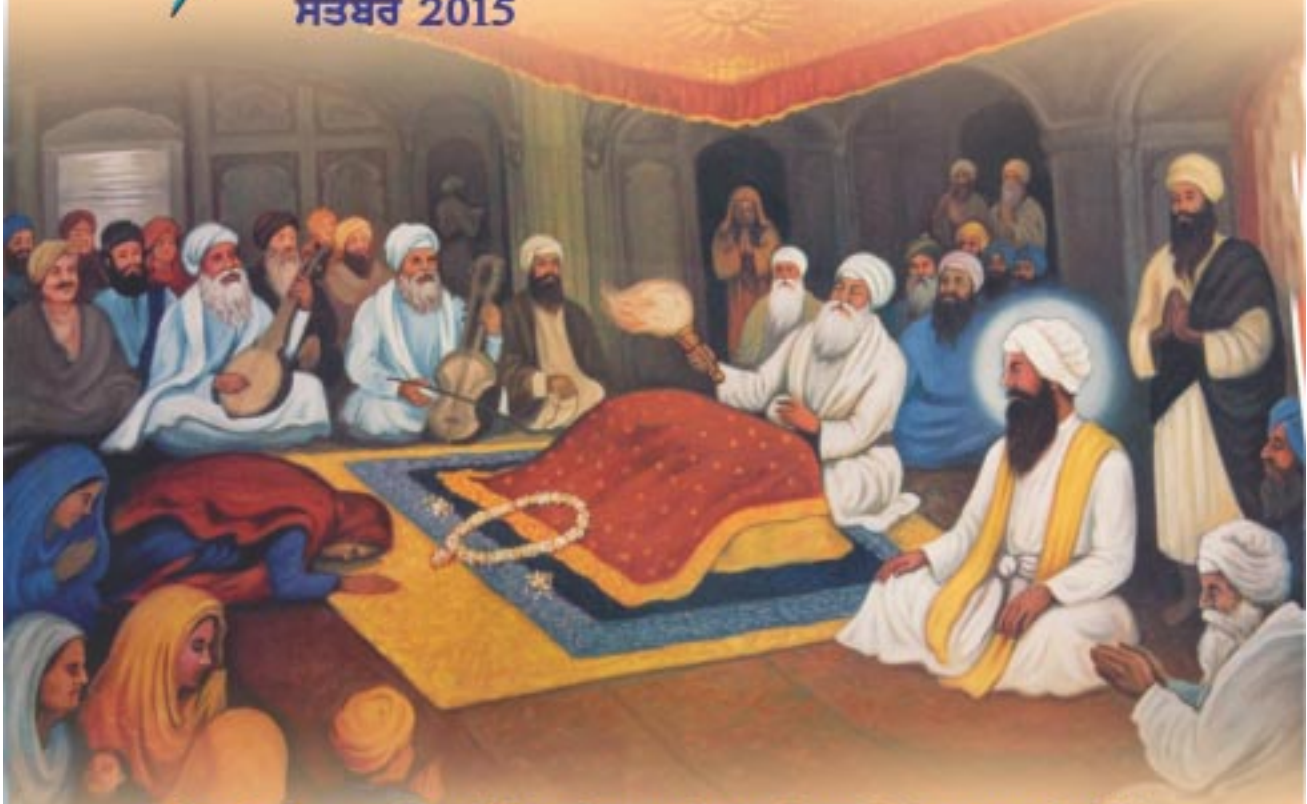

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਜੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਭਾਰਗੁ

ਸਤੰਬਰ 2015

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 1604 ਈ. ਵਿੱਚ,
ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੇਂ, ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਜੋਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਸ਼ੇਭਿਤ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਇੱਕੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਸਤੰਬਰ, 2015
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
9417214391, 9592009106

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India
9417214391

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
Email : atammarg1@yahoo.co.in,
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

94172-14391, 94172-14381, 9417214379
96461-01996, 98889-10777,

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ
'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ,
ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ
(ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਵਜੇ
ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408

ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-288-5000

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ

ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858
ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

* ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE) - 0160-2255003

* ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ -
96461-01996

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ
95920-55581

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
98148-01860

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ.ਐੱਫ)
94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ
(ਫਰੀ) 98157-28220, 98146-12900

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 96532-18294

ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385,

98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 5
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 7
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
3. ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ 11
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ 21
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ,
ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ)
31
6. ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ 40
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
7. ਪੇਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ 45
ਸੰਤ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
8. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ 50
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
9. ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ) 54
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
10. ਸੱਤਵੇਂ ਰਤਨ - ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ 57
ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
11. ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ 61
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
12. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, 63
ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੮

ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਜ਼ਹਬ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ। ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਜੀਵ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਖਿਆਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 'ਧਰਮ' ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਧਰਮ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਹ-ਰੀਤੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਧਰਮ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੇ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਚਾਰਣ ਹੋਏ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਂਭਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਬਾਦ ਵਿਚ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਈਬਲ, ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ, ਪਵਿੱਤਰ ਵੇਦ, ਬੁੱਧ ਤ੍ਰਿਪਿਟਕ, ਜੈਨ ਅੰਗ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ।

ਇਹ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਲ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬਾਅਦ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੌਲਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ-ਘਾਟੇ ਹੋਣੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸਨ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨਵੀਨਤਮ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਾਚਣ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਏ ਹੋਏ ਰੱਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਂਭਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 1469 ਈ. ਨੂੰ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਬ ਸੰਸਾਰ

ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਿਸਦਾ ਧੁਰਾ ਸੀ- 'ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੇਸਟ ਧਰਮੁ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥ ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥' ਅਜਿਹਾ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬੀਜਿਆ, ਸਿੰਜਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ-

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੯੫

'ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕੋ ਹੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਵਤਰਣ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕਰਦੇ, "ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਬਾਣੀ ਆਈ ਹੈ, ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਕਰੋ।" ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ, ਉਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ

ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥

ਅੰਗ- ੭੨੨

ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ

ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੭੬੩

ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਬਾਬਾ ਫਿਰਿ ਮੱਕੇ ਗਇਆ ਨੀਲ ਬਸਤੁ ਧਾਰੇ ਬਨਵਾਰੀ।

ਆਸ ਹਥਿ ਕਿਤਾਬ ਕਛਿ ਕੁਜਾ ਬਾਂਗ ਮੁਸਲਾ ਧਾਰੀ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੧/੩੨

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਭਵਿੱਖਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੀ। 'ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਚੇਲਾ ॥' ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਨਾਲ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣ, ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦੂਸਰੀ ਜੋਤਿ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ

ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੌਂਪਣ ਸਮੇਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਗਈ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵੀ ਸੌਂਪਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤਕ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ। 1599 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਰਮਣੀਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਾਣ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। 1604 ਈ. ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸੰਪੰਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਜੋਂ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਆਇਆ -

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ
ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥
ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ
ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਰਾਮ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ
ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੁਰੇ ॥
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਥਿਨਾਸੀ
ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ ॥
ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੭੮੩

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸੁਖੈਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1. ਅੰਗ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 13 ਤੱਕ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਜਪੁ', 'ਸੋ ਦਰ' ਤੇ 'ਸੋਹਿਲਾ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

2. ਅੰਗ ਨੰਬਰ 14 ਤੋਂ 1352 ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ 30 ਰਾਗਾਂ 'ਚ ਉਚਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ, ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ। ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 30 ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 31 ਹੋ ਗਈ।

3. ਅੰਗ ਨੰਬਰ 1353 ਤੋਂ 1430 ਤੱਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਮਹਲਾ ੨ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਅਤੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫ ਦਰਜ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਅੰਕਿਤ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਪੁਰਨਤਾ 1430 ਅੰਗ ਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਕੀਰਣ

ਹੱਦ ਬੰਦੀਆਂ ਤੋੜ ਕੇ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਸਦੀ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ (ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ-ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 6 ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, 15 ਭਗਤ ਸਾਹਿਬਾਨ, 11 ਭੱਟ 4 ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ 36 ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ।

1708 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਨਾਂਦੇੜ) ਵਿਖੇ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਕਾਲ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ -

ਦੋਹਰਾ॥ ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ॥
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥

ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ -

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥
ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੯੮੨
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥
ਅੰਗ - ੫੧੫

ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕੋ-ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਖੁਦ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪ ਕੀਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚਲਾ ਚਿੰਤਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਲਈ ਮਰ ਮਿਟਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਚਨਾ ਕਾਲ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ 500 ਸਾਲਾ (12ਵੀਂ ਅਤੇ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਸ ਵਿਚਲਾ ਚਿੰਤਨ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਉਧਾਰ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਅਸੁਨਿ

(ਅੱਸੁ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਦ : 17 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ

ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਜਾਇ॥

ਮਨਿ ਤਨਿ ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ ਘਣੀ

ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮਾਇ॥

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ

ਹਉ ਤਿਨ ਕੇ ਲਾਗਾ ਪਾਇ॥

ਵਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ

ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥

ਜਿੰਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ

ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਅਘਾਇ॥

ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ

ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਲੜਿ ਲਾਇ॥

ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤਿ ਮਿਲਾਈਆ

ਸਿ ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਇ॥

ਪ੍ਰਭ ਵਿਣੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਇ॥

ਅਸੁ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ

ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥ ਅੰਗ - 134

ਪਿਛਲਾ ਮਹੀਨਾ ਭਾਦਰੋਂ ਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੇਚ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ (warn) ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਦੋਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਤਕੜਾ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵੇਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ-

ਇਕ ਰਤੀ ਬਿਲਮ ਨ ਦੇਵਨੀ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ

ਓਨੀ ਤਕੜੇ ਪਾਏ ਹਾਥ॥ ਅੰਗ - 78

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਚਿਆ ਰਿਹਾ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ; ਉਹ ਸਭ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸੱਚ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਬੋਹਿਥਾ ਉਛਾਲੇ ਮਾਰਦੇ ਅਗਨ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ

ਇਹ ਵੀ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਓਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲਾਵਿਆਂ, ਭੁਲਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਇਸਨੂੰ ਭਵਜਲ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਹੁੱਸੜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇ, ਗੁਰੂ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇ? ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮੇਲ, ਕੋਈ ਰਸਕ ਬੈਰਾਗੀ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੀ ਗਈ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਮੰਤਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਐ ਭੁੱਲੜ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਭੂਠਿਆਂ ਦੀ, ਕੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਛੱਡ ਦੇਹ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗ ਰੱਤੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਭੇਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਤ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਵਾਜਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਏਥੇ ਵੀ ਨਿਭਣਗੇ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਭਣਗੇ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ

ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥

ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ

ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ॥ ਅੰਗ - 1102

ਅਜਿਹੇ ਰੰਗ ਰੱਤੜੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਪੁਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੱਸ-ਦੱਸ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਗਿਆਸਾ ਪੂਰੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਜਾਗੀ, ਇਕ ਉਮਾਹ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਂਗ ਉਠੀ, ਲਹਿਰ ਵਧਦੀ ਹੀ ਗਈ, ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨੇ ਖਿੱਚ ਪਾਈ, ਬਿਰਹੁ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨੀਰ ਵਗਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਰਲਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਇਆ॥

ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਜੀਵਾਇਆ॥

ਹਉ ਹਰਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ

ਮੇ ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ ਜੀਉ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਤ੍ਰ ਮੇਰਾ ਬਾਲ ਸਖਾਈ॥
 ਹਉ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਮੇਰੀ ਮਾਈ॥
 ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਲੈ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 94

ਅੰਦਰ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਪੀੜ ਜਾਗ ਗਈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਕੀ ਜਾਨਣ - ਇਸ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ? ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਾਣਾਂ ਨੇ ਘਾਇਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੱਛੀ ਵਾਂਗੂੰ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ- ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ -

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਹੁ ਤਪਤੈ
 ਜਿਉ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤੁ ਬਿਨੁ ਨੀਰ॥
 ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗੈ ਹਰਿ ਤੀਰ॥
 ਹਮਰੀ ਬੇਦਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਪੀਰ॥ ਅੰਗ - 862

ਨਿਤ ਅੰਦਰੋਂ ਸੰਦੇਸ਼ੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ - ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ। ਪਰ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਚੋਲਾ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਤੜਫ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ -

ਹਉ ਮਨੁ ਅਰਪੀ ਸਭੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ
 ਅਰਪੀ ਸਭਿ ਦੇਸਾ॥
 ਹਉ ਸਿਰੁ ਅਰਪੀ ਤਿਸੁ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ
 ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਦੇਇ ਸਦੇਸਾ॥ ਅੰਗ - 247

ਬਿਰਹੁ ਕੁੱਠੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀ, ਸੱਚ ਦੇ ਬੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਕਿ ਤੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਕੰਧ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾ ਲਈ। ਜਿਸਨੂੰ ਤੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਪਰ ਤੇਰੀ ਕੰਧ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਇਸ ਕਰੜੀ ਵਲਗਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ
 ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ॥
 ਭਾਂਡੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਾਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ॥
 ਅੰਗ - 624

ਤੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ, ਉਸਦੀ ਮਿਹਰ ਬਿਨਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਾ। ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੰਗ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਸੇਵ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਤੇ ਤਰੁਠੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਕੰਧ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਇਕ ਭੇਤ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ -

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
 ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥ ਅੰਗ- 1263

ਗੁਰੂ ਦਇਆਲ ਹੋ ਗਿਆ -

ਭਇਓ ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਰਬ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ
 ਸਗਰੋ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਇਓ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਗੁਰਿ ਖੋਈ
 ਤਉ ਦਇਆਰੁ ਬੀਠਲੋ ਪਾਇਓ॥ ਅੰਗ - 624

ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਚਾ ਲਗ ਗਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਲਗ ਜਾਣੀ ਹੀ ਮਿਹਰ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਦੇ ਵਿਚ ਉਡੀਕਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ-।

ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ॥
 ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ॥ ਅੰਗ - 266

ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਵਾਲਾ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਮੁਰਦਾ ਹੈ - ਪਿਆਰ ਬਿਨਾਂ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
 ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ॥
 ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
 ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ॥ ਅੰਗ - 253

ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ -

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਪੁੰਨ ਸਭਿ ਹੋਮਉ
 ਤਿਸੁ ਅਰਪਉ ਸਭਿ ਸੁਖ ਜਾਈ॥
 ਏਕ ਨਿਮਖ ਪ੍ਰਿਅ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਵੈ
 ਤਿਸੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈ॥
 ਕਰਉ ਨਿਹੋਰਾ ਬਹੁਤੁ ਬੇਨਤੀ
 ਸੇਵਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਾਈ॥
 ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਹਉ ਸਗਲ ਤਿਆਗਉ
 ਜੋ ਪ੍ਰਿਅ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ॥ ਅੰਗ - 1207

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਿਜੋਗਣ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਹੂਕ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਬਾਯਸ ਉਡਹ ਬਲ ਜਾਉ ਬੇਗ ਮਿਲੋ ਪੀਯ
 ਮਿਟੈ ਦੁਖ ਰੋਗੁ ਸੋਗੁ ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ ਕੋ॥
 ਅਵਧ ਬਿਕਟ ਕਟੈ ਕਪਟ ਅੰਤਰਿ ਪਟੁ
 ਦੇਖਉ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਕੋ।
 ਲਾਲ ਨ ਆਵਤ ਸੁਭ ਲਗਨ ਸਗਨ ਭਲੇ
 ਹੋਇ ਨ ਬਿਲੰਭ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਬੇਦ ਲੋਕ ਕੋ।
 ਅਤਿਹਿ ਆਤੁਰ ਭਈ ਅਧਿਕ ਔਸੇਰ ਲਾਗੀ।
 ਧੀਰਜ ਨ ਧਰੋ ਖੋਜੋ ਧਾਰਿ ਭੇਖ ਜੋਗ ਕੋ॥

ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਸੋ ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਅੱਸੂ ਦੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ

ਉਮਾਹ ਉਠ ਖੜਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਖਿੱਚ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸਖੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ -

ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਗਰਬਿ ਗਹੇਲੀ॥
ਸੁਣਿ ਸਹ ਕੀ ਇਕ ਬਾਤ ਸੁਹੇਲੀ॥
ਜੋ ਮੈ ਬੇਦਨ ਸਾ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਮਾਈ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਨ ਰਹੈ ਕੈਸੇ ਰਾਖਾ ਮਾਈ॥
ਹਉ ਦੋਹਾਗਣਿ ਖਰੀ ਰੰਵਾਣੀ॥
ਗਇਆ ਸੁ ਜੋਬਨੁ ਧਨ ਪਛੁਤਾਣੀ॥
ਤੂ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰਿ ਮੇਰਾ॥
ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੀ ਜਨੁ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ॥
ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਅੰਦੇਸਾ ਏਰੀ॥
ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਕੈਸੇ ਰਵਉ ਸਨੇਹੀ॥ ਅੰਗ - 990

ਤਰਲਾ ਹੈ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣ ਦਾ -

ਅਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਜਾਇ॥
ਮਨਿ ਤਨਿ ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ ਘਣੀ
ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮਾਇ॥ ਅੰਗ - 134

ਹੈ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਵੇ? ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਮੁਰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਰੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੁਮਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਅੰਨ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਣ?

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ॥
ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ॥
ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ॥ ਅੰਗ - 142

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਮੇਲਣਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਲਦੇ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੋਹਿਆ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ॥
ਅੰਗ - 397

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਹਨ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਏ ਹੋਏ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ ਹਨ -

ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੋ ਨਿਜ ਰੂਪ॥ ਅੰਗ- 1252
ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ
ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ॥
ਪੰਨੁ ਸਿ ਸੋਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ॥
ਅੰਗ - 319

ਪਿਆਰਿਆ! ਗਿਣਤੀ ਛੱਡ ਦੇਹ। ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਜਿਹੇ ਅਭੇਦ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਤੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਿਹੜੇ ਮਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਜੋ ਆਪ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਵੀ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਸੁਖ ਟੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਾ ਪਾਇ॥
ਵਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ
ਦੁਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥
ਜਿੰਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ
ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ॥ ਅੰਗ - 135

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ, ਪੁਛੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਮਿਲਦਾ ਕਿਥੋਂ ਹੈ?

ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਅਤਿ ਭਲਾ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲੈ ਰਸੁ ਖਾਇ॥
ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਤੁਸਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ॥
ਓਇ ਵੇਪਰਵਾਹ ਨ ਬੋਲਨੀ
ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਤਿਨ ਪਾਇ॥
ਭਾਈ ਰੇ ਮਿਲਿ ਸਜਣ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਾਰਿ॥
ਸਜਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਕਢੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ॥
ਗੁਰਮੁਖੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਤਿਨ ਦਇਆ ਪਈ ਮਨਿ ਆਇ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਵਚਨੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ
ਜੋ ਮੰਨੇ ਸੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਭੇਤ ਦੇ ਦਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਹਰਿ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਇਸ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਵਡ ਜਾਣੀਅਹਿ
ਜਿਨ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਧਾ ਗੁਰ ਭਾਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਇਹ ਰਸ ਝਿਮ-ਝਿਮ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਖਾ ਸਾਰੇ ਵਣਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਥਲਾਂ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਉਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਵਣਿ ਤਿਣਿ ਸਭਤੁ ਹੈ
ਭਾਗਹੀਣ ਨਹੀ ਖਾਇ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵੈ
ਮਨਮੁਖ ਰਹੇ ਬਿਲਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਉਹ ਕਿਉਂ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ

ਦੀ ਅਗਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ, ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਸੁੰਦਰ ਸੇਜਾਂ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ, ਮਸ਼ਹੂਰੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰ ਰਹੀਆਂ। ਹਿਰਦਾ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਇ-ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ

ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥

ਅੰਗ - 14

ਸੋ ਇਹ ਭਾਗਹੀਣ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਲ ਰਹੇ ਹਨ -

ਓਇ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਨ ਨਿਵਹਿ

ਓਨਾ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਲਾਇ॥

ਅੰਗ - 41

ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਖੰਡਾਂ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥

ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ -

ਜਤ੍ ਤਤ੍ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਆਪਿ ਹੈ

ਆਪੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹੋਇ॥

ਆਪਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੇਵਸੀ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚੋਇ॥

ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਸੋਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਸੋ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਖ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਨ ਅ-ਮਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹੰਦ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕਰ ਲਈ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, 'ਮੈਂ' 'ਤੂੰ' ਬਣ

ਗਈ ਤੇ 'ਤੂੰ' 'ਮੈਂ' ਬਣ ਗਈ। ਕੌਣ ਪਰਖੇ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਹੈ ਇਸ ਰਸ ਵਿਚੋਂ ਵਖਰਾ ਹੋਣ ਦੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੱਡ ਦੇਵੋ 'ਮੈਂ' ਭਾਵ, ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਫਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਗ ਬੀਤ ਗਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾ ਲਵੋ -

ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ

ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਲੜਿ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - 135

ਜਿਹੜੇ ਲੜ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਵਿਛੜਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਉਸ ਦੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਉਸ ਬਿਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤਿ ਮਿਲਾਈਆ

ਸਿ ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਇ॥

ਪ੍ਰਭ ਵਿਣੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਇ॥

ਅਸੂ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥

ਅੰਗ - 135

ਸੋ, ਸੁਖੀ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ-

ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ

ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ

ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ॥

ਅੰਗ - 694

ਕਿੰਨਿਆਂ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ, ਕੋਈ ਗਿਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੀ-ਕੀ ਮੈਂ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਦਾ ਰਿਹਾ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ॥ ਅੰਗ - 176

ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਲ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹਸੰਦਿਆਂ, ਖੇਲੰਦਿਆਂ, ਪਹਿਨੰਦਿਆਂ, ਖਾਵੰਦਿਆਂ ਵਿਚੇ ਹੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਵੇ -

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ॥

ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ

ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ॥

ਅੰਗ - 522

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

**ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!**

**ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥**

ਅੰਗ - 256

**ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥**

ਅੰਗ - 289

**ਜੈਸਾ ਬਾਲਕੁ ਭਾਇ ਸੁਭਾਈ ਲਖ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵੈ ॥
ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਤਿਝਕੇ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਬਹੁਤਿ ਪਿਤਾ ਗਲਿ ਲਾਵੈ ॥
ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੈ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵੈ ॥**

ਅੰਗ - ੬੨੪

ਧਾਰਨਾ - ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ, ਜਿਉਂ ਭਾਵੈ ਤਿਉਂ।

**ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਸਤਿਗੁਰ
ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੁਮੁ ਪਿਤਾ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥**

**ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਕੋਈ
ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਘਾਲ ॥
ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨਹੁ
ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੁਮਰੇ ਮਾਲ ॥ ੧ ॥**

**ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਸੁਆਮੀ ਅਨਬੋਲਤ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਹਾਲ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਹਮਾਰੇ
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥**

ਅੰਗ - ੮੨੮

ਧਾਰਨਾ - ਜਗ ਭਰਮ ਭੁਲਾਇਆ ਜੀ, ਬਿਨਾਂ ਹਰਿ ਨਾਮ ਤੋਂ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜਲਦਾ-ਬਲਦਾ ਸਮਾਂ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਜੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਆਫੀਸਰ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਵਪਾਰੀ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਵੱਡਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੇਤਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਫੇਰ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪਏ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਪਏ ਨੇ।

ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਅਗਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਖ ਕੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ

ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੩

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੋ ਜਾਏ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਜਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਯਾਨਿ ਸੌ ਖਰਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਪਿਆਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਨ ਹੈ ਅਗਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਿਆ ਕਰਦੀ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਿੰਨੇ ਪਦਾਰਥ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਲੱਕੜੀਆਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾਓ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਭਾਂਬੜ ਵੱਡਾ ਮਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੰਨੇ ਪਦਾਰਥ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਓਨੀਂ ਹੀ ਉਹਦੀ ਭੁੱਖ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਅਗਾਹਾਂ ਹੀ ਅਗਾਹਾਂ ਵਧਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਚੇਤਨ ਪਦਾਰਥ ਵੀ, ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥ ਵੀ, ਸੂਖਸ਼ਮ ਚੇਤਨ ਪਦਾਰਥ ਵੀ। ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਰ ਇਹ ਅੱਗ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬੁਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁਝਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਜੇ ਸਾਡਾ ਨਿਰਾ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਮਿੱਥ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਾਂਗੇ, ਸਰਵੇ ਕਰਾਂਗੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਮੈਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤਾ ਕੁਛ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਹਉਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਈਰਖਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਮਿਹਨਤਾਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ, ਬੜੀਆਂ ਤਜਾਰਤਾਂ ਕਰੀਆਂ, ਵਪਾਰ ਚਲਦੇ ਨੇ ਦੇਸਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਫੇਰ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਅਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ-ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੈਂ ਅਰਬ ਰੁਪਿਆ? ਹੁਣ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਅਰਬ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਬੇਈਮਾਨੀਆਂ, ਠੱਗੀਆਂ, ਧੋਖੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਿਨ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖਰਬਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ

ਪਾਉਣਗੇ। ਸੋ ਇਹ ਤਾਂ aim of life ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਐਨੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣ -

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥
ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਇੱਟਾਂ, ਗਾਰੇ, ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਮਸਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦੇਵੇ ਤੇ ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਲਾ ਦੇਵੇ। ਅੰਦਰ ਵੀ ਚਮਕ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਚਮਕ। ਮਣੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ। ਉਹਦੀ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੜੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਜਾਵਟਾਂ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਇਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਣ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਕ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਾਇਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਨ ਭੁੱਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਪਦਾਰਥਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਚੇਤਨ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਜੜ੍ਹ ਨੇ, ਓਧਰ ਨੂੰ ਮਨ ਦਾ ਰੁਖ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਏਧਰਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਖਤਰਾ ਹੈ-

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ -

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਹੀਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ, ਪਲੰਘਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੀਰੇ ਤੇ ਲਾਲ ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦੇ ਪਲੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ -

ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੧੪

ਇਹ ਵੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ -

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ॥

ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥

ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥

ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਐਨੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੇ ਹੁਕਮ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਣ, ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੈ ਸਭ? 'ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ' ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਛਿਨਭੰਗਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਾਨ ਖੇੜੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ 'ਨਾਮ' ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੀ। ਜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਛ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕੋਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਪਰ ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ ਕਮਲ -

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਫੇਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ। ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸ ਸੁੱਖ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਹੈਗੇ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰੋ, ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਓ। ਕੇਵਲ ਗਾਓ ਨਾ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਸਮ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਈਏ, ਉਹਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਅਸਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਦਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਲ ਬਲ ਜਾਵੇ ਜਿਉੜਾ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੪

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਹੜਾ ਜਿਉੜਾ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਜਿਹੜਾ ਸੁੱਖ ਤੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਗ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਲ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਫੇਰ ਕੁਛ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਖ

ਦਾ ਨਾਮ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ -

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਪੁਛਿਓ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰ ਨਾਹੀ ਬਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਊਰੀਆਂ
ਛਿਨਭੰਗਰ ਤੇ ਅਪੂਰੀਆਂ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ ॥

ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੨

ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ,
ਕਿਵੇਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਜਦ ਓਧਰ ਸੁਖ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਜਿੰਨਾਂ ਫੈਲਾਓ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ
ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਦੁਖ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਜਿੰਨਾਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ,
ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ, ਰੁਖ ਸੋਮੇ ਵਲ ਹੋਏਗਾ,
ਓਨਾਂ ਸੁਖ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਾਡੇ
ਅੰਦਰ ਅੰਤਮ ਸਤਿ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ,
ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਹੈ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਆਪ। ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਮ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ,
ਜਿਹੜਾ ਦੇਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
ਫੁਰਨੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਨ ਨੱਠਣ-ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। ਸੁੰਨ ਸਮਾਧ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੋਈ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਆਤਮਕ ਸੰਗੀਤ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਐਨਾ
ਮਿੱਠਾ ਸੰਗੀਤ ਹੈ ਉਹਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ
ਐਨੀਆਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਐਨੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ
'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਓਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ
ਅਸੀਂ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ -

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਲੇਕਿਨ ਅੱਗੇ ਸ਼ਰਤ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਬੰਦੇ
ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ -

ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੱਥ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੱਥ,
ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਦਦ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਇਆ, ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ
ਹੈ। ਓਹੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ
ਦੇਣ। ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਰੇਕ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ
ਹੱਕਦਾਰ ਬਣੇ ਜੋ ਆਦਮੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਸਤੇ ਹੱਕ ਰਖਦਾ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗਲਤੀਆਂ
ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਸਰਵਿਸ ਬੁੱਕ ਆਪਣੀ ਖਰਾਬ ਕਰ
ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ

ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਸੋ ਜਿਹੜਾ ਮਿਹਨਤ
ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਜਿਹਨੇ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਮਸਕਤਾਂ ਘਾਲੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਉਤੇ ਫੇਰ ਨਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਤਿਨ ਕਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਸੋ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ,
ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ
ਹੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਧਨ ਕਹਿੰਦੇ
ਨੇ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ
ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ
ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ
ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੇ ਨੇ -

ਤਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਧਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਮਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਕੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੦

ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ
ਉਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ, ਇਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਭੇਟ ਕਰਨ
ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਨੇ,
ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਵਿਸਰਦਾ ਨਹੀਂ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥

ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੯

ਜਿਹੜੇ ਭੈ ਦੀਆਂ ਸਲਾਈਆਂ ਦੇ ਕੇ ਭਾਵ ਦਾ
ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਅਦਬ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ
ਪਿਆਰ ਦਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸਿੰਗਾਰ, ਉਹ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੇ
ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - ਭੈ ਦੀ
ਗਤੀ। ਅਦਬ ਦੇ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ
ਜਨ ਸੰਤ, ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ,
ਉਹ ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਖੱਟਦੇ ਨੇ-

ਇਸੁ ਜਗੁ ਮਹਿ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਟਿਆ

ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਜਗਤ ਭਰਮ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ -

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ

ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਮੰਤ੍ਰ, ਰਾਮ ਦਾ ਮੰਤਰ, ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਮੰਤਰ। ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਸਵਾਸ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਸਵਾਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਸੂਖਸ਼ਮ ਮੰਡਲ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਫੁਰਨੇ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਮਨ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ, ਉਹ ਫੇਰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਰਖਦਾ ਹੈ -

ਬਿਖਿਆ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸ ਹੈ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਆਹ ਹਉਮੈ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ, ਭਰਮ, ਅਗਿਆਨਤਾ, ਭੁੱਲ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਫੈਲ ਗਈ, ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯

ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਣ ਗਾਵੇਂਗਾ, ਇਹ ਮੈਲ ਉਤਰਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ-

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਫੈਲੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੯

ਜਿਹੜੀ ਵਿਹੁ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਫੈਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦੀ, ਮੈਂ ਦੀ ਇਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਕਰਦਾ, ਅਮਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਪਰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਮਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ - 'ਬਿਖਿਆ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸ' ਰਹਿੰਦਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਦਾਸ ਹੈ, detached ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੇ ਇਹਦੀ ਹਉਮੈ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਜਾਲ ਦਿਤੀ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪ ਵੀ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਕ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਉਹ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਲਏ। ਜੇ ਤਮਾਕੂ ਹੀ ਪੀ ਲਵੇ। ਰਹਿਤਨਾਮੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਐ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਤਜਿ ਜਾਇ॥

ਜਿਹੜੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਵਿਚ ਦੇਵਤਾ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰੱਖ ਰਹੇ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਤੇ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਪਿੱਤਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਹ ਵੀ, ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਐਨਾ ਪਾਪ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਪਾਣੀ ਤਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਉ ਮਦਰਾ ਸਮ ਅਘਦਾਇ॥

ਜਿੰਨਾਂ ਉਹਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਮਦਰਾ ਦਹਤੀ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭਾਂਗ ਦਹੈ ਤਨ ਏਕ॥

ਜਗਤ ਜੂਠ ਸਤ ਕੁਲ ਦਹੈ ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ ਅਨੇਕ॥

ਸ਼ਰਾਬ ਸੱਤ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭੰਗ ਇਕ ਤਨ ਦਾ। ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕੁਲਾਂ ਹੀ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਤਮਾਕੂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸੌ ਕੁਲ ਗਿਣੀ ਹੈ ਨਿੰਦਿਆ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਗਿਣੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਅਨੇਕ ਕੁਲਾਂ ਨੇ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੇ। ਸੋ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੂਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੮

ਜਿਹੜੀ ਕੁਲ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਚੰਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਪਿਉ ਮਰ ਜਾਂਦਾ। ਨਿਕੰਮਾ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਨਾ ਖਾਨਦਾਨ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਕੁਲਾਂ ਡੋਬ ਦੇਣੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ। ਸੋ ਕੁਲ ਉਹੀ ਭਲੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਢਾਕ ਪਲਾਸ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਜੰਮੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਜੀਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਉਸਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਉਧਰੇ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਧਾਰਨਾ - ਧੰਨ-ਧੰਨ ਨੇ ਜਣੇਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ।

ਜਿਸ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਢੱਕ ਤੇ ਪਲਾਸ ਵਰਗੇ ਜਿਹੜੇ ਨਿਕੰਮੇ ਦਰੱਖਤ ਨੇ ਅੱਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਲਦੀ, ਐਸੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ

ਆ ਜਾਵੇ -

ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਉਧਰੇ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਧੰਨੁ ਹੈ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਜਿਹਨੇ ਐਸੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਹਉਮੈ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਦਾਸ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਜਾਲ ਦੇਵੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਲ ਦੇ ਨਾਲ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧੰਨੁ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਇਹਦੀ ਵਡਿਆਈ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਲਾਇਕ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਟਕਾਰ ਹੈ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਜਿਉਂਦੀ ਤਾਂ ਰਹਿ, ਪਰ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਕੇ ਜਿਉਂ। ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ। ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਕੇ ਕਿਉਂ ਜਿਉਂ? ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਜਿਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਾ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਮਾਗਮ ਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਬੀਬੀਆਂ ਨਾਮ ਜਪਦੀਆਂ ਸੀ, ਸਾਧਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ। ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਵੇਦਾਂ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਮਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਐਸੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਮ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਐਸੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬਣਾ ਦਿਤੇ, ਲੋਰੀਆਂ-ਲੋਰੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਮਾਂ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾਟ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਕੋਈ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏਗਾ ਉਹ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਕਰਮ ਯੋਗ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦਿਤੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੱਕ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਵੀ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਯੋਗੀ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੀ, ਇਹ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ। ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜਾ ਨਿਰਮੋਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਉਸਦਾ ਰਾਜ ਤੇ ਉਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਅੱਜ ਤੱਕ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਧੰਨੁ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮਾਂ ਨੂੰ -

ਸਦਾ ਸਹਜੁ ਸੁਖੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ ਸਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭੁੱਲੀ ਪਈ ਹੈ। ਕੀ ਦੇਵਤੇ, ਕੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀ ਐਚਡੀ, ਫਿਲਾਸਫਰ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਾਂ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਫਿਲਾਸਫਰ ਏਧਰਲੀਆਂ-ਓਧਰਲੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ। ਦਿਮਾਗੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ 'ਤੇ, ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਸੋਚ ਵਿਚ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਮੌਲਿਕ

ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਂਟ ਲਓ, ਵੇਰ ਲਾ ਲਓ, ਪੰਜ-ਸੱਤ ਸੌ ਕਿਤਾਬ ਪਿੱਛੇ ਲਿਸਟ ਦਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੰਜ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਪੰਜ ਸੌ ਕਿਤਾਬ 'ਚੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ, ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਗਾਂਹ ਮੌਲਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਚੀਜ਼। ਸੋ ਐਸੇ ਜੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਨੇ, ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁੰਦਾ। ਜੀਵਨ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਭੁਲੇ
ਹਉਮੈ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੮੫੨

ਮੁਖੀ ਦੇਵਤੇ ਨੇ -

ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੯

ਇਹ ਵੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਗਏ? ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ-
ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ

ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੯

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਮੁਖੀ ਦੇਵਤੇ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਧਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਮਾਇਆ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੇ ਹਉਮੈ ਤੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿਤਾ -

ਪੰਡਿਤ ਪੜਿ ਪੜਿ ਮੋਨੀ ਭੁਲੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਪੰਡਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਡਿਗਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੀਐਚ.ਡੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਚਾਰੋਂ ਵੇਦ, ਛੇਈ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਹੋਰ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਗੈਰਾ, ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਉਪਾਧੀ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਪੰਡਤ ਦੀ। ਚਾਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਖੜੀ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਹੋਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਜਿਹੜੇ ਮੋਨੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਬੋਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ, ਖੋਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਭਾਅ ਚਿੱਤ ਲਾ ਲਿਆ, ਪੰਡਿਤ ਪੜਿ ਪੜਿ ਮੋਨੀ ਭੁਲੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾ ਲਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਲੱਗ ਗਿਆ -

ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਸੰਨਿਆਸੀ ਭੁਲੇ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਤਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਧਰਮਾਂ 'ਚ, ਭੇਖਾਂ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਮਨਮੁਖ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲੇ

ਤਿਨੀ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੨

ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਰ ਵਕਤ ਭੁੱਲੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮ ਗਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਰਥਾ ਜਨਮ ਗਵਾਇਆ, ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ।

ਦੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਾਈਡ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਬੜੀ ਸੁਖਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬੇ ਉਠਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਾੜੀ ਕਰੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ 'ਚ ਤਾਕਤ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੰਡ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਵੈਰ ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵੈਰ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ। ਜੇ ਕਹੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪੁੱਛੀਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਵਵਾ ਵੈਰ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਰ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਇਹਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਰੌਲਾ-ਗੌਲਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਗੁਣ ਵੱਧ ਨੇ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਵਧ ਗਿਆ, ਕਿਤੇ ਛਲੀਆ, ਕਪਟੀ, ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤੋ ਗੁਣ ਵਧ ਗਿਆ ਉਥੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਚੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਭੁੱਲਿਆ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਕਿਰਤ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਵੈਰ ਨਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ ॥

ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਪਰਾਇਆ ਬੁਰਾ ਚਿੱਤ 'ਚ ਨਾ ਰੱਖ, ਤੈਨੂੰ ਦੁਖ ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਭਲਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈਂ ਸਭ ਦਾ, ਤੂੰ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਰ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ।

ਵੈਰ ਨਾ ਚਿਤਵਿਆ ਕਰ -

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫੨

ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਬੁਰੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਚਿਰ ਆਪਾਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ 'ਚ, ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਤਾਂ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ, ਬੀਜ ਨਾ ਬੀਜੇ ਜਿਹਦਾ ਬਦਲਾ ਫੇਰ ਦੇਣਾ ਪਵੇ। ਬੁਰੇ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਇਹ।

ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰਦੇ, ਮਾਫ ਕਰਨ ਕਈ ਸਿਆਣੇ।

ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਲਿਆਈ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਾਣੇ।

ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਭਲਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਕੌਡਾ ਰਾਕਸ਼ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਤਲ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਰਵੱਯਾ ਕੀ ਹੈ? ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਬੁਰਿਆਈ ਕੱਢ ਦਿਤੀ ਤੇ ਕੌਡੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਆ ਕਰ। ਇਕ ਦਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੋਚਾਂ ਪਏ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰ ਦੇਈਏ। ਤਾਕਤ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਤਕੜੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਾਡੇ ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ। ਕੋਈ ਜੁਗਤ ਖੇਲੋ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵਿਉਂਤਾਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰੱਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਹੁ ਮਿਲਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਛਿੜਕ ਰਹੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰਦੇ ਨੇ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਉਸੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਸੰਤ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਠੱਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਾਧੂ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜੀ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਉਹਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸੰਤ ਬਣ ਗਿਆ ਸੱਜਣ। ਅਸਲੀ ਸੱਜਣ ਬਣਾ ਦਿਤਾ -

ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੯

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਇਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਹਰ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ। ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰਮੁਖ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏਗਾ -

ਮਨਮੁਖੁ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਬੀਜੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ ॥

ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੨

ਮਨਮੁਖਿ ਆਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਜਾਵੈ ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥
ਜਿਤਨੇ ਨਰਕ ਸੇ ਮਨਮੁਖਿ ਭੋਗੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੇਪੁ ਨ ਮਾਸਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੩

ਜਿੰਨੇ ਨਰਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸੇ ਜੋ ਲੋਕ ਨੇ -

ਮਨਮੁਖ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲੇ.....॥ ਅੰਗ - ੮੫੨

ਪੰਜ ਭਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜਨਮ ਹੈ -

.....ਤਿਨ੍ਹੀ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੨

ਬਿਰਥਾ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਆਏ, ਉਹਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਗੋਂ ਪਾਪ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਰਤੇ' ਹੁਣ ਸਮਝਦੇ ਕਿਹੜੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸ਼ਕਤਾਂ ਘਾਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚਿੱਤ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ। ਮਿਹਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮੁੜ ਸੋਮੇ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ, ਰੱਤੇ ਹੋਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹੀ ਸਮਝਦੇ ਨੇ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੋਈ ਜਨ ਸਮਧੇ

ਜਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਜੋ ਸਚਾਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਇਕ ਤੱਤ ਜਿਸਨੂੰ ਪਰਮ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਰਾਮ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਰਮ ਜੋਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇਰੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ। ਉਹਦਾ ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਆਹ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਉਸਨੂੰ। ਉਹ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ -

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥

ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਉਹਦਾ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਹਰ ਵਕਤ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਮੱਥਾ ਵੀ ਟੇਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਫੇਰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੂੰ ਭੁੱਲਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ਸਾਡੇ ਬਚਨ ਨੂੰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ,
ਉਹਨੂੰ ਕਾਹਤੋਂ ਭੁੱਲਿਐ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਤੱਤ ਦੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਹਰ ਵਕਤ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਮੁਕਰਿ ਪਾਵਹਿ

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਹਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੩

ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀਆਂ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਉਹ ਜਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਐਨਾ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦਾ, ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਸੀ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਸੋਚ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਕੋਈ ਸੰਗਤ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਹਿਲੀ 'ਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੌਥੀ 'ਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੱਠਵੀਂ 'ਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਸਵੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਜਾਏਗੀ। ਹੋਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲਾਇਕ ਬੰਦਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦੇਈਏ ਜਿਹੜਾ ਕਾਫੀ ਉੱਚਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਈਡ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਮੁਖੀ ਚੇਲੇ, ਦੋ ਸੇਵਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਦਬ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਨਾਲ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ ਭਾਈ। ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣੀ ਹੈ ਪੁੱਛ ਲਓ, ਫੇਰ ਨਾ ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੋਹਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਓ। ਅਸੀਂ ਗੱਦੀ ਉਸਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਾਰਜ ਅਸੀਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਲਵੇ। ਦੋ ਕਬੂਤਰ ਮੰਗਾ ਲਏ, ਇਕ-ਇਕ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਇਸ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਰਨਾ ਉਥੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ

ਆ ਜਾਏਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਮੈਂ ਗੱਦੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦਮ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਕੰਧ ਦੇ ਉਹਲੇ ਹੋਇਆ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਦੇਖਿਆ, ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨੱਠ ਕੇ ਆ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ਲਓ ਮਹਾਰਾਜ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿਓ ਪਰ੍ਹੇ ਚੁੱਕ ਕੇ।

ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਸ਼ਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਘੰਟਾ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਦੋ ਘੰਟੇ ਲੰਘ ਗਏ, ਪਹਿਰ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਬੂਤਰ ਜਿੰਦਾ ਹੀ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹੋਈ ਦੇਖਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਨਾਲ ਦੇ ਖੇਤ 'ਚ ਮੈਂ ਵੜਿਆ ਗੰਨੇ ਵਿਚ, ਉਥੇ ਟਿੱਡੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਕਬੂਤਰ ਵਲ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਸੀ, ਕਬੂਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਜੰਗਲ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਸ ਸੰਘਣੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮੈਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਉਥੇ ਉਪਰ ਪੰਛੀ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਉਹ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੀ ਸਾਡੇ ਵਲ। ਅੱਗੇ ਇਕ ਟੋਆ ਸੀ ਮੈਂ ਟੋਏ 'ਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਵੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਉਪਰ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਲਈ ਤੇ ਕਬੂਤਰ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਲਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਤੁਹਾਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਥਾਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਐਸਾ ਨਹੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋਣ, ਨਾ ਸੁਣਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਥਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਮਾਇਆਵੀ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੜਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਬੂਤਰ ਮਰਵਾਉਣੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਸੋਝੀ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਾਂ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥
ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪੁਤਿਪਾਲ ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬੰਤਿ ਹੈ ਪਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥
ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੇ ਠਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਅੱਗ, ਨਾ ਹਵਾ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲੀਐਂ ਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ। ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋਈ ਹੈ -

ਕਾਚ ਬਿਹਾਝਨ ਕੰਚਨ ਛਾਡਨ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੩

ਕੰਚ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈਂ -

.....ਬੈਰੀ ਸੰਗਿ ਹੇਤੁ ਸਾਜਨ ਤਿਆਗਿ ਖਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੮੨੩

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀਆਂ, ਈਰਖਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ, ਕੱਚ-ਪਿਚ ਸੁਣਾ ਕੇ ਨਰਕਾਂ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਨੇ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਫੁਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ ॥
ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਛੱਡ ਬੈਠਿਆ। ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੇ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਊਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ, ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਗਲਤ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਮਾਤਾ ਨੂੰ। ਮਾਤਾ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿੰਨੇ ਘੰਟੇ ਮਰੀ ਪਈ 'ਤੇ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ ਤੂੰ ਦੱਸ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਕਹਿੰਦੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ ਆ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕੱਢਿਆ, ਕਹਿੰਦੀ ਨਾਮ ਮੇਰਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੀ ਨਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਲੈ ਆਂਦੀ ਤੁਸੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੇ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੮

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਨਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਫਤਰ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਫਤਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ -

ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੇ ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਭਵਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਆਏ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਮੁਜਰਮ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਬੜਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਉਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਚੁੱਪ ਕਰੋ ਬੈਠੋ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਿੱਧਰ ਹੈ? ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਖੋਲ੍ਹੋ ਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਬਚਨ ਵਲ ਆਪ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਧਰਮਰਾਜਾ ਵੀ ਕਰੇਗਾ ਸੇਵਾ,
ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦੀ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੇ ਸੇਵਾ ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਸੁਰਦੇਵਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੧

ਇਥੇ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਓਂ ਤੇ ਸੋਭਾ ਕਿੱਥੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਲਦੇ-ਬਲਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ।

ਮਾਤਾ ਕਹਿੰਦੀ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਆਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਲਦੀ ਜਾਓ, ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣ ਤੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਲ ਤਾਂ ਜਾਓ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਲੈ ਗਏ, ਉਥੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਜੇ ਤਾਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਤੇਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੱਤ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਏਂਗੀ ਤੂੰ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੋਬਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਨਿੰਦਿਆ ਵਾਲੇ ਡੋਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ -
ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਕਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੈ ਨਾਲੇ ਲਏ ਸਿਧਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਿੰਦਕ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਡੋਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਾਂ-ਹੂੰ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅੰਦਰ ਐਨੇ ਗਹਿਰੇ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਦਾ ਭਰੋਸਾ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬੇ-ਭਰੋਸਗੀ 'ਚ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਉਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਨਿਹਚਾ ਅੰਦਰੋਂ ਪੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਿਆ ਸੁਣ ਲਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲਿਆ। 'ਬੈਰੀ ਸੰਗਿ ਹੇਤੁ ਸਾਜਨ ਤਿਆਗਿ ਖਰੇ ॥ ' ਸੱਜਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਸੀ ਉਹ ਛੱਡ ਦਿਤੇ -

ਹੋਵਨੁ ਕਉਰਾ ਅਨਹੋਵਨੁ ਮੀਠਾ
ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਲਪਟਾਇ ਜਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੩

'ਹੋਵਨੁ' ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਮਾਇਆ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲੇ ਇਥੇ ਮੋਹਾਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਗੈਰਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਖੇਤ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਨਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਖੇਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ, ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਏ। ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਆਏਗਾ, ਜਦ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਖੇਤ ਹੋਣਗੇ। ਪੱਕੀ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਾ। ਜਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਹੈਗਾ ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ।

ਆਹ ਪਿੰਡ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਦੇ-ਕਦੇ। ਜਿਹਨੂੰ ਪੁੱਛੀਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹਟ ਗਏ ਅਸੀਂ ਕਿ ਖਬਰੇ ਕਿਹੜਾ ਹੈਗਾ, ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ, ਕਾਹਨੂੰ ਸਮਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਚਲੇ-ਚਲੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੈ, ਚਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸਭ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੈਗੇ, 'ਅਨਹੋਵਨੁ' ਜਿਹੜਾ 'ਹੋਵਨੁ' ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, 'ਗੁਰੂ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥ ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕੌੜਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। 'ਅਨਹੋਵਨੁ ਮੀਠਾ' ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਥਿਰੁ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਉਹ ਮਿੱਠੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ। 'ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਲਪਟਾਇ ਜਰੇ ' ਕਹਿੰਦੇ ਬਿਹੁ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਇਹਨੂੰ। ਠਗਮੂਰੀ ਬੂਟੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਬਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਪਟ ਗਿਆ -

ਅੰਧ ਰੂਪ ਮਹਿ ਪਰਿਓ ਪਰਾਨੀ

ਭਰਮ ਗੁਬਾਰ ਮੋਹ ਬੰਧਿ ਪਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੩

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਤੇਰੀ ਮਤ ਹੋਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ 'ਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਜਿੱਥੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ। ਭਰਮ ਗੁਬਾਰ ਦੀਆਂ ਹਥਕੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭਰਮ ਨੇ। ਪੰਜ ਭਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਭਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ -

ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ

ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੪

ਭਰਮ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਚੀਨਦਾ। ਆਪਾ ਚੀਨਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਭਰਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਗੁਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਹੋਤ ਦਇਆਰਾ ਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਕਾਢੈ ਬਾਹ ਫਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੩

ਜੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਦਇਆਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਰਮਾਂ 'ਚ ਪਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਰਮ ਕੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਜਾਨਣਾ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਿਆਰਾ ਹੀ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਏ ਮਨ ਮਤ ਜਾਣਹਿ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ਹੈ ਸਦਾ ਵੇਖੁ ਹਦੂਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਐਨਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਲੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਹੀ ਹਦੂਰਿ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ।

ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਸਦਾ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ੧੦ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ॥ ਜਪੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ-ਕਰਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਰਿਆ ਨੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ, ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ,

ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨

ਜਿੱਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਹੋਣ, ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਨਾ ਹੋਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਫੇਰ ਉਹ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਖੱਟਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਦੇ ਨੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਵੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀਓ,

ਧਨ ਖੱਟ ਲਓ ਨਾਮ ਦਾ।

ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਦੀਵਾਨ ਆਪ ਦਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਨਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਜਿਹਨੂੰ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਹਉਮੈ ਹੈ। ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼, ਇਹ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦਇ ਪੰਖੇਰੁ ਆਹਿ ॥

ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੦

ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਖੀ ਹੈ ਇਸ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਖ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿਤੇ ਆਉਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਹੈ ਨਾ ਪਾਪ ਹੈ, ਨਾ ਉਹਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ ਨਾ ਸੁਖ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਖ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਨਕਲੀ ਪੰਛੀ ਪਰਛਾਵਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਭੋਗਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗੋਰਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਾਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਚੱਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਕ ਨਕਲ ਹੈ ਇਕ ਅਸਲ ਹੈ। ਇਹ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨੇ, ਅਸਲ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦੁ

(ਨਿਰਬਾਣ ਪਦੁ ਇਕ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮੁ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ

ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਭੁੱਲਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿਚ 18 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 45 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜਵਾਨ ਬੰਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ, ਕਰਮਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਅਸਰ ਪਾਇਆ। ਕਈ ਨਾਸਤਿਕ ਮਤਿ ਚਲ ਪਏ, ਚਰਿੱਤਰ ਹੀਣਤਾ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਵਧਣ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਹਿੱਲ ਕੇ ਪਤਨ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਸਿਆਣੇ ਇਸਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਅਸਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਜਨਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨੇਹੀਣ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਵਧ ਗਈ, ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸੁੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਆਕਰਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਘੁਲ ਮਿਲ ਗਏ। ਜਨਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਰਾਹ ਅਪਣਾਅ ਲਏ। ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੇ ਮੱਲ ਲਈ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਦੇ ਵੇਗਾਂ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਹ ਸਤਿ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਥਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ -

ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਕੀਆ ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਕੌਮ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਅਸੂਲ ਬੜੇ ਸਵੱਛ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਪੁਰਖੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸਿਆਣੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਆਪ ਚੁਣ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ ਕਪਲਵਸਤੂ ਜੋ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮੁਖ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। ਛੇਵੀਂ ਸਦੀ ਪੂਰਵ ਈ: ਵਿਚ ਸ਼ੁਧੋਦਨ ਨਾਮ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਾਕੀਆ ਕੌਮ ਦਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜਕੱਲ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਾਂਗੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਤਮ ਸੀ। ਸ਼ਾਕੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਖੱਤਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ

ਸਨ। ਇਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਧਾਰਥ ਗੋਤਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ 624 ਪੂਰਵ ਈ. ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਕਈ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸਮਾਂ 566 ਪੂਰਵ ਈ: ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸਾਖ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਬੋਧੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੱਤ ਦਿਨ ਦਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਦੀ ਭੈਣ ਪਰਜਾਪਤੀ ਨਾਲ ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕੇ ਪਾਲਿਆ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੌਮਲ ਸੀ। ਉਹ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਿਚ ਗਹਿਰਾ ਖੁੱਭ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਇਕ ਖਾਸ ਮਹਲ, ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਬਾਗ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਵਿਚ ਕੀਤੀ। ਚੰਗੇ ਉਸਦਾਦ ਨੇਕ ਮਤਿ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਨ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਖਚਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਹੰਸ ਫੱਟੜ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਗਿਰ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਉਸ ਹੰਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦਇਆ ਅਤੇ ਖਿਮਾ, ਹਮਦਰਦੀ, ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਮਿਠਾਸ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਸਨੂੰ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਜੁਆਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਯਸ਼ੋਧਰਾ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਾਹੁਲ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਸਿੱਧਾਰਥ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ, ਪਤੀਵਰਤਾ ਭਾਵਾਂ ਵਾਲੀ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਦਾ ਮਨ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਵਿਚੋਂ ਅਸੰਗਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੰਸਾਰਕ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ, ਭੋਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਇਕ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਉਸਦਾ ਮਨ ਮੋਹਣ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਰਹੀਆਂ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਰਥਵਾਹੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਨਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਚੰਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁਝ ਤਰਭਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਉਸ ਲਈ ਬਿਵਰਜਿਤ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਕਿਉਂਕਿ

ਜੁਆਨ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਉਹ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਰੱਬ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਿੱਧਾਰਥ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਵੇਖਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਚੰਨੇ ਨੇ ਰੱਬ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ! ਇਕ ਬਿਰਧ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਾਰ ਨਾਲ ਕੰਬ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸੰਭਲ-ਸੰਭਲ ਕੇ ਸੋਟੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਲਕ ਅਤੇ ਬਿਰਧ ਦਾ ਹੱਕ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੱਬ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਨੇ ਬਿਰਧ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਚੰਨੇ! ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਈ? ਕੀ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਬਿਰਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਉਤਰ ਵਜੋਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ! ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹਾਲਤਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ-

ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ

ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਿ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ

ਬਿਰਥਾ ਸਭ ਹੀ ਮਾਨੁ॥

ਅੰਗ - 1428

ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜੁਆਨੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜੋਬਨ ਭਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਤਿ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਧੋਅ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ ਦਾ ਉਲਝਾਇਆ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਦੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਧਾਰਥ ਨੇ ਰਥ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਰਾਰੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ, ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਐਨਾ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬੋਲਚਾਲ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਫੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਇਕ ਬਿਮਾਰ ਆਦਮੀ ਦੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਚੰਨੇ! ਕੀ ਸਾਰੇ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਉਹ ਭੋਲਾ ਭਾਲਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸੁਧ ਬੁੱਧੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਸੰਜਮੀ-ਜੀਵਨ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸੌਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤਾ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਂਬੜ ਬਾਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੁਅਸਥ ਸ਼ਕਤੀ

ਇਸਦਾ ਵਜ਼ਨ ਨਾ ਸਹਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਸੰਤੁਲਨ ਗਵਾ ਬੈਠਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿੱਟਾ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਇਹੋ ਬੰਦਾ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਸਤਿ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਬਿਮਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਨੇ ਗੱਲ ਸਮਝੀ, ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਗਹਿਰੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਵਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਉਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਵੇਖਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਰਥਵਾਹੀ ਚੰਨੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚੰਨਿਆਂ! ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਰਖਦੀ ਸੀ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੀ ਗਈ? ਕੀ ਸਭ ਨੇ ਹੀ ਮਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਹਜ਼ੂਰ! ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮੁਖ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆਵੀ ਖਿੱਚਾਂ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਿਣਵੇਂ ਸੁਆਸ, ਗਿਣਵੇਂ ਦਿਨ, ਮਹੀਨੇ, ਸਾਲ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ! ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮੰਦੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਠੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੇਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਝੇਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਫਲ ਕਰਕੇ ਦੇਵ ਦੇਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਬਕਾਇਆ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਚੰਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ! ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਨ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਬੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਸੁੱਖ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਅਨੇਕ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਨਾਸ਼ਵਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਾਲ ਦੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਪੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਕੁਰਬਲ-

ਕੁਰਬਲ ਕਰਦੇ ਦੇਖੇ। ਚੰਨੇ ਦੇ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆ ਗਏ ਕਿ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਫੁਰਨੇ ਰੁਕ ਗਏ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਸਦਾ ਮੇਲ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸਖਤ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਠਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਗੱਦੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਸਿੱਧਾਰਥ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਹੁਲ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੁਤਿਆਂ ਪਿਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਰਥ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਇਕ ਨਦੀ ਵਲ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਰਥਵਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹੀ ਗਹਿਣੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਲ ਮੋੜ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰੂਪੀ ਕੇਸ ਆਪਣੀ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿਤੇ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਪਾਧੀ ਨਾ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਣਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਭਰ ਜੁਆਨੀ ਵਾਲੇ 29ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਗੁਰੂ ਪਾਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਲਾਹਰ ਕਲਾਮ ਸੀ, ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਸ਼ਿਖਸ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਸੁੰਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਸੁੰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਿਖਸ਼ਾ ਦਿਤੀ। ਸੁੰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਲਈ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੱਸੀ। ਧਿਆਨ ਦੇ ਇਸ ਢੰਗ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਅਪਨਾਏ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸ਼ੁੱਧਾ, ਵੀਰਯ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ, ਸਮਾਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਵਿਚ ਕਰੜਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁੰਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਨਿਰਵਾਨ ਤੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਧਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹ ਇਸ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਉਚੇਰੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਗ ਗਿਆ। ਖੋਜਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਉਦਕ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਸਾਧੂ ਨੇ ਮਨੋ ਨਾਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਇਸਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੁੰਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ। ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਮਨੋਨਾਸ਼ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ। ਮਨੋਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਵੀ ਮੋਕਸ਼ ਤਕ ਨਹੀਂ

ਪਹੁੰਚਦੀ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪੂਰਨ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਖਿਆਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ (ਗੁਰੂਆਂ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਮ ਸਤਿ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਧਨ ਵੈਰਾਗ, ਨਵਿਰਤੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰਵਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦਾ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਸੁੰਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੀ। ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਗਯਾ ਦੇ ਲਾਗੇ ਉਰੁਵੇਲਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ‘ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ’ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਵਰਤ ਆਦਿ ਰੱਖ ਕੇ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਛੇ ਸਾਲ ਘੋਰ ਸਾਧਨ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਨੇ ਇਉਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਭਾਲ ਸੀ, ਉਹ ਤਪਸਿਆ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਹ ਸੁੱਕ ਕੇ ਪਿੰਜਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਢਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਅੰਤਮ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਅਜੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਅਧੂਰੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਅੰਤ ਉਸਨੇ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਮਾਰਗ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ, ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਹਾਲਤ ਬਣ ਗਈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਬੀਆ
ਤਲੀਆਂ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗ।।
ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ
ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗ।।**

ਅੰਗ - 1382

ਤਪਸਿਆ ਐਨੀ ਘੋਰ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ ਨੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਭੂਤ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਡਰ ਕੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਗਈ। ਉਸਦੀ ਮਾਲਕਿਨ ਨੂੰ ਜਦ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਧਾਰਥ ਲਈ ਚਾਵਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਲੈ ਕੇ ਆਈ। ਪਾਸ ਚਲ ਰਹੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚੀਂ ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨ ਕਿ - ਸਤਾਰ ਦੀ ਤਾਰ ਐਨੀ ਨਾ ਕੱਸ ਕਿ ਤਾਰ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਗ ਕੱਢਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਾ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਨੀ ਢਿੱਲੀ ਛੱਡ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਗ ਹੀ ਨਾ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਜੇ ਤੈਂ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਮਧੁਰਤਾ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸੁਰ ਕਰਕੇ ਖਿੱਚਣ ਤੇ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾ, ਫੇਰ ਦੇਖੀਂ ਕਿੰਨੀ ਰਸੀਲੀ ਨਾਦ ਧੁਨ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਦੀ ਹੈ; ਤੂੰ ਆਪ ਵੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਵੰਡ ਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰ। ਮੁਰਦੇ-ਵਤ ਹੋਏ ਸਿੱਧਾਰਥ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਅਸਰ ਕਰ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਠਿਨ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਮਾਰਗ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਸਹਿਜ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸ

ਵਿਚ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਤੇ ਕਠੋਰ ਤਪ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਵਿਸਾਖ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਹ ਇਹ ਧਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦਰਖਤ ਹੇਠ ਬੈਠ ਗਿਆ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁਣ ਉਹ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗੇਗਾ। ਉਸੇ ਰਾਤ ਉਸਨੂੰ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਮ ਨਿਰਣਾ ਹੋਇਆ। ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਮਨਾਵਾਂ 'ਮਾਰ' (ਅਗਿਆਨ), ਆਸਰੀ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ (ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਮਨਾਵਾਂ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ (ਬੋਧ) ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ। ਸਿੱਧਾਰਥ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ। ਧਿਆਨ ਦੀ ਅੰਤਮ ਮੰਜ਼ਲ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿੱਧਾਰਥ ਨੇ ਉਹ ਸਚਾਈਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਬੁੱਧ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਸ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬੁੱਧ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੋਝੀ ਸਹਿਜ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਰੀਵ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਛੇ ਸੋਝੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਵਿਗਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ।

1. ਸਿੱਧੀਆਂ - ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਤੁਰ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ। 2. ਦੈਵੀ ਕੰਨ, 3. ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ, 4. ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, 5. ਦਿਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, 6. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼।

ਜਿਸਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੁੱਧ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਭੂਮਿਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਤੁ ਗਿਆਨ, ਮਨੋ ਨਾਸ਼ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਦਾਰਥ ਅਭਾਵਨੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ ਸਤਿ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਅਵਿਦਿਆ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨੂੰ ਨਿਰਵਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਤੇ ਆਵਾਗਵਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਜਾਂ ਮੋਕਸ਼ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ, ਸਤਿ, ਚਿੱਤ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬੁੱਧ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਲੌਕਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਰਤੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਸਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਨੇ ਛੇ ਝਟਕੇ ਖਾਧੇ ਅਤੇ ਫਟ ਗਈ। ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ

ਬੁੱਧ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਰਾੜ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜੀ-ਧਜੀ, ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਉਸਨੇ ਇਹੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਉਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਐਸਾ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੂਰੇ ਸੱਤ ਹਫਤੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਮੌਸਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਝੜੀ ਲਗ ਗਈ, ਠੰਢ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ। ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੱਤ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਲਪੇਟ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਵੱਡਾ ਫਨ ਬੁੱਧ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਣ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਪੂਰੇ ਨਿਸ਼ਚੇਪੂਰਵਕ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਫਨ ਫੈਲਾਇਆ ਅਤੇ ਧੁੱਪ ਨਾ ਲਗਣ ਦਿਤੀ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੋ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੁੱਧ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਨਾਗ ਨੇ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਠੰਢ ਤੋਂ ਅਤੇ ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਕਰੀ। ਮੌਸਮ ਚੰਗਾ ਹੋਏ ਤੋਂ ਸਰਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ। ਐਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੋ ਸੌਦਾਗਰਾਂ ਨੇ ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਮਿੱਠਾ ਭੋਜਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਪਾਸ ਕੋਈ ਭਾਂਡਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਪਰ ਬੁੱਧ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤੇ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਭਿਖਸੂ ਵਾਸਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੀ ਫਾਹੀਯਾਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਉਸ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ, ਜੋ ਚਾਰ ਪਿਆਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਪਿਆਲਿਆਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸੌਖੇ ਹੀ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਕਰਨੀ ਪਈ ਪਰ ਮਲਾਹ ਨੇ ਕਿਰਾਇਆ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਬੁੱਧ ਨੇ ਆਪਣੀ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਕ ਲਾਂਘ ਪੁੱਟੀ, ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਕਿਸਤੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਗਧ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬਿੰਭਸਾਰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਮਲਾਹਾਂ ਨੇ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ।

ਤਿੰਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਗ੍ਰਹਿ ਵਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਹਰ ਵਕਤ ਪਵਿੱਤਰ ਅਗਨੀ ਲਗਾਤਾਰ ਜਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਇਕ ਅਸਰਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਇਸ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਠਹਿਰ ਗਿਆ, ਅਸਰਾਲ ਨੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਡਰਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। ਬੁੱਧ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਛੋਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਬਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਬੁੱਧ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਝੌਂਪੜੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਈ। ਕੈਸ਼ਪ ਕਿਸ਼ਤੀ ਲੈ ਕੇ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਬੁੱਧ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਪਰ ਐਉਂ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਤੁਰੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਭਿੱਜਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕੱਪੜੇ ਭਿੱਜੇ ਹਨ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੈਸ਼ਪ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਸਗੋਂ ਉਸਦੇ 500 ਚੇਲੇ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ 1000 ਭਿਖਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦਾ ਸਮਰਾਟ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਿੰਭਸਾਰ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਇਸ ਬੁੱਧ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਉਸਨੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਪਲਵਸਤੂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਬੁੱਧ ਨੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮੁਢਲਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਸੀ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਇੱਛਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਰਾਜਾ ਸ਼ੁਧੋਦਨ ਨੇ ਉਦਾਇਨ ਅਤੇ ਚੰਦਕ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ। ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੀ ਬੁੱਧ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਏ। ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੌਕਰਾਂ ਚਾਕਰਾਂ ਸਮੇਤ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਭੇਜੇ ਪਰ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੀ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਐਸੇ ਲੀਨ ਹੋਏ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਕੀਆ ਰਾਜ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਆਪ ਨੂੰ ਕਪਲਵਸਤੂ ਲਿਜਾਉਣ ਲਈ ਆਏ ਹਨ। ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆਇਆ ਤੇ 60 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਕਪਲਵਸਤੂ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਸਵਾਗਤ ਹੋਇਆ। ਕਪਲਵਸਤੂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਬੋਧੀ ਮੱਠ ਬਣਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਬੁੱਧ ਬਣ ਗਏ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਨ। ਗੋਤਮ ਬੁੱਧ ਨੇ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਿਚ ਸਾਰਨਾਥ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਪੰਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਥੀ, ਗਯਾ ਵਿਚ ਜੋ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਸਨ, ਉਸਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੇਲੇ ਬਣੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੁੱਧ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਬੋਧੀ ਸੰਘ ਵਿਚ ਭਿਖਸ਼ੂ, ਭਿਖਸ਼ਣੀਆਂ, ਰਾਜੇ, ਰਾਣੀਆਂ, ਰਈਸ, ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ, ਵਪਾਰੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖਤਰੀ,

ਵੈਸ਼, ਸੂਦਰ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਪੈਦਲ ਘੁੰਮ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਅਤੇ ਸਾਦੇ ਕਿਸਾਨ ਉਸਦੇ ਸਾਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। 45 ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਭਰੱਪਨ, ਖੁਲ੍ਹਦਿਲੀ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਭਗਤੀ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਕੁਸ਼ੀਨਾਰਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰਕ ਚੋਲਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ।

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ, ਰਾਣੀਆਂ, ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ, ਧਨਾਢਾਂ, ਵਪਾਰੀਆਂ, ਵਿਦਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਬੁੱਧ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਪਿਛੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਚੇਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 4000 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਖਿਆਨ ਦੇ ਸੰਗਿਤਾਵਾਂ ਬਿਨੈ ਪਿਟਕ ਅਤੇ ਸੂਤਰ ਰੂਪ ਦੇ ਪਿਟਕ ਵਿਚ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਬੋਧੀ ਸਭਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰਨਾਥ ਵਿਖੇ ਦਿਤੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਨੇ ਜੋ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ, ਉਸਨੂੰ ਮੱਧ ਮਾਰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਅਸਲੋਂ ਭਿੰਨ ਦੋ ਮਾਰਗਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਦੋ ਧਰਮ ਸਨ -

1. ਮਾਇਆ ਭੋਗ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਲੰਪਟਤਾ
2. ਵਿਸ਼ੇ ਭਰਿਆ ਜਾਂ ਅਤਿ ਤਿਆਗੀ ਜੀਵਨ

ਜਿਹੜਾ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੱਧ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਮਾਰਗ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

1. ਸੱਚੇ ਵਿਚਾਰ (ਸਮਿਯੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ)
2. ਸੱਚੀ ਨਿਯਤ (ਸਮਿਯੱਕ ਸੰਕਲਪ)
3. ਸੱਚਾ ਬੋਲ (ਸਮਿਯੱਕ ਵਾਕ)
4. ਸੱਚਾ ਵਿਹਾਰ (ਸਮਿਯੱਕ ਕਰਮ)
5. ਸੱਚੀ ਰੋਜ਼ੀ (ਸਮਿਯੱਕ ਅਜੀਵਿਕਾ)
6. ਸੱਚਾ ਜਤਨ (ਸਮਿਯੱਕ ਵਿਯਾਮ)
7. ਸੱਚਾ ਮਨੋਯੋਗ (ਸਮਿਯੱਕ ਸਮਿ੍ਰਤੀ)
8. ਸੱਚਾ ਧਿਆਨ (ਸਮਿਯੱਕ ਸਮਾਧੀ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਮਤ ਦੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸਾਰੇ ਪੱਖ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਸ਼ੀਲ, ਸਮਾਧੀ, ਪ੍ਰਗਿਆ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰਵਾਣ ਦਾ ਅਰਥ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਦਾਚਾਰ ਜਾਂ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ (ਸ਼ੀਲ) ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਉਪਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੀ ਦਇਆ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਜੜੀ ਆਪਣੇ ਇੱਜੜ ਨੂੰ ਸੋਟੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ, ਨਠਾ-ਨਠਾ ਕੇ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਇੱਜੜ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟਾ ਲੇਲਾ ਜਿਸ ਦੀ ਇਕ ਲੱਤ ਲੰਗੜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਉਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਡੰਡੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭੱਜ ਕੇ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਉਸ ਆਜੜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੇਡਾਂ ਨਠਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ, ਚੀਤੇ, ਬਘਿਆੜ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਇੱਜੜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਡ ਨਹੀਂ ਬਚਣੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਦਿਨੋ-ਦਿਨੋ ਆਪਣੇ ਬਾੜੇ (ਟਿਕਾਣੇ) ਤਾਂਈਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਰਾਤ ਭਰ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਅੱਗ ਜਾਲ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੰਗੜਾ ਲੇਲਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਦਿਲ ਧਕ-ਧਕ ਵਜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਹਿਮਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਘੁਟਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਦਿਲੋਂ ਡਰ ਲਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਗ ਰਹੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਹੱਥ ਚੱਟਿਆ ਅਤੇ ਮੁਖੜਾ ਚੱਟਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਉਚਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਸ ਆਜੜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਭੇਡਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਾੜ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਲੇਲੇ ਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਆਜੜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਏ ਪਰ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਲੇਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮਿਣਕਦਾ ਹੋਇਆ ਦੌੜਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਗੋਦੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭੇਡਾਂ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਏ। ਉਹ ਲੇਲਾ ਫੇਰ ਦੌੜ ਕੇ ਮਗਰ ਆਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਆਜੜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਸਾਧੂ! ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਜਾਦੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਲੇਲਾ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਸ਼ੂ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ-ਪਿਛੇ ਕਿਉਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਦਇਆ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਤਿ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਪੈਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਦਇਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਆ ਜਾਵੇ

ਤਾਂ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਆਜੜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਸਾਧੂ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭਰ ਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਵੀ ਸਾਂਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਬੋਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ, ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਦਇਆ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ। ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਮਾਰਗ ਦੇ ਤੀਜੇ, ਚੌਥੇ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਦੇ ਅਸੂਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੱਚਾ ਬੋਲ, ਸੱਚਾ ਵਿਹਾਰ, ਸੱਚੀ ਰੋਜ਼ੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਪੱਖ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਬੋਲ ਦਾ ਅਰਥ - ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬੋਲ। ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ, ਨਿੰਦਿਆ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨੀ, ਕਠੌਰ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਣੇ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨਾ ਬੁਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਸਖਤ ਬੋਲ, ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਵਿਹਲੀਆਂ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਪਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਫਿੱਕੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜਦੇ ਹਨ -

ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ॥

ਫਿਕੈ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੈ ਫਿਕੀ ਸੋਇ॥

ਫਿਕਾ ਦਰਗਹ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿ ਬੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਇ॥

ਫਿਕਾ ਮੁਰਖੁ ਆਖੀਐ ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ॥

ਅੰਗ - 473

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥

ਅੰਗ - 259

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ

ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ॥

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ

ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ॥

ਅੰਗ - 755

ਸਦਾਚਾਰ ਹਰ ਧਰਮ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ - ਚੰਗਾ ਸਦਾਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੰਮ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ; ਚੋਰੀ ਤੋਂ, ਬਦਦਿਆਨਤੀ ਤੋਂ, ਅਪਵਿਤਰਤਾ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ। ਸੱਚੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਕਤ ਸੱਚੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਚੋਰੀ, ਹੱਤਿਆ, ਡਾਕੇ, ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੋਇ॥ ਅੰਗ - 1245

ਮਾੜੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ

ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹਨ -

**ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ॥
ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ॥
ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ॥
ਕਰਮੀ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ॥
ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ॥**

ਅੰਗ - 315

**ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ॥
ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ॥
ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੁਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ॥
ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ॥
ਤਬ ਤੇਰੀ ਓਕ ਕੋਈ ਪਾਨੀਓ ਨ ਪਾਵੈ॥**

ਅੰਗ - 656

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਦਾਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਹਰ ਧਰਮ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਖੰਮ੍ਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੌਲਤ ਬਾਰੇ ਨਸੀਹਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਦਮੜਾ ਤਿਸਹੀ ਕਾ
ਜੋ ਖਰਚੇ ਔਰ ਖਾਇ॥
ਦੇਵੇ ਦਲਾਵੈ ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ॥
ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ॥
ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ
ਵਹੀ ਭਿਸਤ ਜਾਇ॥ ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ**

ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ
ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ॥
ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ
ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ॥** ਅੰਗ - 417

ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅਸੂਲ ਸੱਚਾ ਯਤਨ, ਸੱਚਾ ਮਨੋਯੋਗ, ਸੱਚਾ ਧਿਆਨ ਇਹ ਸਭ ਮਿਲ ਕੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਨ ਜਾਂ ਐਉਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਯੋਗ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਅਸੂਲ ਸਮ ਅਤੇ ਦਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਮਨੋਯੋਗ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ (ਚਿੱਤ) ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੋਣਾ। ਮਨੋਯੋਗ ਜਾਂ ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਭੀ ਯੋਗ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਸਹੀ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ -

ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ, ਅਨੰਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਅੰਦਰ ਜਾਗਣਾ, ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਸ ਅੰਦਰ ਝਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ

ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਤੀਜੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ। ਧਿਆਨ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਤੇ ਹਰਖ, ਸੋਗ, ਚੇਤਨਾ, ਵਿਦਮਾਨ ਹਨ, ਇਹ ਸੱਚੀ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਚਾਰ truths (ਸਚਾਈਆਂ) ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ - 1. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 2. ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਹਨ 3. ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 4. ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਵੀ ਹੈ।

ਜਨਮ-ਮਰਨ, ਮਿਲਣਾ ਵਿਛੁੜਨਾ, ਬਿਮਾਰੀ-ਮੌਤ, ਮਾਨ-ਅਪਮਾਨ, ਸੰਜੋਗ-ਵਿਜੋਗ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਇਹ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਅਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਅੰਤ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਅਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅੰਤ ਵੀ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਯੋਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਵਿਦਿਆ, ਅਭੀਨਿਵੇਸ਼, ਰਾਗ, ਦਵੈਸ਼ ਅਤੇ ਅਸਿਮਿਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਗ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਹਉਮੈ ਹੈ। ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਉਮੈ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤ ਨਾਮ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਪੁਜ ਗਈ ਤਾਂ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਮ ਪ੍ਰਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੌਰਖਨਾਥ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬੁੱਧ ਮਤ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਨ-

**ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ॥** ਅੰਗ - 946

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ -

**ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ॥**

ਅੰਗ - 946

ਵੈਸੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਦੁਖੁ ਵੇਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੂਖ॥
ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੂਤ॥
ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਲਗੇ ਤਨਿ ਧਾਇ॥
ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੁ ਲਾਇ॥**

ਅੰਗ - 1256

ਸੋ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੁਖੀਆ ਹੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰਕ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਮਾਰਗ

ਦਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ॥ ਅੰਗ - 954

ਇਸ ਦਾ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 954

ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਥਾਂ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ -

ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ॥

ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਰੀ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ॥ ਅੰਗ - 222

ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਹੀਂ ਅਸਾਨੂੰ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੇਵਲ 'ਨਾਮ' ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਇਛਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਅਮਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੋ ਨਿਰਬਾਣ ਦੁਆਰਾ ਅਨੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣਾ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਲਈ ਪੰਚ ਸ਼ੀਲ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ -

1. ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਇਆ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਪਣਾਓ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਜੀਵ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਨਾ ਕਰੋ।

2. ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ, ਧੋਖਾ, ਕੋਈ ਬੇਈਮਾਨੀ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਲਵੋ। ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਦਾਨ ਦੇਵੋ।

3. ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾ ਦੇਵੋ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਨਾ ਕਰੋ, ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੋ, ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕਰੋ।

4. ਨਸ਼ਿਆਂ, ਸੁਗਲਾਂ, ਐਸੋ ਇਸ਼ਰਤ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਸੁਧ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਸ਼ੇ, ਸੋਮ ਰਸ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

5. ਆਪਣੇ ਗਵਾਂਢੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਤੇ ਮੰਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ।

ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸਦਾਚਾਰਕ ਅਸੂਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ-

1. ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਨਾ ਦੇਣਾ।

2. ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ।

3. ਵਿਭਚਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣਾ।

4. ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ।

5. ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਬੁੱਧ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਸਾ, ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਬਚਣਾ, ਭਿਖਸ਼ੂ ਅਤੇ ਭਿਖਸ਼ੂਣੀਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਆ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਨੇਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦਸੀ। ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਦੇ ਅਨੁਆਈਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਨਿਯਮ ਹਨ, ਭਿਖਸ਼ੂ ਤੇ ਭਿਖਸ਼ੂਣੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗਲਤ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਨਾਚ-ਗਾਣਾ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਬਚਾਂਗਾ, ਅਰਾਮ ਦੇ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੌਂਵਾਂਗਾ, ਸੋਨੇ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਹ ਅਸੂਲ ਭਿਖਸ਼ੂ ਅਤੇ ਭਿਖਸ਼ੂਣੀਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੇ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਉਪਰ ਅਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਚਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਗੁਣ - ਮੈਤਰੀ, ਕਰੁਣਾ, ਮੁਦਤਾ, ਅਪੇਕਸ਼ਾ; ਕਰਮਵਾਰ, ਮਿਤਰ ਭਾਵਨਾ, ਦਇਆ, ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹਨ। ਮੈਤਰੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਇਸਾਈ ਮੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਤਰੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਭਾਵ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਰੁਣਾ - ਹੋਰਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਇਆ ਵਰਤਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦੀ ਇਛਿਆ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਰੁਣਾ ਨੂੰ ਹੀ ਦਇਆ ਅਤੇ ਤਰਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਦਇਆ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਬਾਪਹੁ

ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ॥

ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਬਾਪਹੁ

ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ॥ ਅੰਗ - 1103

ਦਇਆ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਮੂਲ ਹੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਵਿਚ ਧਰਮ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਦਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਇਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ॥

ਅੰਗ - 3

ਦਇਆ ਫਾਹੁਰੀ ਕਾਇਆ ਕਰਿ ਧੁਈ

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਲਾਵੈ॥
ਤਿਸ ਕਾ ਭਾਉ ਲਏ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ
ਚਹੁ ਜੁਗ ਤਾੜੀ ਲਾਵੈ॥ ਅੰਗ - 477

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ
ਸਿਖ ਸਚੀ ਲੇਇ॥
ਦਇਆ ਜਾਣੈ ਜੀਅ ਕੀ
ਕਿਛੁ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰੇਇ॥ ਅੰਗ - 468

ਮੁਦਤਾ - ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਨਫਰਤ ਤੇ ਈਰਖਾ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੁਦਤਾ ਵਾਲਾ ਦਿਆਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਹੈ ਅਪੇਕਸ਼ਾ - ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਣਡਿਠ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਧੀਰਜੀ ਹੋਣਾ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੂਰ ਹਟ ਜਾਣਾ।

ਬੁੱਧ ਮਤ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਸਰਵਉਚਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਇਹ ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਯੱਗਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਨੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਬੁੱਧ ਨਾ ਤਾਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਉਸਦਾ ਖਿਆਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਸੀ। ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੌ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ
ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ॥ ਅੰਗ - 473

ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਨਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ
ਨੀਚੀ ਹੁ ਅਤਿ ਨੀਚੁ॥
ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ
ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਗੀਸ॥ ਅੰਗ - 15

ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ -

ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ
ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੈ॥
ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੇ ਪਤਿ ਪਵੈ
ਚੰਗੇ ਸੇਈ ਕੇਇ॥ ਅੰਗ - 469

ਗਰਭ ਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲੁ ਨਹੀ ਜਾਤੀ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ॥
ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡਿਤ ਬਾਮਨ ਕਥ ਕੇ ਹੋਏ॥
ਬਾਮਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮੁ ਮਤ ਖੋਏ॥
ਜੋ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਜਾਇਆ॥
ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਰੇ ਨਹੀ ਆਇਆ॥
ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ॥
ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੁ ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ॥

ਅੰਗ - 324

ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਪਿਆਰ ਹੈ -

ਭਗਤਾ ਕੀ ਜਤਿ ਪਤਿ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੈ
ਆਪੇ ਲਏ ਸਵਾਰਿ॥

ਅੰਗ - 429

ਨਾਮਾ ਛੀਬਾ ਕਬੀਰੁ ਜੁਲਾਹਾ
ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਗਤਿ ਪਾਈ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬੇਤੇ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹਿ
ਹਉਮੈ ਜਾਤਿ ਗਵਾਈ॥ ਅੰਗ - 67

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਵੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ। ਬੁੱਧ ਲਈ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਤੇ ਉਚਾ ਚਰਿੱਤਰ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਰੱਖਿਆ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਕਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਤਾਈਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਸਰਬ ਲਈ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ। ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਨੇ ਕੱਟੜਤਾ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮੱਧ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ। ਬੁੱਧ ਮਤ ਨੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਉਸਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਬਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਸਦੀ ਪਹੁੰਚ ਮੁਕਤੀ ਤੱਕ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਹਾਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਰਬਾਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਸੇਇ ਮੁਕਤ ਜਿ ਮਨੁ ਜਿਣਹਿ
ਫਿਰਿ ਧਾਤੁ ਨ ਲਾਰੀ ਆਇ॥
ਦਸਵੈ ਦੁਆਰਿ ਰਹਤ ਕਰੇ
ਤਿਭਵਣ ਸੋਝੀ ਪਾਇ॥ ਅੰਗ - 490

ਮੁਕਤ ਬਾਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ -

ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਿ ਮੁਕਤਿ ਮੰਗਾਰੀ॥
ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ

ਪਰਪੰਚੁ ਕਰਿ ਭਰਮਾਈ ਹੇ॥ ਅੰਗ - 1024

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਰਹਿਤ, ਦੁਅੰਧ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਗੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥

ਅੰਗ - 275

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨੇ ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਸੋ ਆਖੀਐ

ਜਿਸੁ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ॥ ਅੰਗ - 1010

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਉਚਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਉਚਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸੁਰਗ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਭਿ ਬਾਂਛਹਿ

ਨਿਤਿ ਆਸਾ ਆਸ ਕਰੀਜੈ॥

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ

ਮਿਲਿ ਦਰਸਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਮਨੁ ਧੀਜੈ॥

ਅੰਗ - 1324

ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ

ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾਰੇ॥ ਅੰਗ - 534

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਮੁਕਤ ਵਲ ਅੱਖ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਬੈਕੁੰਠ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਆਸਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਕਈ ਬੈਕੁੰਠ ਨਾਹੀ ਲਵੈ ਲਾਗੇ॥

ਮੁਕਤਿ ਬਪੁੜੀ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਤਿਆਗੇ॥

ਅੰਗ - 1078

ਵੈਸੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਨਿਰਬਾਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਆਪਣੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ

ਵਿਚ ਜੀਵ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਅੰਤਿਮ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ -

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ

ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ

ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ॥

ਅੰਗ - 1375

ਤੂੰ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਤੂੰ ਹੀ ਬਣ ਜਾਣਾ, ਪੂਰਨ ਫਿਨਾਹ-ਫਿਲਾਹ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਜੀਵ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਨ ਲੱਭ ਹੀ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੀਵ ਕਿਉਂ ਭਟਕਦਾ ਹੈ? ਉਸਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਕੁਰਲਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਉਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਜੋ ਮੱਤ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੱਤ ਨੂੰ ਹੀ ਹੇਠਲੀ ਸੁਰਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਭਰਮ ਪਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਗਾਤਾਰੀ ਅਧਿਆਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਅਤਿ ਦੁਖਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਲਾਈਆਂ -

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ

ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ॥

ਅੰਗ - 466

ਉਹ ਦਾਰੂ ਹੈ 'ਨਾਮ'। ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਹਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਭਰੀ ਸੁਰਤ, ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸਦਾਚਾਰਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਉਚੇ ਸਦਾਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਅਸਾਡੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਤਰਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਡੋਰੀ ਫੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਅਸਾਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਆ ਕੇ ਨਦਰ ਦੇ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਡਾ ਰਾਹ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ

ਅੱਜ ਮਿਤੀ 8 ਅਗਸਤ 2015 ਦਿਨ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ (ਬੀਜੀ) (ਸੁਪਤਨੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲੋਕਲ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਕੀਰਤਨੀ ਜੰਠਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਢਾਡੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵੀ-ਕਵੀਸਰਾਂ ਨੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅੱਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੂਹ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਚਨਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮਿਤੀ 9 ਅਗਸਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜੀਵਨ - ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 8 ਅਗਸਤ 1918 ਪਿੰਡ ਦਾਊਦਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਜਣ, ਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਵੀ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਸਨ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਭਿੰਨੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਰੰਗ-ਬਤੜੇ ਰੰਗੀਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ। ਐਸੇ ਸੰਤ-ਸਰੂਪ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬੀਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸਾਥਣ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। 13 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਧਮੋਟ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤਨੋ-ਮਨੋ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮਨ ਜਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਰੱਜਵਾਂ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਚ, ਹਰ ਕਾਰਜ ਵਿਚ, ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਅਤੇ ਅਗਿਆ ਕਾਰਤਾ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ।

ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਬੀਜੀ ਨੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਲਾਊਂਟੀਆਂ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸੈਕਟਰ 19 ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਜਦੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ 3ਬੀ-2 ਮੋਹਾਲੀ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਤਾਂ

**ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ
(ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦਿਵਸ ਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਸਵੀਰਾਂ।

ਬੀ ਜਲਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਲਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਫੇਰਣ, ਫੇਰਣ ਆਦਿ ਦੇ ਸਲੋਕੇ ਵਸਤੇ। ਸੁ.ਪੀ ਫਾਰਮ ਤੇ ਖੇਡੀਥਾੜੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੁਣ ਤਕ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ਵ ਰੁਚਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਓਰੀਐਂਟਲ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਹੋਏ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗ ਹੈ। 'ਆਤਮ-ਮਾਰਗ' ਸੋਗਰੀਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ 1995 ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਖੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਭਰ-ਕੰਢਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਿਡਰਾਨੀ ਫੇਰ ਹੋਇਆ, ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਫੁਲਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ। ਰੂੜੂ ਕੋਰਿੰਦ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ, ਸੰਤ ਵਕਿਆਮ ਸਿੱਖ ਮੈਜੇਰੀਅਲ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਬੀ.ਐਡ ਕਾਲਜ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਅਤੇ ਅਕਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੁਣ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਕਵਾਈ ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਹੜੂ-ਪੀੜਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ-ਘਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਸਾਰੀ ਸਮੇਂਗਰੀ ਬੀਜੀ ਦੀ ਅਕਵਾਈ ਹੇਠ ਬੀਬੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।

ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਦਿਆਂ 2004 ਵਿਚ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿਖੇ ਆਈਆਂ ਸੁਨਾਰੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਬੀਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਜੱਥੇ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਭੇਜੀ ਗਈ।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਕੈਰ-ਰਾਜਰੀ ਵਿਚ ਰੁਚਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ, ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ (ਭਾਈ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ) ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਰਤਵਾਡਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਨੇਕ ਕਾਰਜ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਉਪਲਕਸ਼ ਵਿਚ, ਅੱਜ ਮਿਤੀ 15 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਨੂੰ ਰਤਵਾਡਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਚਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੁਝਦ-ਗਾਇਨ, ਵਾਕੀ ਵਾਰਾਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ ਭਾਈ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਰੁਹੂ ਕੇ ਅਰੁੰਟ ਨੰਗਰ - ਦਾਲਾਂ, ਸਕਰੀਆਂ, ਪ੍ਰਬਾਦੇ, ਜਲੋਬੀਆਂ, ਕਰਾਹ ਪ੍ਰਬਾਦ ਇਤਿਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਨੰਗਰ ਵਿਚ ਵਰਤਾਏ ਗਏ।

ਬੀਵਾਨ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਸ੍ਰੀ ਰੁਹੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਨਿਮਨ ਰੁਚਵਾਕ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ -

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਰੁਹਿ ਪੁਰੈ ਚਰਨੀ ਲਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਸੋਗਿ ਸਹਾਈ ਪਾਇਆ ॥
 ਜਹ ਜਾਈਐ ਤਹਾ ਲੁਹੋਲੈ ॥ ਕਹਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਿਥ ਮੇਲੈ ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਕੁਣ ਗਾਵਹੁ ਸਭਾ ਸੁਭਾਈ ॥
 ਮਨ ਚਿੰਦੈ ਸਕਨੈ ਵਲ ਪਾਵਹੁ ਜੀਅ ਕੈ ਸੋਗਿ ਸਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨਾਚਾਇਣ ਪ੍ਰਾਣ ਅਹਾਰਾ ॥ ਹਮ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਫੋਨਾਰਾ ॥
 ਪਰਿਠ ਪ੍ਰਾਸਿਠ ਕਹਿ ਲੀਨੈ ॥ ਕਹਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਸਦੁ ਦਾਇ ॥ ੨ ॥
 ਪਚਕ੍ਰਹਮੁ ਕਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥ ਜਦ ਜੀਅ ਸੋਗਿ ਰਖਵਾਨਾ ॥
 ਹਰਿ ਚਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ਬਹੁਤਿ ਨ ਜੇਨੀ ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥

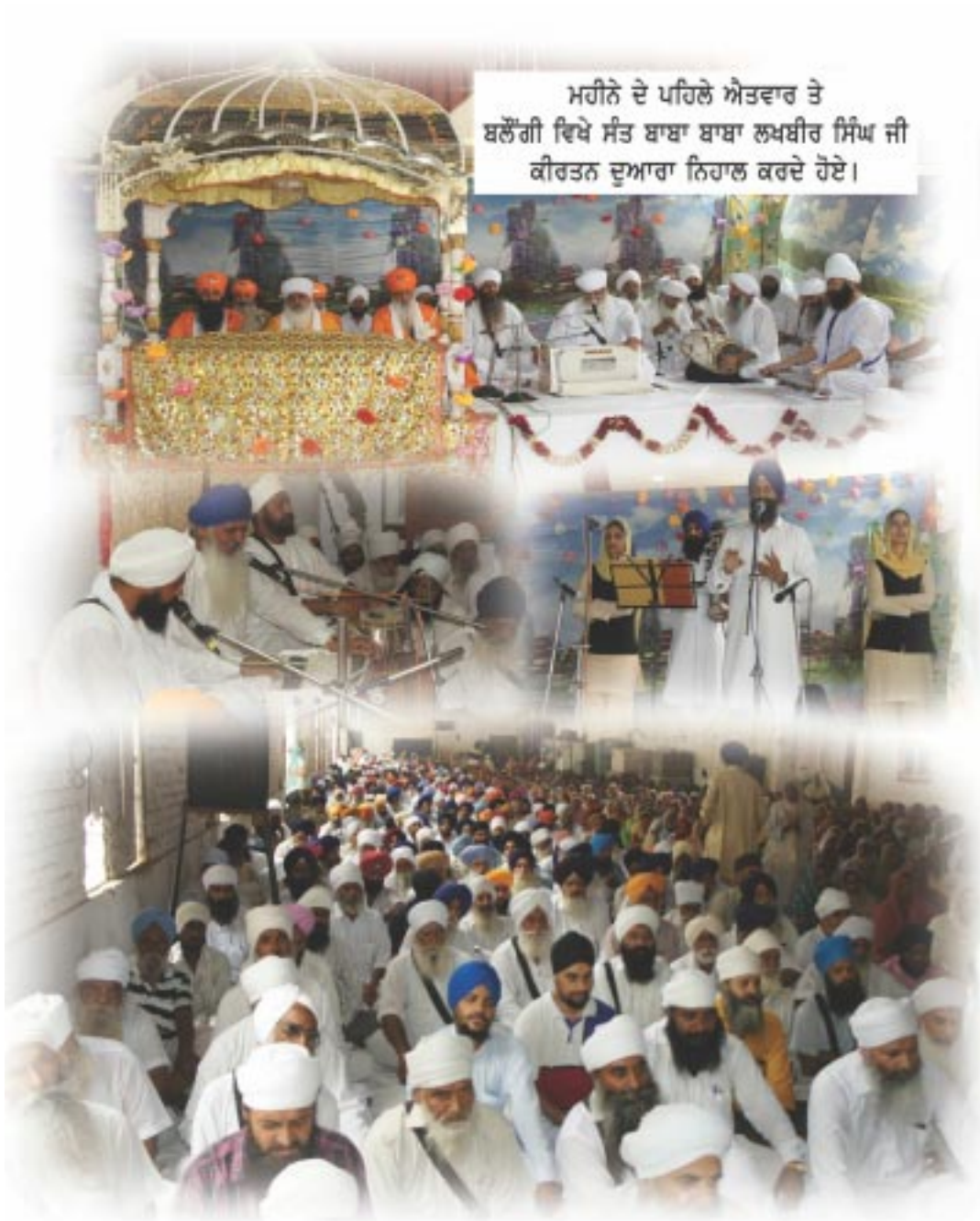
ਗੁ. ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਜਿਸ ਦੇਵੈ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਹਸੁ ਤਿਨ ਹੀ ਜਾਰਾ ॥
ਜਮਕੰਕਰੁ ਨੋਨਿ ਨ ਆਇਆ ॥
ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਸਰਣੀ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੫

ਇਸ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਗਿਆਨੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਰਾ-
ਵਾਚਕ ਰੋਪੜ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਕੁਲਦਾਸ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਨੁੜ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਕੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰ-ਚਰਨਾਂ
ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਭਾਈ ਜੱਥਾ ਕੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘਨੌਰ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਕੁਰ
ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਰਾਹੀਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਗਿਆਨੀ ਬਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰੰਗੀਲਾ
ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਬੀਬੀ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ -
'ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਣੀਯਾ ਤੈਸੇ ਹੀ ਮੈ ਡੀਨੁ ॥' ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ
ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਵਾਈ। ਭਾਈ ਕੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮਰਾਲੇ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਸੁਰੀਲੀ
ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ - 'ਲਖ ਪੁਸੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ ਜੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥'

ਉਪਰੰਤ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਦੀ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ
ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ। ਸੰਤ
ਵਿਆਖਿਆ ਸਿੰਘ ਮੋਮੋਰੀਅਲ ਹਾਇਓ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ
ਨੇ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ -

ਚਲੁ ਸਖੀਏ ਪੁਤੁ ਰਾਵਣ ਜਾਰਾ ॥
ਪੂਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ ॥....
ਮਿਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਤੂੰ ਸੰਤਾ ਕਾ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ॥ ..
ਸੰਗਨ ਪਹਿ ਆਪਿ ਉਪਾਧਨ ਆਇਓ ॥

ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਤਵਾਰ ਤੇ
ਬਲੌਂਗੀ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਨਿਮਨ ਭਾਇਨ ਕੀਤਾ -
ਪਾਤੀ ਤੇਰੇ ਮਾਲਿਨੀ ਪਾਤੀ ਪਾਤੀ ਜੀਉ ॥.....

ਕੁਰੂ ਕੇਰਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਨਿਮਨ ਭਾਇਨ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾਇਆ -
੧. ਸੋ ਕਿਉਂ ਵਿਸਰੈ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ੨. ਤੇਰੇ ਭਰੋਸੇ ਪਿਆਰੇ ਮੇ ਲਾਭ ਨਭਾਇਆ ॥
੩. ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲ ਸੇ ॥

ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਂਡ ਨਿਉ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਧੁਨੀ ਰਾਹੀਂ ਭਾਇਨ ਕੀਤਾ -
ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਖੁਮਾਰੀ ਕੁਰ ਵਰਾਨ ਸੋਭ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ- ੯੬

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਜੁਪਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਿੱਕਣ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਤਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਅਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਮਰ ਰਹੇਗਾ। 'ਆਰਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਸਤ ਕਮਲਾ ਰਾਹੀਂ ਚੀਲੀਜ ਹੋਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਤੇਹਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਲੈ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਸਾਡਾ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਜੁਪਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਘੋਲਾ) ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਤਯੋ ਪਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਜੱਥੇਦਾਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਠਾਲੀ (ਗਿਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਹਲਕਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ) ਨੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦਿਆਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਵੰਡੀ ਦੇਣ ਹੈ ਰਤਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਬਾਬਾ ਲਖਣੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਤਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੀਬੀਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਭੀਬਾ ਉਜਾਗਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਸਦਕਾ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਿਤ ਆਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ 'ਆਰਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੈਣ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਕਾਕਾ ਸਤਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਸੰਬੰਧੀ ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਮੁਖੀ ਸੱਤ ਬਾਬਾ ਲਖਣੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਧਾਰਨਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਮੁਕਾਬ ਕੀਤਾ - "ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤ ਸੰਚੇ ਨਾਮ ਦੀ, ਜਾਈਏ ਕੁਰਬਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ।" ਧਾਰਨਾ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਦਰਖਤ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

ਇਹ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਲਾ ਪਿਅਰੇ

ਲੀਰਤਾ ਨਖਿ ਚੰਗਦੇ ॥

ਮੇਰੇ ਕੰਠ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲਤਾ ਪਿਆਰੇ

ਕਿਉ ਧਨ ਸੇਜੇ ਜਾਏ ॥ ੧ ॥

ਹੰਊ ਕੁਰਬਾਨੇ ਜਾਉ ਮਿਹਰਬਾਲਾ

ਹੰਊ ਕੁਰਬਾਨੇ ਜਾਉ ॥

ਹੰਊ ਕੁਰਬਾਨੇ ਜਾਉ ਤਿਨਾ ਕੈ ਲੈਨਿ ਜੇ ਰੇਰਾ ਨਾਉ ॥

ਲੈਨਿ ਜੇ ਰੇਰਾ ਨਾਉ ਤਿਨਾ

ਕੈ ਹੰਊ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੇ ਜਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੭੦੦

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਤੱਖਰ

ਪਰਿਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਡਾ. ਜੇ.ਪੀ ਸਿੰਘ ਮੋਹਾਲੀ

ਵਾਨਿਆਂ ਵਲੋਂ ਅੱਖੀਂ ਦਾ ਫਰੀ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ

ਵਿਚ 200 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ ਕੀਤਾ। 50 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਲਈ

ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾ-ਨਿਮਰਤ, ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਫਰਾਪੂਰ ਜੀਵਨ ਅਤੇ

ਸੁਭਾਅ ਬਾਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਹਿੰਦਕੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਰਦਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਢਾ

ਜੋੜ ਕੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ -

ਧਨ ਪਿਰੁ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਚਹਨਿ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ॥

ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਪੁਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੭੮੮

ਭਾਈ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ

ਸ਼ਬਦ-

ਮੇਰੂੰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮੇ ਧਾਨੇ ਸਹਬਤੁ ਪੂਰਨਹ ॥ ਧਾਨੇ ਸਮ ਦੁਖ ਸੁਖੇ ਸੁਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਵੈਰਣਹ ॥

ਦਯਾਲੇ ਸਹਬਤੁ ਜੀਆ ਪੰਚ ਵੇਖ ਬਿਵਹਰਿਤਹ ॥ ਭੋਜਨੇ ਗੋਪਲ ਕੀਰਤਨੇ ਅਨਪ ਮਾਯ

ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ ॥ ਉਪਦੇਸੇ ਸਮ ਮਿਰੁ ਸਰੁਹ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਭਾਵਨੀ ॥

ਪਰ ਨਿੰਨਾ ਨਹ ਸੁੰਤਿ ਸੁਖਣੇ ਆਪੁ ਤ੍ਰਿਭਿ ਸਕਲ ਕੇਤੁਕਹ ॥

ਖਟ ਲਖਣ ਪੂਠਨੇ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੁਜਨਹ ॥੪੦॥ ਅੰਗ - ੧੩੫੭

ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਕ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਡੂਹਾਨੀ ਬਦਨਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਸਾਰੇ

ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੱਕ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਓ। ਭਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਰੀਆਂ

ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਕ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅੱਧੀ ਛੋਟਾ ਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਜਾਣਕੀਆਂ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਚਲ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਅਛਾੜਿਆਂ ਤੇ ਕਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਰ

ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੰਪੰਨਤਾ, ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਤੋਰਠ ਵਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ, ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ

ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ

ਛਕ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨਗਰ/ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਕੇ ਪਏ।

ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਪੂਸ਼ੀ

ਨਿਭਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ

ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਠਾਨਾ ਕੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ 30-31

ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1,2 ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ

29 ਅਕਤੂਬਰ, ਇਨ ਬਨੀਵਾਰ, ਮੁਕਤਸਰਖੀ ਨੂੰ ਹੋਣੀ ਚੰਗੀ ਅਤੇ

1 ਤੋਂ 3 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬੇਨਾਹੀ ਕੀਤੀ

ਗਈ।

- ਵਰਤਣ ਵੈਰਾਗ
- ਮੁਖ ਭਗਤੀ
- ਨਿਹਚੇ ਗਿਆਨ

ਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੁਰੀਆ ਅਤੀਤ ਪਦ ਤਕ ਹੈ ਜੋ ਅੱਠਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਬਾਣ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ-

ਨਿਰਬਾਣ ਪਦੁ ਇਕ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ॥

ਅੰਗ - 1163

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ; ਇਸ ਵਿਚ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਨਿਹਕਰਮੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਕਮੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ-ਮੈਂ ਜਾਂ ਹਉਂ-ਹਉਂ ਦਾ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਚਾਹੇ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਸਭ ਹੁਕਮੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਕਰੜੇ ਜਪਾਂ ਤਪਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ - 'ਏਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦੁਤੀਯ ਨਾਸਤਿ' -

**ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ
ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥**

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ

ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਅੰਗ - 84

ਇਹੀ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਾਟੇ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ।

ਨੋਟ - ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਇਕਸਾਰ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹੋਰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਭਾਵ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਤੀ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥

ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੮੩੩

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਨ ਰਾਤ ਤਤਪਰ ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ 8 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਗਏ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਹਥਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਵੀ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ 1-2 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਾਂ/ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੋਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ 9 ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1. ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊਫੀ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁੰਮਟ ਦੀ ਸੇਵਾ, 2. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ, 3. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭਵਨ 4. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਆਸਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪੁਨਰ ਉਸਾਰੀ 5. ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ 'ਚ ਸਟੇਜ ਅਤੇ ਕਮਰੇ, 6. ਨਵੇਂ ਬਾਥਰੂਮ 7. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ 8. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 9. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟੋਰੀਅਮ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਤੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਬੰਧੀ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਅਤੇ ਡਿਊਟੀਆਂ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਜਾਣੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਆਪ ਜੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

**ਸੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ**

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-29)

4. ਦੁਲੱਭ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਦਰ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਅਣਜਾਣ-ਪਣੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਵਿਚ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾਝੇ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜਿਨ ਨਰ ਨਹੀ ਪਾਇਆ
ਸੇ ਭਾਗਹੀਣ ਮੁਏ ਮਰਿ ਜਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੪

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥
ਅੰਗ - ੮੧

ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥ ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ ਤੋਲਣਹਾਰਾ ॥
ਅੰਗ - ੧੦੬੭

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਸ਼ੈਅ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਿਣਕੇ-ਕਿਣਕੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਐਸੇ ਗੁਹੜ ਸਵਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਵੇਖਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾ ਕੇ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੇਂਗਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਕੇ ਵੇਖੇਂਗਾ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਸ ਜਾਏਗਾ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਜ਼ੂਰ! ਮੈਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਬਥੇਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਆਪ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ ਦਿਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਕਰ, ਬਾਣੀ ਆਈ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟੁਣਕਾ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੰਦਰੋਂ ਜੁੜ ਕੇ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਸਿਆਣਦਿਆਂ

ਹੀ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਉਹੀ ਤਾਨ-ਸੁਰ ਉਠਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵੀਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪ-ਜਪ ਕੇ, ਸਿਮਰ-ਸਿਮਰ ਕੇ, ਆਪੇ ਨਾਲ ਜੁੜ-ਜੁੜ ਕੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਇਕ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਲਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਝਲਕ ਦਿਸ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ ਵਰਤੈ ਤਾਕੋ ਤਾਕੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੪

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹੋ, ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਪਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਚੰਗੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਦਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ, ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਕਦਰ ਸੁਨਿਆਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ ਤੇ ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਜੌਹਰੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਕਦਰ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ ਰਿਦ ਵਸੈ ॥

ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੫

ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਜਾਨਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਪ-ਜਪ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਕੁਝ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕ ਰਾਜਾ ਕੋਹੜ ਦਾ ਰੋਗੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਾਅ ਤੇ ਦਵਾ-ਦਾਰੂ ਕੀਤੇ ਪਰ ਰੋਗ ਵਧਦਾ ਹੀ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਦਵਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਬਚਨ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਰੋਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤੇ

ਚੱਲ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਬੂਹੇ ਉਤੇ ਦਸਤਕ ਦਿਤੀ, ਸੇਵਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਿਸ ਪਰਤਣਗੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਤੇ ਨਿਮੋੜੂਣਾ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਐਨਾ ਦੁਖੀ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਰੋਗ ਕਿਵੇਂ ਹਟੇਗਾ? ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਜੀ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਰਾਜਨ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਐਨੇ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਹੋ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਕੋਹੜ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ, ਬਥੇਰੇ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਪਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਾਜਨ! ਐਥੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸਚਾ ਲਿਆਓ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਹੋ। 'ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ ਤਿੰਨ ਵੇਰਾਂ ਰਾਮ ਕਹਾ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਾਜਨ ਜਾਓ! ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਵਸਤਰ ਬਦਲ ਲਵੋ। ਉਸ ਦਾ ਕੋਹੜ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਕਦਰਦਾਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਛਿੰਨ ਵੀ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਸੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਤੁਹਾਡੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂ ਫਰਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ? ਅਸੀਂ ਆਖਿਆ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹਾਂ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹਾ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੋ ਤੇ ਨਾਲੇ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਜੇ ਨਾਮ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਤਮਿਕ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲਗ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਭੁੱਖਾਂ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥
ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥
ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਗੈ ਭੁਖ ॥
ਉਤੁ ਭੁਖੈ ਖਾਇ ਚਲੀਅਹਿ ਦੁਖ ॥ ੧ ॥

ਸੋ ਕਿਉ ਵਿਸਰੈ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥
ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯

ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਸਦਾ ਜਾਗਹਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹਿ ਅਨਦਿਨੇ ॥
ਚਰਣ ਕਮਲ ਧਿਆਨੁ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਭ ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਇਕੁ ਖਿਨੇ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੯

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜੀ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ ਦਿਆ ਕਰੋ ਕਿ ਨਾਮ ਕਿੰਨਾ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨਾਮ ਦੀ ਕਦਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖ! ਕੁਝ ਦੂਰੀ ਤੇ ਬਿਸੰਭਰਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਆ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸਣ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਛੁਹਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਲਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਹ ਬੜਾ ਕੀਮਤੀ ਲਾਲ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਵਾ ਕੇ ਲਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਐਵੇਂ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਦੇ ਕੇ ਨਾ ਆ ਜਾਵੀਂ, ਨਾਲੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਛਕ ਆਵੀਂ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਲਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਕਈ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਲਾਲ ਵੀ ਕੋਲ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਸੌ ਰੁਪਈਆ ਵੀ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਇਹ ਕੀ, ਨਾਲੇ ਸੌ ਰੁਪਈਆ ਤੇ ਨਾਲ ਲਾਲ ਵੀ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਆਇਆ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਜਾਣੋ, ਮੈਂ ਅਲਪੰਗ ਜੀਵ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਐਨਾ ਸਮਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗ ਗਿਆ? ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਲਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਵੱਟਾ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੋ ਮੂਲੀਆਂ ਲੈ ਜਾ। ਫੇਰ ਹਲਵਾਈ ਪਾਸ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਸਵਾ ਸੇਰ ਮਠਿਆਈ ਕੀਮਤ ਪਾਈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਬਜਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਗਜ਼ ਕਪੜਾ ਕੀਮਤ ਪਾਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਮੈਂ ਲਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਸੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉੱਨਾ ਹੀ ਅਣਜਾਣ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ-ਪੁੱਛਦਾ ਸਰਾਫਾ ਬਜਾਜ਼ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਲਿਸ ਰਾਇ ਜੌਹਰੀ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਈ। ਉਸ ਦਾ ਨੌਕਰ ਅਧਰੱਕਾ ਮੇਰਾ ਪਰੀਚੈ ਲੈ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਪਾਸ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਮੱਧਰ ਦੇਸ਼ (ਪੰਜਾਬ) ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ ਤੇ

ਇਕ ਲਾਲ ਵੇਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲਾਲ ਵੇਖਦੀ ਸਾਰ ਹੀ ਸਾਲਿਸ ਰਾਇ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਖਿੜ ਗਿਆ ਤੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਚੌਂਕੀ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸੌ ਰੁਪਈਆ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਇਹ ਬੇਕੀਮਤੀ ਲਾਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਦਰਸ਼ਨੀ ਭੇਟਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਜਿਵੇਂ ਲਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸਬਜ਼ੀ ਫਰੋਸ਼, ਹਲਵਾਈ ਤੇ ਬਜਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਕੇਵਲ ਜੌਹਰੀ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਾ ਪਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੱਸਣ ਤੇ ਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਹੀਰਾ ਨਿਰਮੋਲੁ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਅਮਰੁ ਅਤੋਲੁ ॥
ਅੰਗ - ੩੦੫

ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਅਮੁਲੁ ਸਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੫

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਹਾਰ ਪਾ ਦੇਈਏ ਉਹ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਕੜਛੀ ਸੁਆਦਲੇ ਭੋਜਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ। ਡੱਡੂ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੰਵਲ-ਫੁੱਲ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਹਿਰਨ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਕਸਤੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਗੁੱਜਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ ਦੁੱਧ ਵੇਚ ਕੇ ਖਲ ਤੇ ਛਾਣ ਬੂਰਾ ਘਰ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸਲੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ਅਮੋਲਕ ਮਾਣਸ ਜਨਮ ਧਾਰ ਕੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਜਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਰਤਨ ਮਣੀ ਗਲ ਬਾਂਦਰੈ ਕਿਹੁ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੈ।
ਕੜਛੀ ਸਾਉ ਨ ਸੰਮਲੈ ਭੋਜਨ ਰਸੁ ਖਾਣੈ।
ਡੱਡੂ ਚਿਕੜ ਵਾਸੁ ਹੈ ਕਵਲੈ ਨ ਸਿਵਾਣੈ।
ਨਾਭਿ ਕਥੂਰੀ ਮਿਰਗ ਦੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈਰਾਣੈ।
ਗੁਜਰੁ ਗੋਰਸੁ ਵੇਚ ਕੇ ਖਲ ਸੂੜੀ ਆਣੈ।
ਬੇਮੁਖ ਮੁਲਹੁ ਘੁਥਿਆ ਦੁਖ ਸਹੈ ਜਮਾਣੈ।

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੩੪/੪

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਲਿਸ ਰਾਇ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾਲ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁਭਾਗ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਅਧਰੱਕੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੜੇ ਚਾਅ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਨੂੰ ਸਾਲਿਸ

ਰਾਏ ਜੌਹਰੀ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦਾ ਲਾਲ ਬੇਅੰਤ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਹਾਲੇ ਪੱਥਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕੀਮਤੀ ਲਾਲ ਹਨ। ਸਾਲਿਸਰਾਇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਘਰ ਤਾਂ ਇੱਟਾਂ-ਚੂਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਐ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸਾ ਲਾਲ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਦੁਕਾਨ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪੀ ਲਾਲ ਹਨ ਜੋ ਕੀਮਤ ਨਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਅਜਾਈਂ ਲੁਟਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਧਨ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਵੀ ਸੁਆਸ ਖਰੀਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਲਿਸਰਾਇ! ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਣਗਿਣਤ ਸੁਆਸ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਸਵਾਸ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਤੇਰੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿਚ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰ ਅਮੋਲੀ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੨

ਲਾਲ ਅਮੋਲਕ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਪਰਖਿਓ ਨਾਹਿ।
ਨਿਜ ਆਨੰਦ ਭੁਲਾਇਕੈ ਪਰਿਓ ਕਸਟ ਕੇ ਮਾਹਿ।

(ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮੁ ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੇਕਦਰੇ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਪਏ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਕਦਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਵੀ ਸਵਾਸ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਈਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ, ਦਰਗਾਹੀ ਨਾਦ ਸੁਣ ਕੇ, ਐਨਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਐਨੀ ਕਦਰ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ

ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਵੱਡਮੁਲਾ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਉੱਕਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਪਰ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁੱਖ ਲੋਕ-ਪੁਲੋਕ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਦਾਉ ਤੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ ॥

ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਪਨੁ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਸਗਲ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਮਾਨਿ ॥

ਇਨ ਮੈ ਕਛੁ ਸੰਗੀ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਸਾਚੀ ਜਾਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੬

ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਸਮਝ ਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇੰਦਰ ਪਦਵੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੁਨਹਿਰੀ-ਦੁਪਹਿਰੀ ਨਦੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਲਪਬ੍ਰਿਛ, ਕਾਮਧੇਨੁ ਤੇ ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਬੱਟੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿੰਨਰ ਤੇ ਗੰਧਰਬ ਸਾਜ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਅਪੰਛਰਾਂ ਨਾਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਿਸਪਤ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਪੁੱਛ, ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਚਾਰ ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਫਲ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਆਪ ਪਿਛੇ ਜਾ ਕੇ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਓਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚਾਰ ਫਲ ਰੱਖ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਫੁਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਦਰ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਫਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਫਲ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਕ ਕਿੱਧਰ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ? ਪਹਿਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਤਮ ਰਸ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਦੂਜਾ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਤਮ ਰਸ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਬਣ ਕੇ ਦੁੱਖੀ ਹੋਵਾਂ। ਤੀਜੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵੀ ਆਤਮ ਰਸ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ

ਸਰਾਪ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਵਰਗ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਦੀ ਮਹਾਂ ਨੀਚ ਪਦਵੀ ਮਿਲੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੰਦਰ ਜੋ ਛੁਪ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਕੇ ਬੜਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇੰਦਰ! ਮਾਇਕ ਸੁੱਖ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣਾ ਸਰੀਰ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜੇ ਤੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੁੱਖ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ, ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਜਦੋਂ ਨਾਮ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਰਮ ਸੁੱਖੀ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਸ ਕੋਲ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹੋਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ।

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ ॥

ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ ॥

ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ ॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ ॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੭

ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਢਾਪਾ ਨਾ ਆਵੇ, ਬਿਮਾਰੀ ਨਾ ਆਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਰਹਿਣ, ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੀ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਮੰਨ ਲਈਏ। ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਹੈ। ਦੇਵ ਗੰਧਰਬ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਦੇਵ ਗੰਧਰਬ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੌ-ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਦੇਵ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ, ਸਵਰਗ ਲੋਕ, ਇੰਦਰ ਲੋਕ, ਕਰਮ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਅਜਾਨ ਲੋਕ, ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਪਰਜਾਪਤ ਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਲੋਕ ਤੱਕ ਸੌ-ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁੱਖ ਵਧਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਨੌਂ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲੋਂ ਅਰਬਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸੁੱਖ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਦੇਵਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਵਰਗ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮਤਲਬ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਬਲਕਿ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ

ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਸਾਡਾ ਸਵਰਗ ਖਤਮ ਹੋਵੇ, ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਈਏ।

ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ॥

ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ॥

ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਬਚਨ ਚਲ ਰਹੇ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਥੰਮ ਤੇ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਕੀੜਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਥੰਮ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦ ਵੀ ਉਹ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਡਿੱਗਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ। ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰਾਮ ਜੀ! ਕਥਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਭਗਤ ਜਨ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਚਾਨਕ ਕਿਉਂ ਹੱਸੇ ਹੋ? ਭਾਵੇਂ ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਗਹਿਰੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੇਵ! ਮੈਂ ਉਸ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਔਹ ਕੀੜਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਥੰਮ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੱਸਣ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੀ? ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰਦੇਵ! ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੱਸਿਆ ਕਿ ਕੀੜੇ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੀੜਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਦਾਂ ਵਾਰ ਸਵਰਗ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤੇ ਕੀੜੇ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਵਰਗ ਦੇ ਸੁੱਖ ਵੀ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਇਸ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ ਕੇ, ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਦਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦੇ।

ਦੇਵਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਕੇ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਅਕਾਲ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਾਸੀ ਬਣ ਜਾਈਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਪਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ।

ਸਿਵ ਪੁਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਨਿਹਚਲੁ ਕੋ ਥਾਉ ਨਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੪

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਤ੍ਰੈ ਮੁਰਤਿ ਤ੍ਰਿਗੁਣਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੦੯

ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੱਚ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ।

ਗੁਰਮੁਖ ਭੂਪਤਿ ਵੇਸਿ ਨ ਵਿਆਪੈ ਮਾਇਆ।

ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਨ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ।

(ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ-੧੪/੩)

ਇਥੇ ਬਚਨ ਹੈ 'ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਦੇਵਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਦੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮਾਲਕ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚ ਦ੍ਰਿੜਾ ਦਿਤਾ ਪਰ ਤਿੰਨੇ ਮੁਖ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਘਟਿ-ਘਟਿ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਏਕੁ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੫

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਭਟਕਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਸਣ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ ਪੱਕਾ ਫਲ ਮੁੜ ਕੇ ਦਰਖਤ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵੀ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਅਵਸਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਜੁੱਗ ਲੰਘ ਜਾਣਗੇ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਿ-ਸਹਿ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਆਮ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਬਾਨੁ (ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, 1 ਸਤੰਬਰ)

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥
ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਪਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੯੮੨

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਚਿੰਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਣ ਕਰੋ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪੰਨ-ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਰ ਇਥੇ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੀ ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਰੀਰ ਵੀ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਆਈ, ਜੋ ਬਚਨ ਆਏ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣਹਿ ਗੁਰਬਾਣੀ.....

ਤਾਰਾਰਾਣੀ, ਹਰੀ ਚੰਦ ਰਾਜੇ, ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਅੰਗ - ੨੨

ਸੋ ਸਰੀਰ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜੋ ਮਿਲਾਪ ਹੈ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਾਹਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਕਰੀਏ ਕੀ -

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥
ਅੰਗ- ੯੨੦

ਪਿਆਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗਾਵੋ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਲ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬਾਣੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੋ ਹੈ-

ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੭

ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਵਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ 1599 ਤੋਂ 1604 ਈਸਵੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਵਿਚ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਰਾਮਸਰ ਵਿਖੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹਨ, ਸਰੋਵਰ ਦੇ

ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤੀ -
ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥
ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੬੨੮

ਇਸ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀ, ਸੰਨ 1604 ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਜੀਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ। ਜਿਹੜਾ ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਬਦੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੱਕ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਿਆ। ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਐਨਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਬਾਣੀ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਆਈ। ਇਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਗੀਤ ਹੈ -

ਲੋਗੁ ਜਾਨੈ ਇਹੁ ਗੀਤੁ ਹੈ ਇਹੁ ਤਉ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੩੫

ਐਸੀ ਵਿਚਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਰਦੀ ਕੀ ਹੈ? ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਜਿਹੜੀ ਬੀੜ ਸੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਉਹ ਜਿਲਦ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ, ਬੰਸ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ, ਜਿਹੜੀ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ, ਨੌਂ ਦਿਨ, ਨੌਂ ਘੜੀਆਂ, ਨੌਂ ਪਲ ਵਿਚ ਉਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਂਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਬਾਣੀ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਉਹ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ। 48 ਸਿੰਘ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਥਾ ਸੁਣੀ, ਸਾਰੇ ਵਿਦੇਹੀ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਆਤਮ ਦਰਸ਼ੀ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ। ਜਦੋਂ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੁਣਿਐ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ, ਜਿਵੇਂ ਆਪਾਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੋਲ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ - ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਹ ਅੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਜੇਰ ਤੋਂ, ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ, ਉਤਭੁਜ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ ਚਾਰ - ਪਹਿਲੀ ਬਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਚੇਰੀ ਕਲਾਸ 'ਚ ਜਾਂਦੇ, ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਦਰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅੱਖਰਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਬੈਠਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੁਖ, ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਾਣੀ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਘੜਦੇ। ਲਿਖਣਸਾਰ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਕਲਮਾਂ ਸੁੱਟਦੇ, ਵਰ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਇਥੇ ਮੰਦ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਵੀ ਉਹ ਵੀ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਉਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾ ਵਰ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਅੱਜ ਉਥੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣ ਗਈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਡੱਲਿਆ! ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਖਾਨਾ ਜੰਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਖਾਨਾ ਜੰਗੀ 'ਚ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਦੁਆਵਾਂਗੇ ਉਸ 'ਤੇ ਬਿਠਾਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤਾਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ, ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਉਹਨੂੰ ਵਾਪਸ ਘਰ ਮੇੜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਘਰ ਸੰਭਾਲ। ਬਰਾੜਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਮਾਲਵੇ ਦਾ, ਮਾਰ-ਧਾੜ ਵਾਲਾ, ਕਿਤੇ ਡਕੈਤ ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ ਤੂੰ ਘਰ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। ਸਵੇਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੱਲਾ ਸਿੰਘ! ਕਿੱਥੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਡੱਲਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਗੀਣੇ ਨੇ ਪੁਰਸ਼, ਇਹ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮੁੜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੂਰ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਚੱਲ-

ਕਬੀਰ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਰੰਕੁ ਨ ਹਸੀਐ ਕੋਇ ॥

ਅਜਹੁ ਸੁ ਨਾਉ ਸਮੁੰਦੁ ਮਹਿ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੬

ਹੁਣ ਪੜਾਅ ਹੈ, ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਸਿੰਘ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੰਗਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਸੀ। ਖੰਡਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਵੇ ਦੇ ਨਾਲ ਖੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਇਕ ਫਕੀਰ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ! 'ਨਾ ਡੱਲਾ ਨਾ ਮੱਲਾ, ਰਹਿ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਕੱਲਾ।'

ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਓ ਫਕੀਰ! ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਨਾ ਕੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਅੱਲਾਹ। ਕਿੱਡੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਡੱਲਾ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਓਹੀ ਹੋਇਆ ਡਕੈਤ ਪੈ ਗਏ, ਮਾਰ-ਧਾੜ ਹੋਈ। ਇਕ ਪੋਤਾ ਸੀ ਬਾਹਰ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਖੇਡਦਾ, ਤੱਕਲਾ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਲੇਗ ਪੈ ਗਈ, ਬੜੀ ਬਰਬਾਦੀ ਹੋਈ -

ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭

ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਦੇੜ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ, ਉਥੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਵੀ ਜਦੋਂ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਏਸ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਰਨ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵੈਰਾਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਇਹ ਅਨੰਦਾਂ ਦੀ ਪੁਰੀ ਛੱਡੀ। ਸਾਰਾ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰ ਦਿਤਾ -

ਜਬ ਬਾਰਿਕ ਥੇ ਤਬ ਪਾਲਕ ਦੀਏ।

ਜਬ ਪਾਲਕ ਥੇ ਤਬ ਬਾਲਕ ਦੀਏ।

ਕਿੱਡੀ ਕੁ ਉਮਰ ਸੀ, ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ, ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ, ਆਪ ਭੇਜਦੇ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਜਿਗਰ ਦੇ ਟੋਟਿਆਂ ਨੂੰ, ਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਿੱਡੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੈ, ਸਾਥ ਛੱਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ -

ਨਾਮੁ ਰਹਿਓ ਸਾਧੁ ਰਹਿਓ ਰਹਿਓ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈ ਕਿਨ ਜਪਿਓ ਗੁਰੁ ਮੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਤੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਜੁਗੋ-ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਹਨ। ਚੌਰ ਤਖਤ ਦੇ ਮਾਲਕ

ਜਗਤ ਗੁਰੂ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ - 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ।' ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸਮਝ ਗਿਆ -

ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ॥
ਅੰਗ - ੭੯੭

ਜੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਉਹ ਸਦਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਇਹ ਚਲੇ ਚਲੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਨੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਹੋਏ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਕੌਣ ਦਾਹਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ ਹੈ -

ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਜਗੁ ਸਾਜਿਆ ਜਿਉ ਬਾਲੁ ਘਰ ਬਾਰ ॥
ਅੰਗ - ੮੦੮

ਇਥੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਰੀ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ-

ਏਕ ਸਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥
ਮੇਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥
ਪੀਰ ਅੰ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥

ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿਤ
(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ, ਇਸ ਮਾਤ ਲੋਕ 'ਤੇ ਹੋਏ। ਸਿਵ ਜੀ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਦੀ। ਉਹ ਵੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਕਿੱਤੀ ਚਾਰ ਜੁਗ ਦੀ ਉਮਰ -

ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੁੰਡ ਬਲਾਏ ॥
ਅੰਗ - ੬੯੨

ਐਡੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਚਲੇ ਚਲੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਨੇ -

ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲਿ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਲੇ ਛਾਡਿ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਇਹ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਪੁੱਛਦੀਆਂ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਕਿਸ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਓ? ਹੁਣ ਚਿਖਾ ਤਿਆਰ ਹੈ ਚੰਦਨ ਦੀ ਲੱਕੜੀ, ਤੰਬੂ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜਿੱਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਹਨ ਇਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਹੋਇਆ, ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ -

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ
ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ
ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ
ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥

ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਜੁਗੋ-ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਰਮਾ, ਪੰਜ ਨਾਰੀਅਲ, ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਬਾਣੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਭਲਾ ਬਾਣੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬਾਣੀ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਦੁੱਖ, ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਆਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਵਰ ਤਖਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਨਾਰਦਮੁਨੀ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਅਨਲ ਪੰਛੀ (ਹਮਾਯੂੰ ਪੰਛੀ) ਦੇ ਖੰਭ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਹਵਾ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਆਕਰਸ਼ਣ ਜਿੱਥੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਉਹ ਵਾਸੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਉਹ ਖੰਭ ਨਾਰਦਮੁਨੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਜੜਾਅ ਕੇ ਲਿਆਓ ਤੇ ਤੀਰ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਨੂੰ ਜਦ ਛੱਡੇ ਉਹ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਜਿਥੇ ਉਸ ਅਨਲ ਪੰਛੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸੀ ਉਸ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਦਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਹੈ -

ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ ॥
ਦੁਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ ॥
ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੧ ॥
ਸੰਤਹੁ ਸੁਖੁ ਹੋਆ ਸਭ ਥਾਈ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭਨੀ ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥

ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥
 ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ॥
 ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਵਖਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ ੨੨ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੮

ਜਿਵੇਂ ਤੀਰਾਂ ਨੇ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਤੇ ਉਹ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਗਏ ਖੰਡ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਵੀ ਪੁਰ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਆਮ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ, ਪੰਜ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, 15 ਭਗਤਾਂ, 11 ਭੱਟਾਂ, ਚਾਰ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਕੈਸੀ ਇਹ ਰਚਨਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਬਾਣੀ ਪੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸੁਖਆਸਨ ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਪਣਾ ਆਸਣ ਭੁੰਜੇ ਲਾਉਂਦੇ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਕੈਸਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ ਬਾਣੀ ਦਾ -

ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੨੬

ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਨਗਰ 'ਚ ਬੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਦੇਹੀ ਕਿਸ ਕੀ ਬਾਪੁਰੀ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੋਇਗੋ ਗ੍ਰਾਮੁ ॥
 ਅੰਗ - ੧੩੨੦

ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਪੈ ਗਈ ਇਹ ਬਾਣੀ -

ਉਚ ਅਪਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ॥
 ਗਾਵਤੇ ਉਧਰਹਿ ਸੁਣਤੇ ਉਧਰਹਿ ਬਿਨਸਹਿ ਪਾਪ ਘਨੇਰੇ ॥
 ਪਸੂ ਪਰੇਤ ਮੁਗਧ ਕਉ ਤਾਰੇ ਪਾਹਨ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ - ੮੦੨

ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬਾਣੀ। ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਭੱਟ ਭਗਤ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ, ਬਾਣੀ ਆਉਂਦੀ।

ਅੱਜ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ, ਇਕ ਗੋਦੜੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ ਉਥੇ ਵੀ ਉਹ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਰਤ ਜੋੜ ਲੈਣੀ। ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਗਾਤਾਰ

ਉਹ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਦਿੰਦੇ।

ਹਰਿਦੁਆਰ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਬਹੁਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਬੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਤਰ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਨੀ ਬਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਯਾਦ ਹੈ, ਐਨੀ ਸਪੀਡ ਨਾਲ ਕਿ ਅੱਠ ਘੰਟੇ 'ਚ ਪਾਠ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡ ਲੈ ਆਏ, ਫੇਰ ਉਹ ਸਾਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲਗ ਮਾਤਰ ਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿਤਾ। ਐਨੀ ਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਠ ਸੀ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਇਥੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਬਾ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਜਿਹੜੀ ਆਈ ਹੈ -

ਫਰੀਦਾ ਬੇ ਨਿਵਾਜਾ ਕੁਤਿਆ ਏਹ ਨ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ॥
 ਕਬ ਹੀ ਚਲਿ ਨ ਆਇਆ ਪੰਜੇ ਵਖਤ ਮਸੀਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ -

ਉਠ ਫਰੀਦਾ ਉਜੁ ਸਾਜਿ ਸੁਬਹ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਿ ॥
 ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਕਿੱਡੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ -

ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕੀਜੈ ਕਾਂਇ ॥
 ਕੁੰਨੇ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਣੁ ਸੰਦੈ ਥਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਕਿੱਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਹ ਰੀਤ ਭਲੀ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰ, ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਰੱਖ -

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮੋਮ ਦਿਲ ਹੋਵੈ ॥ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਦਿਲ ਤੇ ਧੋਵੈ ॥
 ਅੰਗ - ੧੦੮੪

ਫੇਰ ਗਿਆਨ ਕਿੱਡਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਰਮ, ਉਪਾਸਨਾ, ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਇਸ਼ਟ ਹੈ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਇਕੱਠਾ ਕਰਿਆ ਕਿ ਇਹਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੀਏ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਿਆ, ਛੇ ਪੁਆਇੰਟ ਲਿਖੇ ਕਿ ਇਹਦੀ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ। ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਵੀ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਰੱਖਿਆ।' ਜਿਹੜੇ ਨੁਕਤੇ

ਲਿਖੇ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਅਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਨੰਗਲ 'ਚ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਓ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ।

ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ ॥

ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੬

ਐਸਾ ਨਾਮ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਚ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ। ਫੇਰ ਇਹਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਸੀ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਉਹਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰਾਠੀ 'ਚ ਛੁਪਾ ਕੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਫੇਰ ਕਿ ਐਨੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਲੜ ਲਾਇਆ। ਇਹਦੇ ਕਲਾਵੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਕਲਾਵਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਅੱਖਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਰ ਦਰਗਾਹੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵਿਧੀ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਸੀਨੇ-ਬ-ਸੀਨੇ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ 25 ਪਾਠ ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰ ਲਓ। ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਮਹਾਂਮੰਤਰ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਮਨਹਿ ਉਤਾਰਨ ਮਾਨ ਕਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੦੮

ਐਸੀ ਬਾਣੀ ਹੈ -

ਪਰਥਾਇ ਸਾਖੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ ਸਾਝੀ ਸਗਲ ਜਗਨੈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਭਉ ਕਰੇ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੭

ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਥੇ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ, ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਵਿਚਾਰੀਏ। ਬਾਣੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਨਾਮ ਵਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਿਲੇ, ਜਿਹੜੇ ਜੁਗੇ-ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਨੇ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ 'ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥' ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੇ ਓ ਤਾਂ ਫੇਰ

ਭਟਕਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ -

ਅੰਧਕਾਰ ਸੁਖਿ ਕਬਹਿ ਨ ਸੋਈ ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਦੋਊ ਮਿਲਿ ਰੋਈ ਹੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੫

ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਵੀ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ਟੱਕਰਾਂ ਹੀ ਨੇ -

ਅੰਧੀ ਅੰਧੇ ਠੂਹੇ ਠੇਲੇ।

ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਉਹ ਗੁ...ਰੂ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ ਰੂਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅਮਿਤੋਜ ਕਹਿਜੈ॥

ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਉਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਤਾਂ ਫੇਰ -

ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣਿ ਸਾਹਿ ਸਾਹਾਣਿ ਗਣਿਜੈ ॥

ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਉਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ।

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥

ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗੀਏ, ਵਿਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ, ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਜੁਗਤ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦੀ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਦੁਖ ਦਾ ਫੇਰ ਨਾਮ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਦੁੱਖ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੁੱਖ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੧ ॥

ਸੰਤਹੁ ਸੁਖੁ ਹੋਆ ਸਭ ਥਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੮

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ (ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ - 1 ਸਤੰਬਰ)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਵਿ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ 'ਬ੍ਰਹਮ-ਬੀਚਾਰ' ਹੈ -

ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੦

ਸਿੱਖ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਰ ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਸਾਰ 'ਮੂਲਮੰਤਰ' ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਕੁਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ (ਮੂਲ ਮੰਤਰ) ਪੂਰਨ ਜਾਂ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 568 ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

'ੴ' ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮੂਲ ਪਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੴ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਮੌਲਿਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਆਤਮਿਕ-ਅੰਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਅਨੁਭਵ। ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਓਮ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਅਗੇਤਰ 'ੴ' ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮ-ਸਤਿ ਨੂੰ ਅਣਗਿਣਤ ਵੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੰਡ-ਖੰਡ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਓਮ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ, ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ, ਚਾਰ, ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਜਾਂ ਅਧਿਕ ਮਾਤ੍ਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ। ਐਤ੍ਰੀਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ (5,32) ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾਵਾਂ (ਅ,ੴ,ਮ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਲਖਾਇਕ ਹਨ। ਗੋਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਮਾਂਡੂਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿਚ ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਤਾਰਸਾਰ ਉਪਨਿਸ਼ਦ (2,1) ਅਨੁਸਾਰ ਓਮ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਅਠ ਨਾਦ ਤੱਤ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅੱਠ ਲੱਛਣ ਹਨ - ਅਕਾਰ, ਉਕਾਰ, ਮਕਾਰ, ਬਿੰਦੂ, ਨਾਦ, ਕਾਲ, ਕਾਲ-ਧਵਨੀ ਅਤੇ ਕਾਲ-ਰਹਿਤ ਧਵਨੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਇਕ ਸ਼ਬਦ 'ਓਮ' ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾਵਾਂ ਦੇ 26 ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਨੇਕੇ ਦੱਸ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸਾ ਬਖਾਨ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸ਼ਬਦ ੴ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਬਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਓਅੰਕਾਰ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਕ ਅੰਕ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਇਕ ਹੈ, ਅਦ੍ਵੈਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅ,ੴ,ਮ ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕ ਭੇਦ ਕਲਪ ਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੀ ਭੁੱਲ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਸੰਕਲਪ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕ ਹੈ, ਅਦ੍ਵੈਤ ਹੈ, ਅਖੰਡ ਹੈ। ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਸਫੁਰ ਹੋ ਕੇ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੂਪ ਧਾਰਨਾ ਰੂਪ-ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਕਰਤਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਰਚਨਾ ਲਈ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਾਕਾਰ ਵਿਚ ਰੂਪ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵੇਦਾਂਤਿਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਕਰਤਾਰੀ ਸੰਕਲਪ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਮੂਲਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅੱਡਰਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਚਨਾਹਾਰੀ, ਕਰਤਾਰੀ ਜਾਂ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭੂ-ਸੱਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪਲਟਵੇਂ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਇਆ, ਕਾਲ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਓਅੰਕਾਰ ਏਕੰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਰਚਨਾਤਮਕ-ਸਰੂਪ ਹੈ। ਰਚਨਾ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ ਪਰ ਓਅੰਕਾਰ ਰਚਨਹਾਰ ਪਰਿਵਰਤਨ-ਰਹਿਤ ਹੈ। ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਏਕੰਕਾਰ ਸਰੂਪ ਸਦੀਵ ਅਬਦਲ ਅਤੇ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ। ਨਾ ਕੇਵਲ ਤ੍ਰੈਕਾਲਾਂ ਵਿਚ 'ਸਾਡਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਜ ਬਾਇ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਕਾਲ ਸਿਰਜਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਆਦਿ ਸਚੁ) ਕਾਲ ਸਿਰਜਨਾ ਸਮੇਂ (ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ) ਕਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ (ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ) ਅਤੇ ਕਾਲ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ (ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ) ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਦੋ ਨਹੀਂ, ਇਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਿਰਗੁਣ ਹਟੇ, ਤਦ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਗੁਣਤਾ ਨਿਰਗੁਣਤਾ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਦਮਾਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਤਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਓਅੰਕਾਰ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਨਿਰਾਕਾਰ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਅੰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਰਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੬

ੴ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। 'ਏਕੰਕਾਰ' ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਰਚਨਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਓਅੰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। 'ੴ' ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਅਫੁਰ ਸੁੰਨ-ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਉਲੇਖ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਰਚਨਾ ਦਾ 'ਫੁਰਨਾ ਅਤੇ ਕਾਲ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਰਚਨਾ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਕਾਲ-

ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ ਹੈ -

ਤਦਹੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ ਨਾ ਓਪਤਿ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੫੦੯

ਇਸ ਸੁੰਨ ਕਲਾ ਵਿਚ ਅਪਰੰਪਰ ਨਿਰਾਲਮ ਪਰਮ
ਸਤਾ ਹੀ ਵਿਦਮਾਨ ਸੀ -

ਸੁੰਨ ਕਲਾ ਅਪਰੰਪਰਿ ਧਾਰੀ ॥

ਆਪਿ ਨਿਰਾਲਮੁ ਅਪਰ ਅਪਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੭

ਇਸ ਨੂੰ ਧੁੰਧੁਕਾਰਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਚਨਾ-ਕਾਲ ਦੇ ਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਨਾ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਆਕਾਸ਼, ਨਾ ਜਲ, ਨਾ ਥਲ, ਨਾ ਸੂਰਜ, ਨਾ ਚੰਦ ਇਤਿਆਦਿ।

ਜਲੁ ਥਲੁ ਧਰਣਿ ਗਗਨੁ ਤਹ ਨਾਹੀ॥ ਅੰਗ - ੫੦੩

ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾਂਗ-ਵਾਚੀ ਸੈਲੀ ਵਿਚ ਅਲਖ, ਅਪਾਰ, ਅਗੋਚਰ, ਅਜੋਨੀ, ਅਕਾਲ ਕਹਿ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ੧੬^੧ ਹਾਂ-ਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ 'ਸੁੰਨ-ਸਮਾਪੀ' ਦੀ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਸਫੁਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਸ ਵਿਚ ਆਸਣ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥

ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਏਕੰਕਾਰ (ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ੧੬^੧) ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਨਿਖੜਾ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ -

ਓਅੰਕਾਰਿ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੬੧

ਇਹ ਗੱਲ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹੈ, ਅਦ੍ਵੈਤ ਹੈ, ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਰਚਨਾ ਕਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਏਕੰਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਰਚਨਾਕਾਰ ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਉਹ ਇਕ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ-

ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਆਪਿ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਏਕ ॥

ਏਕਹਿ ਏਕ ਬਖਾਨਨੋ ਨਾਨਕ ਏਕ ਅਨੇਕ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੦

ਆਪਿ ਅਕਾਰੁ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੬੩

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ੧੬^੧ ਦੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਸੰਕਲਪ ਰਾਹੀਂ ਦ੍ਵੈਤਵਾਦ, ਵੈਦਾਂਤਿਕ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦ, ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਾਹਦ ਇਕ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿਤਾ ਜੋ ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਅਲਖ, ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ 'ਜੀਵ' ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨਾਲ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ -

ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਨਾ ਤਿਸੁ ਕਾਲੁ ਨ ਕਰਮਾ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੭

ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਅਪਰ ਪਰੰਪਰੁ ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੭

ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਸਮਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੦

ਸਿੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ-ਸਰਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ੧੬^੧ ਦੀ ਇਕ ਇਕਾਈ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧਾ ਭਾਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਇਕ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰਲੇਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ, ਮੂਲਿਕ ਏਕਤਾ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹੈ -

ਅਸਤਿ ਏਕ ਦਿਗਰਿ ਕੁਈ ॥

ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੪

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ- ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ

ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ -

ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥

ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੭

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸਰਗੁਣ ਹੈ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਿਰਗੁਣ ਪਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਰਗੁਣ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਿਰਗੁਣ ਸੱਤਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਜਦ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਰਗੁਣ ਵੀ ਉਸ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੂਪ ਹੈ -

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਪੀ ਆਪਿ ॥

ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੦

ਅਰਥਾਤ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ, ਆਕਾਰ ਰਹਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ, ਜਗਤ ਪਸਾਰਾ ਭੀ ਆਪ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ, ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਥਾਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਜੀਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੨

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਕਾਲ-ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਚਲਣਹਾਰ ਹੈ, ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਉਤਪਤ-ਪਰਲੋ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ

ਹੈ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਖੇਡ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਜਨਮਾ ਹੈ, ਅਜੂਨੀ ਹੈ (ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ) ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਹੈ, ਕਾਲ-ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਸਦੀਵ ਕਾਲੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਕਾਲ-ਰਹਿਤ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਹੈ। ਸਦਾ ਸੱਚ ਹੈ - 'ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ, ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ, ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਹੈ। ਨਾਮ ਸਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ। ਰਚਨਹਾਰਾ ਹੈ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਦੀ ਗੁਪਤ ਸਤਾ ੧੬ ਹੈ। ੧੬ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਸੁਖਮ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਸਥੂਲ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਅਮਰ ਹੈ, ਅਜੋਨੀ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਹੈ, ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁੱਧ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਵੀ ਸੁੱਧ ਸਰੂਪ ਨਿਰਗੁਣ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿ ਹੈ, ਨਾਮ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ, ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਰ ਬਾਹਰ ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧਤਾ ਨਹੀਂ, ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਜੀਵ ਰਚਨਾ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਗੁਣ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੇ ਨਿਰਗੁਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਸਥੂਲ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਥੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਖਮ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸੁਖਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਆਨਿ ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੫੭੭

ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ -

ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥
 ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਜਾਤਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾਤਾ
 ਅਕਲ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੯

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਰਚਨਾ ਅਸੀਮ ਹੈ, ਅਤਿ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ, ਬਹੁਰੰਗੀ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਹੈ, ਵਚਿੱਤਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਜੋ ਗਿਣਤੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਰਮੂਲ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਇਕ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕ ਹਨ; ਸ਼ਿਵ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਇੰਦ੍ਰ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਖਲੋਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਵਾ, ਅੱਗ ਪਾਣੀ ਵਰਗੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਸੂਰਜ, ਇਕ ਚੰਦਰਮਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਜ ਅਨੇਕਾਂ ਚੰਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਤੀਆਂ ਤੇ ਤਾਰੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤਤਾ, ਅਨੰਤਤਾ ਅਤੇ ਅਸਚਰਜਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀ ਘਰੁ ੬
 ੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਸੁਨਹੁ ਜਨ ਕਥਾ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਚਰਜ ਸਭਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰ ॥
 ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ਅਪਾਰ ॥
 ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੁ ॥
 ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਅਗਿਆਨ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ੧ ॥
 ਮਿਤਿ ਨਾਹੀ ਜਾ ਕਾ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
 ਸੋਭਾ ਤਾ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ॥
 ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਜਾ ਕੇ ਗਨੇ ਨ ਜਾਹਿ ॥
 ਸੋਗ ਹਰਖ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹਿ ॥ ੨ ॥
 ਅਨਿਕ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਾ ਕੇ ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਕਰਹਿ ॥
 ਅਨਿਕ ਮਹੇਸ ਬੈਸਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਹਿ ॥
 ਅਨਿਕ ਪੁਰਖ ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ॥
 ਅਨਿਕ ਇੰਦ੍ਰ ਉਭੇ ਦਰਬਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੫

ਇਸ ਦਾ ਸਰਲ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਗਾਥਾ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਜਨਕ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਗਵਾਚਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਵਿਸਮਾਦੀ ਗਾਥਾ ਵਲੋਂ ਅਗਿਆਨ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਆਤਮਕ-ਸੂਝ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਇਸ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਇਹ ਸੂਝ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਇਸ ਜਗਤ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਦ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਚੋਜ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸ਼ਿਵ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਖਲੋਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਇਕ ਸ਼ਿਵ, ਇਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਅਨੰਤਤਾ ਦਾ ਵਿਸਮਾਦ ਜਨਕ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਦੀ ਪਉੜੀ 35 ਵਿਚ ਵੀ ਐਸੀ ਅਨੰਤਤਾ ਨੂੰ ਕੇਤੇ (Countless) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮੁ ॥
ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਾ ਆਖਹੁ ਕਰਮੁ ॥
ਕੇਤੇ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਵੈਸੰਤਰ ਕੇਤੇ ਕਾਨ ਮਹੇਸ ॥
ਕੇਤੇ ਬਰਮੇ ਘਾੜਤਿ ਘੜੀਅਹਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇ ਵੇਸ ॥
ਕੇਤੀਆ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਮੇਰ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਧੂ ਉਪਦੇਸ ॥
ਕੇਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੂਰ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਮੰਡਲ ਦੇਸ ॥
ਕੇਤੇ ਸਿਧ ਬੁਧ ਨਾਥ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਦੇਵੀ ਵੇਸ ॥
ਕੇਤੇ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਰਤਨ ਸਮੁੰਦ ॥
ਕੇਤੀਆ ਖਾਣੀ ਕੇਤੀਆ ਬਾਣੀ ਕੇਤੇ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦ ॥
ਕੇਤੀਆ ਸੁਰਤੀ ਸੇਵਕ ਕੇਤੇ ਨਾਨਕ ਅੰਤੁ ਨ ਅੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਅੰਕ ੪,੫,੬ ਵਿਚ ਐਸਾ ਹੀ ਬਖਾਨ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਤੀਆਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਅਨੇਕਾਂ ਰਤਨ, ਸਮੁੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ, ਤਾਰੇ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਮਧੇਨ ਗਊਆਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਰਜਾਤ ਰੁੱਖ, ਅਨੇਕਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਤਾਲ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਰਾਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬਖਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਖਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਅਨੰਤਤਾ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ (ਇਕ ਨਹੀਂ) ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕੁਬੇਰ, ਵਰਣ, ਸੁਮੇਰ ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਖੰਡ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਪੁਰੀਆਂ, ਜੰਗਲ ਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਦਭੁੱਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਲ ਸੰਕਲਪ ਵਿਚ ਚਾਰ ਜੁਗ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ - ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦ੍ਰਾਪਰ ਅਤੇ ਕਲਜੁਗ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਯੁੱਗ ਵੀ ਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ। ਰਚਨਾ ਸਬੰਧੀ ਅਗਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਜਗਤ ਪਸਾਰਾ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਫੇਰ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਰਚਨਾ ਦੀ ਹਰ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਐਸਾ ਬਖਾਨ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਕ ੪ ਤੋਂ ੯ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ-

ਅਨਿਕ ਪਵਨ ਪਾਵਕ ਅਰੁ ਨੀਰ ॥
ਅਨਿਕ ਰਤਨ ਸਾਗਰ ਦਯਿ ਖੀਰ ॥
ਅਨਿਕ ਸੂਰ ਸਸੀਅਰ ਨਖਿਆਤਿ ॥
ਅਨਿਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ॥ ੪ ॥
ਅਨਿਕ ਬਸੁਧਾ ਅਨਿਕ ਕਾਮਧੇਨ ॥
ਅਨਿਕ ਪਾਰਜਾਤ ਅਨਿਕ ਮੁਖਿ ਬੇਨ ॥
ਅਨਿਕ ਅਕਾਸ ਅਨਿਕ ਪਾਤਾਲ ॥

ਅਨਿਕ ਮੁਖੀ ਜਪੀਐ ਗੋਪਾਲ ॥ ੫ ॥
ਅਨਿਕ ਸਾਸਤੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ॥
ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਹੋਵਤ ਬਖਿਆਨ ॥
ਅਨਿਕ ਸਰੋਤੇ ਸੁਨਹਿ ਨਿਧਾਨ ॥
ਸਰਬ ਜੀਅ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨ ॥ ੬ ॥
ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨਿਕ ਕੁਮੇਰ ॥
ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਅਨਿਕ ਕਨਿਕ ਸੁਮੇਰ ॥
ਅਨਿਕ ਸੇਖ ਨਵਤਨ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਤੇਹਿ ॥ ੭ ॥
ਅਨਿਕ ਪੁਰੀਆ ਅਨਿਕ ਤਹ ਖੰਡ ॥
ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਰੰਗ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥
ਅਨਿਕ ਬਨਾ ਅਨਿਕ ਫਲ ਮੂਲ ॥
ਆਪਹਿ ਸੁਖਮ ਆਪਹਿ ਅਸਥੂਲ ॥ ੮ ॥
ਅਨਿਕ ਜੁਗਾਦਿ ਦਿਨਸ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥
ਅਨਿਕ ਪਰਲਉ ਅਨਿਕ ਉਤਪਾਤਿ ॥
ਅਨਿਕ ਜੀਅ ਜਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਹਿ ॥
ਰਮਤ ਰਾਮ ਪੂਰਨ ਸੂਬ ਠਾਂਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੬

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਤਿੰਨ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਤਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕੋਤਕ ਵਰਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਭਗਤ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਬਿਨ-ਵਜਾਏ ਸਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਚੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ -

ਅਨਿਕ ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੀ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਖੇਲੈ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥
ਅਨਿਕ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਸੰਗੀਤ ॥
ਅਨਿਕ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤਹ ਚੀਤ ॥ ੧੦ ॥
ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਭਗਤ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਰੰਗਿ ॥
ਅਨਿਕ ਅਨਾਹਦ ਆਨੰਦ ਝੁਨਕਾਰ ॥
ਉਆ ਰਸ ਕਾ ਕਛੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰ ॥ ੧੧ ॥
ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿ ਅਸਥਾਨੁ ॥
ਉਚ ਤੇ ਉਚ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬਾਨੁ ॥
ਅਪੁਨਾ ਕੀਆ ਜਾਨਹਿ ਆਪਿ ॥
ਆਪੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਓ ਬਿਆਪਿ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਦਇਆਲ ॥
ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਨਾਨਕ ਤੇ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੬

ਐਸਾ ਵਿਸਮਾਦ ਜਨਕ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਐਸੀ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਅਤੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ)

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧

ਸੁਣਿ ਵਡਾ; ਆਖੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥

ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ) ਵਿਚੋਂ ਭਾਵ ਇਕ ਦੂਜੇ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣਿ=ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ -

ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ; ਡੀਠਾ ਹੋਇ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇਵਡੁ=ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਹੈ? ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਹੋ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਡੀਠਾ=ਦੇਖਿਆ ਹੋਇ=ਹੋਵੇ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਵਡਾ ਵਡਾ ਆਖੈ ਸਭੁ ਕੋਈ॥

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੋਝੀ ਕਿਨੈ ਨ ਹੋਈ॥ ਅੰਗ- ੧੦੩੫

ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ; ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਇ॥

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਹਣੈ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ; ਰਹੈ ਸਮਾਇ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਹਣੈ=ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ=ਉਚਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਏ=ਸਮਾ ਕੇ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਰਹੈ=ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਲੂਣ ਦੀ ਪੁਤਲੀ (ਢੇਲੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਥਾਹ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਚੱਲੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਵੜ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਈ।

ਵਡੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ;

ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਾ=ਮਾਲਕਾ! ਆਪ ਗਹਿਰ=ਨਿਹਚਲ ਹੋ, ਗੰਭੀਰਾ=ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੋ, ਗਾੜ੍ਹੇ ਹੋ। ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ=ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੋ ਅਥਵਾ ਹੇ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਾ=ਮਾਲਕਾ! ਆਪ ਗਹਿਰ=ਕੁੰਜ ਗਲੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੋ (ਜਿਹੜੀ ਵੇਲਾ ਨਾਲ ਉਪਰੋਂ ਢਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਉਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ=ਡੂੰਘੇ ਅਤੇ ਨਿਹਚਲ ਹੋ, ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਹੀਰਾ=ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ। ਯਥਾ -

ਰੂੜੇ ਗੁੜੇ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੇ ਉਚੈ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ॥ ਅੰਗ- ੬੧੩

ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ, ਤੇਰਾ ਕੇਤਾ;

ਕੇਵਡੁ ਚੀਰਾ॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਇ=ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਚੀਰਾ=ਬਸਤਰ ਵਾ: ਵਿਸਤਾਰ ਕੇਤਾ=ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਕੇਵਡੁ=ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਹੈ? ਵਾ: ਕੇਤਾ=ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੇਵਡੁ=ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਹੈ? ਵਾ: ਚੀਰਾ=ਹੱਦ, ਚਿੱਠੀ, ਦਫਤਰ ਵਾ, ਪਰਦਾ ਵਾ: ਪਰਵਾਨਾ ਵਾ: ਵੈਰਾਟ ਰੂਪ ਕੇਵਡੁ=ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਹੈ? ਯਥਾ -

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਚੁ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ॥

ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਰਾ ਚੀਰਾ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੪

ਰਹਾਉ=ਰਹਾਉ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਰਹਾਉ' ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਸ਼ਰਾਮ (;) ਵੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ (ਠਹਿਰਾਉ) ਦੇ ਸਹਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਗਾਇਆ ਤੇ ਵੀਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ।

'ਰਹਾਉ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਟਿਕੋ ਜਾਂ ਅਟਕਾਅ' ਵੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਟਿਕੋ ਜਾਂ ਅਟਕੋ।

ਸਭਿ ਸੁਰਤੀ ਮਿਲਿ; ਸੁਰਤਿ ਕਮਾਈ॥

ਸਭਿ=ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁਰਤੀ=ਬਿਰਤੀ ਲਾਉ ਵਾਲੇ=ਪਤੰਜਲੀ ਆਦਿ ਭਾਵ ਪੰਡਤਾਂ ਵਾ: ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਕਮਾਈ=ਮਿਹਨਤ ਸੁਰਤਿ=ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਵਾ: ਸਭਿ ਸੁਰਤੀ=ਸੁ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਤੀ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਮਾਈ=ਲਗਾਈ ਹੈ।

ਸਭ ਕੀਮਤਿ ਮਿਲਿ; ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ॥

ਅਤੇ ਸਭ ਕੀਮਤਿ=ਕੀਮਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੁਗਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਆਇਕਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਸਭ ਕੀਮਤਿ=ਕੀਮਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੁਗਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਆਇਕਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤ ਪਾਈ=ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ

ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ; ਗੁਰ ਗੁਰਹਾਈ॥

ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਵੀ ਗਿਆਨੀ=ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਿਆਨੀ=ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਅਤੇ (ਗੁਰ ਗੁਰਹਾਈ) ਗੁਰ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਹਾਈ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਈ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਅਥਵਾ ਗੁਰ=ਜੋ ਪੂਜਨੀਕ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਹਾਈ=ਗੁਰਭਾਈ ਹਨ।

ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ; ਤੇਰੀ ਤਿਲੁ ਵਡਿਆਈ॥

ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਤਿਲ ਮਾਤਰ ਵੀ ਵਡਿਆਈ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਵਾ: ਕੋਈ ਵੀ ਗਿਆਨੀ, ਧਿਆਨੀ, ਸੁਰਤੀ ਲਾਉਣ ਜਾਂ ਪੂਜਨੀਕ ਆਦਿ ਤਿਲ ਮਾਤਰ ਵੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਰਥਾਤ ਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸਭਿ ਸਤ ਸਭਿ ਤਪ;

ਸਭਿ ਚੰਗਿਆਈਆ॥

ਸਭ=ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੋ ਸਤ=ਸੱਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੱਤਵਾਦੀ, ਤਪ=ਤਪ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਪੱਸਵੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚੰਗਿਆਈਆਂ=ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਜੋ ਭੀ ਹਨ।

ਸਿਧਾ ਪੁਰਖਾ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ॥

ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸਿਧ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ; ਸਿਧੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਧੁ=ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਵਿਣੁ=ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸਿਧੀ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਨੈ=ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨ ਪਾਈਆ=ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਧੁ=ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਵਿਣੁ=ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸਿਧੀ=ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ।

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ; ਨਾਹੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈਆ॥

ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਰਮਿ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾ: ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮਿਲੈ=ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਠਾਕਿ=ਠਾਕੀਆਂ ਭਾਵ ਰੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੀਆਂ ਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੇਕਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਰਮਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਾ: ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮਿਲੈ ਨਾਹੀ=ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਠਾਕਿ=ਰੋਕੀਆਂ ਰਹਾਈਆਂ=ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਫਿਰ ਲੱਖਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ।

ਆਖਣ ਵਾਲਾ; ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਹ ਆਖਣ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਵਿਚਾਰਾ ਤੁਛ ਜੀਵ ਹੈ (ਇਹ ਤੇਰਾ ਕੀ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ) ਕਿਉਂਕਿ -

ਸਿਫਤੀ ਭਰੇ; ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ॥

ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਸਿਫਤੀ=ਸਿਫਤਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾ=ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਅਥਵਾ ਤੇਰੇ ਸਿਫਤਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਜੋ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾ:

ਸੰਤ ਹਿਰਦੇ ਆਦਿ ਹਨ, ਉਹ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਤੁ ਦੇਹਿ; ਤਿਸੈ ਕਿਆ ਚਾਰਾ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਦੇਹਿ=ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤਿਸੈ=ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਿਆ ਚਾਰਾ=ਜ਼ੋਰ ਹੈ? ਭਾਵ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਯਤਨ ਨਾਲ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਤੇਰੀ ਦਿਤੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਨਾਨਕ; ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਉਸ ਨੂੰ (ਜਿਸ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਹੈ) ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ਆਪ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਚੁ=ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਨੂੰ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੈ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧

ਆਖਾ ਜੀਵਾ; ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ॥

ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਖਾ=ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਤਦ ਹੀ ਜੀਵਾ=ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਵਿਸਰੈ=ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਰਿ ਜਾਉ=ਮਰਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਉ॥

ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਦਿ ਹੀ ਮਰਿ ਜਾਉ॥

ਅੰਗ - ੧੫੯

ਮਰਣੈ ਬਿਸਰਣੈ ਗੋਬਿੰਦਹ॥

ਜੀਵਣੈ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧ੍ਰਾਵਣਹ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੧

ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਉ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮਰਿ ਜਾਉ॥

ਅੰਗ - ੫੮

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ; ਸਾਚਾ ਨਾਉ॥

ਜੀਵ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ=ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਖਣਿ=ਆਖਣਾ (ਜਪਣਾ) ਬੜਾ ਅਉਖਾ=ਅੱਖਾ (ਕਠਿਨ) ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸੁਨਣਿ ਅਉਖਾ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ ਆਖਿ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੯

ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ; ਲਾਗੈ ਭੁਖ॥

ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਚੇ=ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁਖ=ਭੁੱਖ ਲਾਗੈ=ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਉਤੁ ਭੁਖੈ=ਖਾਇ ਚਲੀਅਹਿ ਦੁਖ॥

ਉਤੁ=ਉਸ ਭੁਖੈ=ਭੁੱਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਭੋਜਨ ਖਾਣ (ਭਾਵ ਜਾਪ ਜਪਣ) ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਚਲੀਅਹਿ=ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ -

ਸੋ ਕਿਉ ਵਿਸਰੈ; ਮੇਰੀ ਮਾਇ॥

ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਇ=ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਸੋ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸਰੈ=ਭੁੱਲੇ? ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰੀਏ?

ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬ; ਸਾਚੇ ਨਾਇ॥1॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇ ਮੇਰਾ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬ=ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਇ=ਨਾਮ ਵੀ ਸਾਚੇ=ਸੱਚਾ ਹੈ। ਰਹਾਉ=ਵਿਸਰਾਮ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ; ਤਿਲੁ ਵਡਿਆਈ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਚੇ=ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਜੇ ਤਿਲੁ=ਥੋੜ੍ਹੇ ਮਾਤਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ=ਮਹਿਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ :-

ਆਖਿ ਥਕੇ; ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ॥

ਆਖਿ=ਆਖ-ਆਖ ਕੇ ਲੋਕੀ ਥਕੇ=ਥੱਕ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਭਾਵ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥

ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੧

ਨਾਵੈ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੬੬

ਜੇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕੈ; ਆਖਣ ਪਾਹਿ॥

ਉਹ ਇਤਨਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਜੇ=ਜੇਕਰ ਸਭਿ=ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੱਤਾਂ (ਭੇਖਾਂ) ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਪਾਹਿ=ਪਾਉਣ, ਭਾਵ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨ ਤਾਂ -

ਵਡਾ ਨ ਹੋਵੈ; ਘਾਟਿ ਨ ਜਾਇ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ=ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਆਦਿ ਵਿਪਰੀਤ ਬਚਨ ਆਖਣ ਨਾਲ ਘਾਟ ਨ ਜਾਇ=ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੈ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ।

ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ।

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੨੬)

ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ; ਨ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੀ ਦੱਸੀਏ? ਉਹ ਤਾਂ ਐਸਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ=ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਦੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੋਗ ਗਮ ਹੋਵੈ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਦੇਦਾ ਰਹੈ; ਨ ਚੁਕੈ ਭੋਗੁ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰਿਆ ਨੂੰ ਹੀ ਦਾਤਾਂ ਦੇਦਾ=ਦਿੰਦਾ

ਰਹੈ=ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਭੋਗੁ=ਪਦਾਰਥ ਕਦੇ ਚੁਕੈ=ਮੁੱਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹ ਭੋਗੁ=ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਤੋਂ ਚੁਕੈ=ਚੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਰਥਾਤ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਾਨ ਕੇ ਦੇਤ ਅਜਾਨ ਕੇ ਦੇਤ ਜਮੀਨ ਕੇ ਦੇਤ ਜਮਾਨ ਕੇ ਦੈ ਹੈ।

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ-੩੫)

ਦੇਦਾ ਦੇ ਲੈਦੇ ਥਕਿ ਪਾਹਿ॥

ਅੰਗ - ੮

ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ

ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ॥

ਅੰਗ - ੧੦

ਰੋਜ਼ੀ ਹੀ ਰਾਜ ਬਿਲੋਕਤ ਰਾਜਕ

ਰੋਖ ਰੁਹਾਨ ਕੀ ਰੋਜ਼ੀ ਨ ਟਾਰੈ॥ (ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ

੩੪)

ਗੁਣ ਏਹੋ; ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥

ਅਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸ ਵਰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦਾ ਸਾਨੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ; ਨਾ ਕੋ ਹੋਇ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਰਗਾ ਨਾ ਕੋ=ਕੋਈ ਪਿੱਛੇ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਹੁਣ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋ=ਕੋਈ ਹੋਇ=ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ; ਤੇਵਡੁ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ॥

ਜੇਵਡੁ=ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੈ, ਤੇਵਡੁ=ਉਤਨੀ ਹੀ ਵੱਡੀ ਤੇਰੀ=ਤਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਦਿਨੁ ਕਰਿ ਕੈ; ਕੀਤੀ ਰਾਤਿ॥

ਜਿਨਿ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿਨ ਬਣਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਾਤਿ=ਰਾਤ ਬਣਾਉਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਹਿ; ਤੇ ਕਮਜਾਤਿ॥

ਐਸੇ ਖਸਮੁ=ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਵਿਸਰਹਿ=ਭੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ=ਉਹ ਕਮਜਾਤਿ=ਨਿਮਨ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਭੈੜੀ ਜਾਤ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਘੱਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ 'ਕਮਜਾਤਿ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪੀ ਮਾਲਕ (ਪਤੀ) ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਮਜਾਤਿ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ, ਨਾਵੈ ਬਾਝੁ; ਸੁਨਾਤਿ॥ ੪॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਵੈ=ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਾਝੁ=ਬਿਨਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਨਾਤਿ=ਭੂਤਨੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ.....॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

'ਚਲਦਾ.....'

ਸੱਤਵੇਂ ਰਤਨ - ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਨੁੱਖ

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ-ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਧਨ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਧਨ ਤੇ ਆਰਾਮ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਤੇ ਜੋੜ ਹੀ ਬੇਸੁਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 1857 ਵਿਚ ਹੋਈ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬੜੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ, ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਇਹੀ ਆਸ ਰਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਵੀ ਸਿਪਾਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਲੜਨ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਕੇ ਖੂਬ ਹੱਥ ਰੰਗ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆਏਗਾ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਸਮੇਤ ਆਰਾਮ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਰਨ ਹਿਤ ਲੰਬੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ। ਹੋਰ ਸਿਪਾਹੀ ਲੁੱਟ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੁਗਾਤਾਂ ਤੇ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿਕ ਲੈ ਕੇ ਘਰੀਂ ਪੁੱਜੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਉਚਤਾ ਦੇ, ਮਹਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮ ਦਰਸ਼ਤਾ ਉਚਤਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਉਤਮ ਰੋਸ਼ਨੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਗਰ ਪੁੱਜਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਤੇ ਉਤਮ ਗੁਣ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗੀ, ਆਤਮਾ ਚਿੰਤਨ, ਆਤਮ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੀ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖ ਕੇ ਸੇਵਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜੀਆਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਘਰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਵਗਦੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਪੁੱਤਰ ਸੁੱਕਾ ਹੀ ਘਰ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰੁਪਏ ਕਮਾਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਤਦ ਸਾਰੇ ਹੀ ਘਰ ਦੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਕਰਮ ਨੂੰ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਧਰਮ ਇਕ ਪਰਮ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੁੱਢੋਂ ਭੇਖ ਹੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪਰ ਧਰੀ ਤਦ ਉਹ ਢੰਗ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ -

"ਅਸਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਤੂੰ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਮੋਮਨ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਜੇਕਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਹੀ ਦੇਣਾ ਸੀ ਤਦ ਇਥੇ ਹੀ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ?"

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਠੰਡੇ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਉ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਉਥੇ ਰੁਪਏ ਲੁੱਟੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਮਾਲ ਧਨ ਲੈ ਆਏ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ

ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀ ਉਥੇ ਮਾਰੇ ਵੀ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਨਾਕਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਿਹਤ ਤੇ ਮਨ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸਵੱਛ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਘਾਟਾ ਹੈ?"

ਮਾਤਾ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਕਰਮ ਸਿਆਂ ਤੂੰ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਭਟਕ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਜਾਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਠੀਆਂ ਅਕਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਰਹੁ ਇਸ ਘਰ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹੀ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਘਰੋਂ ਸਾਧ ਸੇਵਾ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ "ਨੌਕਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੋਕ ਲਾਜ ਤੇ ਲੋਕ ਗਰਜਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਕਮਾਈ ਤੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਰਖਸ਼ਿਤ ਸਥਾਨ ਪਰ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਲੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਔਜ਼ਾਰ ਤੇ ਟੁੱਟ ਭੰਨ ਸਦਾ ਗਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਠੋਹਕਰਾਂ ਖਾਂਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਚਲਣ ਹੀਣ, ਧਰਮ ਹੀਣ, ਕਰਤਵਯ ਰਹਿਤ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਹੀ ਘਰ ਦੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਪਰ ਹੀ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਰਮਯੋਗੀ ਸਤ ਸੰਜਮ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸੱਤ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤੇ ਕਠਨ ਰਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਖਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਵਡੇਰੇ ਹੋ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਤੇ ਕਰਮ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਪਰ ਮਾਂ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਮੰਨੀ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਵੈਰਾਗੀ ਤੇ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਸਹਿਤ ਸਤਿ ਪਰ ਤੁਰਨ ਲਈ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਤੇ ਆਤਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਖੜੋਤਾ, ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ, ਉਚ ਉਡਾਨ, ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਤਪ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰਾਹ ਸਾਫ ਸਮਝ ਕੇ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਫੌਜੀ ਨੌਕਰੀ ਪਰ ਆਣ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਧੀ ਹੋਈ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ

ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਘਰੋਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਮਰਨ ਯਾਦ ਵਲ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲ ਨਿਕਲੇ - ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਇਕਾਂਤ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਮੋੜਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਨੇਤਰ ਸਜਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਖਾਹਸ਼ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੀ ਸੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ ਉਸੇ ਹੀ ਨਵਿਤ ਲੱਗੇ। ਛਾਉਣੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਹੀ ਇਕ ਨਦੀ ਵਗਦੀ ਸੀ। ਸੁਭਾ ਹੀ ਆਪ ਦੇ ਵਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਹੀ

ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤਕ ਉਥੇ ਹੀ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਕਦੇ-ਕਦੇ ਜਦੋਂ ਵਿਹਲ ਹੋਵੇ ਤਦ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਵੀ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾ ਬਿਰਾਜਦੇ ਸਨ। ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਇਹ ਚਰਚਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਕਠਨ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਸਾਦੇ ਦਿਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਖਾਨਗਾਹ ਸੀ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਸਨ। ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਤਪ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਆਮ ਮੌਮਨ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵਲੀ ਅਲਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਦਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਰਸ ਬਿਰਤੀ ਤੇ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣਾਏ ਉਥੇ ਗੱਦੀਦਾਰਾਂ ਲਈ ਇਕ ਕਲੇਸ਼ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਤੇ ਲੋਕ ਪਿਆਰ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਤੰਗ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਇਕ ਪੱਕੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਰੋਕ ਵੀ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੋਂ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਦ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਫਿਰ ਬਹਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸੇ ਹੀ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਗਰਮ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਲਾਲਚੀ ਆਦਮੀ ਜੋੜੇ ਤੇ ਇਹ ਮਨਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਣ, ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਉ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਮਾਰੇ ਨਹੀਂ ਤਦ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਵਾਉ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਚਲਾ ਜਾਏ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੰਜਾਨਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਬਾ ਦੇ ਵਜੇ ਆ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪੱਥਰ ਪਰ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਰਤ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸਵੈ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਵ ਜੋੜ ਲਈ। ਉਹ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤਕ ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਦੇ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ। ਸਗੋਂ ਅਹਿਲ ਇਕ ਰਸ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਪਠਾਨ ਜੋ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਸੀ ਚੀਕ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਹਟਿਆ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਵੀ ਠਠਬਰ ਗਿਆ। ਸਾਹਵੇਂ ਚਟਾਨ ਪਰ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਵਿਕਰਾਲ ਸ਼ਕਲ ਸ਼ੇਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਕ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ। ਇਹ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿ ਮਤੇ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਇਹ ਨੀਮ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਅੰਦਰ ਉਥੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਏ ਤੇ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਉਠ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ। ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਉਠੇ ਤੇ ਚੌਤਰਫੇ ਝਾਕਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਕ ਨੇ ਫੇਰ ਹੌਸਲਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਉਹੀ ਸ਼ੇਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਠੇ ਹੋਏ ਕਦਮ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ। ਦਿਨ ਕਾਫੀ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ। ਸਾਹਵੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ

ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਮਰਦ ਚਟਾਨ ਪਰ, ਚਟਾਨ ਵਾਂਗ ਡਟਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਲਾਲ ਜਾਂ ਫਿਰ ਫਿਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਦਿਤੀ। ਬਾਬਾ ਫਕੀਰ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਉ। ਵਾਸਤੇ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਹ। ਅਸੀਂ ਗੁਨਹਗਾਰ ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੇ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਸਾਈਂ ਦੁਹਾਈ ਤੇਰੇ ਵਲੀ ਨਾਨਕ ਪੀਰ ਦੀ ਸਾਡੀ ਰਾਖੀ ਕਰ, ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਸ਼ੇਰ ਸਾਨੂੰ ਖਾ ਜਾਏਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਚੌਤਰਫੇ ਤਕਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਾਨਵਰ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫਿਰ ਇਹ ਪਠਾਣ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ?

ਵੈਸੇ ਵੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਜੀ ਉਠ ਕੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੁਛਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋ ਇਥੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੰਦੂਕ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਡਰ ਗਏ ਹੋ। ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਵਲੀ ਅੱਲਾਹ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਏ ਸਾਂ ਪਰ ਇਥੇ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ੇਰ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਕਪੜੇ ਵੀ ਪਲੀਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ - "ਕਮਲਿਓ ਅਸਲ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਬਦੀ ਹੀ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖਲੋ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਵਰਨਾ ਇਥੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਬਦੀ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਨਿਰਵੈਰ ਤੇ ਆਤਮ ਬਲ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਭੈ ਦੀ ਪੰਡ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਉਤਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਈ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਕਲਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਣ ਖਲੋਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਉ ਭਾਈ ਸਾਡੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਸਤ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੈਰ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਜੋ ਵੀ ਦਵੈਤ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਲਈ ਹੀ ਟੋਏ ਪੁਟਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸੰਤ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਨਾ ਹੈ, ਬਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਬਦੀ ਤੇ ਨੇਕੀ ਸਦਾ ਸਤਿ ਦਾ ਬੀਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਉ ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਕਰ ਭਗਤੀ ਕਰਨਹਾਰ ਤੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਸ਼ਾਂਤ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਆਵੇਗੀ। ਸਤਿ ਨੂੰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਜਿਸ ਵੀ ਧਰਮ ਪਾਸ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੋ। ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੇ ਪਾਪ ਵਿਵਹਾਰ ਜੋ ਧਰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਪਾਪ ਸਮਝੋ, ਧਰਮ ਸਦਾ ਏਕਤਾ ਮਨੁੱਖੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਦੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਜੋ ਧਰਮ ਪਾਪ ਦੀ ਰਾਹ ਦਸੇ ਉਹ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸਤਿ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਰਜ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਿਆ ਸਮਝੋ। ਤੁਸੀਂ ਪਠਾਣ ਸਾਫ ਦਿਲ ਲੋਕ ਹੋ ਐਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ

ਝੂਠ ਸੱਚ ਮਾਰ ਕੇ ਭੜਕਾ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਹੀ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਨੂਰ ਤਕ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟਹਿਲ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਪਠਾਣ ਕੰਥ ਉਠੇ ਤੇ ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਢਹਿ ਪਏ ਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮੰਗ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਣੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਏ, ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਾ ਹੋਏ ਕਿ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਣ ਪਿਆਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਡਰ ਤੇ ਲਾਲਚ ਮੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ।

ਪ੍ਰਭੂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣੋ

ਆਮ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਅਤਿ ਅਨੰਦਮਈ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਸਾਗਰ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਇਕ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ' ਉਥੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਭੁੱਲ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਮਹਾਨ ਰਸ ਅੰਦਰ ਮਸਤ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਉਹ ਸਰੀਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵੀ ਛੱਡ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਹ ਜਾਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਰਬ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅਨੰਦ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬਹੁਤ ਅਨੰਤ ਅਨਾਦ ਤੇ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨ ਨੂੰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੜ੍ਹਦ ਤੇ ਅਤੀ ਭਿਜੋ ਹੋਏ ਰੰਗ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਰਸ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸਾਗਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਰਮ ਸੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਨੂੰ ਉਹ ਵਿਛੋੜਾ ਦੁਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਡਿੱਠੇ ਮਰਣ ਤਸਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਐਸੀ ਹੀ ਦਸ਼ਾ ਅੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋਏ ਕਿ ਉਠਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡਿਊਟੀ ਪਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸੰਤਰੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਛੇ ਘੰਟੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਕਰਨਲ ਦੇ ਦਫਤਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨੌਕਰੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਕਰਿਆਂ ਨੌਕਰੀ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਸਮੇਂ ਕੋਤਾਹੀ ਬੜੀ ਸਖਤ ਗਲਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨ ਕਾਬਿਲੇ ਮੁਆਫੀ ਗੁਨਾਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਖਾਹਮਖਾਹ ਦਾ ਈਰਖਾਲੂ ਸੱਜਣ ਵੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜੋ ਆਪ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਘੁੱਟ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤਾਂ ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਨਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਉਹ ਦੁੱਖ ਦੀ ਵਾਰਤਾ

ਸੁਣ ਕੇ ਆਹ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ। ਪਰ ਹਾਂ ਨਿੰਦਾ ਉਹ ਤਪੇ ਭਾਗੀਰਥ ਦੀ ਵੀ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਨੇ ਕਠਨ ਘਾਲਣਾ ਪਿਛੋਂ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਸੱਜਣ ਵੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਿਤਨੇਮ ਆਦਿਕ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ, ਇਸੇ ਹੀ ਕਾਰਣ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਐਵੇਂ ਚਿੜ੍ਹ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਸੋ ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਦਾਉ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਦੀ ਵਲ ਗਿਆ ਅੱਗੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ, ਉਪਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦਾ ਵਕਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਪਰ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਠੰਢਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਿਪਾਹੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਝੱਟ ਹੀ ਮੌਕੇ ਪਰ ਪੁੱਜਾ। ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਖੜ੍ਹੇ ਕੇ ਤਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰਸ ਅੰਦਰ ਮਸਤ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਦਫਤਰ ਆ ਕੇ ਡਿਊਟੀ ਇੰਚਾਰਜ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੇ ਫਿਰ ਡਿਊਟੀ ਪਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ। ਅਫਸਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਇਆ। ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸੰਤਰੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਪਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਫਿਰ ਨਦੀ ਵਲ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਥੇ ਹੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਚੱਕਰ ਪੂਰੇ ਹੋਏ, ਡਿਊਟੀ ਪਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ, ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ? ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈ? ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਫਿਰ ਨਦੀ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਕੌਣ ਹੈ? ਅਫਸਰ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਅਸਲੀ ਹਨ। ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਥੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਤੱਕਣ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਸੰਕਲਪ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਫਿਰ ਡਟ ਕੇ ਖਲੋਤਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਗ਼ਾਰਦ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਨੂੰ ਦੂਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਬਾ ਦਫਤਰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਦਸਣਾ। ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਈਰਖਾਲੂ ਸਾਥੀ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਇਹੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਬੂ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਭਗਤੀ ਧਰੀ ਦੀ ਧਰੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤੱਕਾਂਗੇ? ਲੋਕ ਇਹ ਢਕੋਂਸਲੇ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਉਹ ਆਪ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਏਥੇ ਉਹ ਕੀ ਲੱਤ ਫੇਰੇਗਾ? ਫਸ ਗਏ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਣਾ। ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ, ਨਾਲੇ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ

ਪਿਆ ਭਗਤੀ ਕਰੇ। ਯਾਰਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਮੰਤਰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਹੀ ਉਸ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਆਪ ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੇ ਇਹ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਤੇ ਸੱਚੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਰੋਸ਼ਨ ਮੀਨਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਸੀਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਆਖਦੇ ਸਨ ਭਾਈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਢਿੱਲੇ ਮੱਠੇ ਜਿਹੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਇਹ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਹਨ, ਫਿਰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤਾੜਨਾ ਕਰਨ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਗੜਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਦਿਲੋਂ ਤੇ ਮਨੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰਨ। ਇਸ ਦਿਨ ਵੀ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਆ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰਦਿਸ਼ ਈਰਖਾਲੂ ਸੱਜਣ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬਚ ਨਾ ਜਾਣ ਕਿ ਚਲੇ ਜੀ, ਤੁਸਾਂ ਸਾਫ ਹੀ ਕਹਿ ਦੇਣਾ, ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਲਿਵ ਅੰਦਰ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਡਿਊਟੀ ਪਰ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਇਹ ਕੋਈ ਪਾਪ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਚਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਏ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਵੱਧ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਐਸੀ ਗੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਮਨ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਈਰਖਾਲੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਕੰਡੇ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਇਆ ਤੱਕੇਗਾ। ਸੋ ਉਹ ਵੀ ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਦਫਤਰ ਜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬਹਾਨਾ ਇਹ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਆਇਆ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਡਿਊਟੀ ਪਰ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੋਰਟਗਾਰਦ ਦੀ ਕੱਚੀ ਕੈਦ ਦੀ ਅਤਿ ਕਠਨ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਮਨੋ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਚਲੇ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕੱਚੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਹੁਣ ਦੀਵਾਰ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਸੋ ਉਹ ਮਨ ਨਾਲ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਫਤਰ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਦਫਤਰ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਰਬੋਲਾ ਹਮਦਰਦ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਤਕਣ ਆਇਆ ਸੀ

ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀਤਦੀ ਹੈ।

ਆਖਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੱਦਣ ਪਰ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਰਾਤ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੋਂ ਮੁਤਾਸਰ ਤੇ ਕੁਝ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਲੂਟ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕਿਹਾ -

"ਵੈੱਲ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਮ ਆਪ ਪਰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੈਂ। ਰਾਤ ਕੇ ਤੀਨ ਬਾਰ ਹਮਨੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਇਆ, ਤੁਮਨੇ ਪੂਰੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਸੇ ਡਿਊਟੀ ਦੀਆ ਹੈ, ਹਮ ਤੁਮਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਅੱਛੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਵਿੱਤਰ ਆਦਮੀ ਕੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਜਾਊ ਹਮ ਫਿਰ ਆਪ ਕੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈ।"

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਰ ਏਥੇ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਚੰਗੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਸਨਦ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਪਰ ਇਹ ਰਾਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਕਿਸਨੇ ਦਿਤੀ? ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਆਖਰ ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਉਸੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਡਿਊਟੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਫ ਹੀ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਹ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਇਆ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਹਵਾਲਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅੱਗੇ ਕੌਣ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ। ਆਖਰਕਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਸਭੇ ਕੁਝ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਪਰੇਡ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ ਜੋ ਵਰਦੀ ਸਰੀਰ ਪਰ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਕਦੇ ਉਤਰਨ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ। ਅਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਜਨੇਊ ਜੋ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਭਦਾ ਹੈ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹਿਤ ਬਾਕੀ ਸਵਾਸ ਲਗਾ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਹਟਾ ਦਿਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜਾਹ ਕੇ ਕੇ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀਆਂ ਖਵਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਪ ਖਾਵੀਂ ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।"

(ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ

(A PRACTICAL GUIDE TO HOLISTIC HEALTH)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਮੁੱਖ ਬੰਦ

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਖਤਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਸੁਆਸ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਲੈਕਚਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭ ਵੀ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਪੱਖੋਂ ਜਾਣਿਆ ਇਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਹੈ।

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰਲੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਨਿਪੁੰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆ, ਰਿਸ਼ੀਆ-ਮੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਠੀਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਪੂਰਨ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰ, ਮਨ, ਆਤਮਾ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੈਕਚਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦਸਦੇ ਸੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਵਾਂਗੇ, ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਕਰਾਂਗੇ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂਗੇ।

ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਅੱਧੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਡੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਡਰ, ਭੈ, ਤਣਾਓ, ਬੋਝ, ਨਾਖੁਸ਼ੀ, ਬੇਸਬਰੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਛੂਤ ਦੇ ਰੋਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹੁਣੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਡਾਕਟਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਡੂੰਘੇ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਸੀਂ ਜਾਨਣ ਲਗ ਪਏ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਆਭਾਪੂਰਕ ਸਿਹਤ ਉਦੋਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। 1978 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਦੱਸੀਆਂ। ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੰਦਰੁਸਤ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਲੈਕਚਰ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਦਸਿਆ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਣੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ, ਸੰਵੇਗਕ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਸਕੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚੰਗੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਮਾਨਸਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, 'ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਰਵੀਆ' ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸਿਹਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਡਾਕਟਰ ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਦੋ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਰੀਜ਼, ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਹੋਇਆ। ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਖਰੇ ਕਿਉਂ? ਜਿਹੜੇ ਮਰੀਜ਼ ਡਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਜਿਹੜੇ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਚਿੰਤਾ ਜਨਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੀਮਾਰੀ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਛੋਟਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਦੀ ਜੀਵਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਖੁਸ਼ ਮਿਜਾਜ਼ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜੀਵਨ ਸੌਖਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੰਬਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ ਉਹ ਹੈ, ਮਰਨ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਪਾਣੀ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਬਜਾਏ ਮੌਤ ਤੋਂ। ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਮੌਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਅਸਰ ਕੈਮੋਥੈਰੇਪੀ ਦਾ ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਵੇਗ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।

ਬੀਮਾਰੀ ਜਾਂ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ, ਸਰੀਰ, ਮਨ, ਆਤਮਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗੀ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਨਮੋਲ ਹੀਰਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਾਰਣ ਤੀਰਕੇ ਨਾਲ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ, ਵਰਜਿਸ਼, ਸੁਆਸ ਕ੍ਰਿਆ, ਸੰਵੇਗਾਂ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ

ਤਰੀਕੇ ਦਸਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ, ਮਨ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ, ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਦਸਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਚੇਤਨਾ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚ ਵੰਡਦੇ ਹੋ।

ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਕੀ ਹੈ?

ਅੱਜ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਤਪਾਦੀ, ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਤੇ ਸਾਧਨ ਸੰਪੰਨ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਐਨੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਹਨ। ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਰੋਜ਼ ਤੋਂ ਰੋਜ਼ ਨਵੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦ ਹਾਂ, ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਬੋਹੜਿਆਂ ਕੋਲ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਨਾਵਟੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸੁਭਾਵਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਅੱਜ ਇਹ ਹੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸਾਧਨ ਛੱਡ ਕੇ ਬਨਾਵਟੀ ਸਾਧਨ ਅਪਣਾਏ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਨਾਵਟੀ ਸਾਧਨ ਅਪਣਾਏ ਕੇ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਐਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਵਧੇਰੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਹੋਰ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਾਏ ਹੋਏ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਕੋਈ ਉਚੇਰੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਜੀਵਨ ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ?

ਡਾਕਟਰੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਬੀਜੀਆਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ। ਲੋੜ ਹੈ ਚੇਤਨ ਹੋਣ ਦੀ, ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣ ਦੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਚੇਤਨ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਂਵੇ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੰਧਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਬਾਹਰ ਵੀ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਆਰਥਕ ਦਬਾ ਕਾਰਣ ਸਮਾਜਿਕ ਦਬਾਅ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅੰਦਰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਅੰਦਰ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ,

ਅੰਦਰ ਦੇ ਸਰੋਤ ਸਮਝਣ ਦੀ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਤਾਂ ਜੋ, ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਸੁਅਸਥਪਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਰੀਰ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਂਦਿਆਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੰਮ, ਕਾਜ, ਵਿਵਹਾਰ, ਸੰਵੇਗ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰਡਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਚੇਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਅਚੇਤ ਮਨ ਤੋਂ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਾਸਾ ਮਾਨਸਿਕ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਰੀਰਕ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੱਖ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠਣਾ ਸਿਖਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਖਮ ਪੱਧਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਚੇਤਨਾ ਕੇਂਦਰ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਜਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖਾਸ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਸੁਅਸਥ, ਆਤਮਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਹ ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਨਮੋਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨਮੋਲ ਤੋਹਫੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਖੋਜ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾ ਤਾਂ ਅਸੁਅਸਥ ਭਾਵ, ਨਾ ਤਾਂ ਰੋਗੀ ਰਹਿਣ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੁਰਿਖਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਹ ਅੱਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਵਿਦਿਆ (ਸੰਸਾਰਕ-ਦੁਨੀਆਵੀ) ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ (ਅਧਿਆਤਮਕ) ਦੋਨੋਂ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ। ਇਹ ਖੋਜ ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਓਨੀ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਮਨੁੱਖ। ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਗੁੰਝ ਬੱਚੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪੂਰਨ ਜੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਖਰੜੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਗਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਕਰਕੇ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਵਗ੍ਹਾ ਕੇ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੇਹੀ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਸਬਾਈ ॥

ਮਾਣਸ ਕਉ ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਈ ਵਡਿਆਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੫

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭੁਮਿ ਆਇਓ ॥

ਅਬ ਕੇ ਛੁਟਕੇ ਠਉਰ ਨ ਠਾਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੩੩੭

ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਨਮ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਆਪੇ ਵਸੈ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੪

ਜਿਉ ਬਨ ਫਲ ਪਾਕੇ ਭੁਇ ਗਿਰਹਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਡਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੬

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਣਸ ਜਨਮ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਨੇਕ ਮਾਪੇ ਮਿਲ ਜਾਣੇ, ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਉਤਮ ਤੇ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। ਫੇਰ ਅਰੋਗ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਧਨਵਾਨ, ਚੰਗੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਨੇਕ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਿਲ ਜਾਣੇ ਵੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। ਪਰ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਐਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਅਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡੰਡਾ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਦਵੈਸ਼ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਕਈ ਜੁੱਗਾਂ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਜੁਆਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਜੂਏ ਵਿਚ ਹਾਰ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਮਾਨਸ ਦੇਹਿ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਜੁਗਹੁ ਜੁਗੰਤਰਿ ਆਵੈ ਵਾਰੀ।

ਉਤਮ ਜਨਮ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਇਕਵਾਕੀ ਕੋਤਮਾ ਵੀਚਾਰੀ।

ਦੇਹਿ ਅਰੋਗ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਭਾਗਨ ਹੈ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਿਤਕਾਰੀ।

ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਭਗਤਿ ਪਿਆਰੀ।

ਫਾਥਾ ਮਾਇਆ ਮਹਾਂ ਜਾਲਿ ਪੰਜਿ ਦੂਤ ਜਮਕਾਲੁ ਸੁ ਭਾਰੀ।

ਜਿਉ ਕਰਿ ਸਹਾ ਵਹੀਰ ਵਿਚਿ

ਪਰ ਹਥਿ ਪਾਸਾ ਪਉਛਕਿ ਸਾਰੀ।

ਆਵੈ ਜਾਇ ਭਵਾਈਐ ਭਵਜਲੁ ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੀ।

ਹਾਰੇ ਜਨਮ ਅਮੋਲੁ ਜੁਆਰੀ।

ਵਾਰ-ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ੩੨/੨੬

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਏ - 17 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ

(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 7.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 28 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ

(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ -

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Euro 50 •	500 •
Life	Rs 3000/3020			

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: 098148-01860, Email : swscharitablehospital@gmail.com

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ., ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ., ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਆਦਿਕ ਬੁੱਧਵਾਰ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
8. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਵੀਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਐਸ.ਮਲਹੋਤਰਾ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਵੀਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
12. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
13. ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ	ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
14. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

* ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪੀ ਸੈਂਟਰ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਡਾ. ਸਵੇਤਾ ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪਿਸਟ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

* ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ, ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਸੈ: 26, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹਰ ਬੁੱਧਵਾਰ ਸਮਾਂ - 10 ਤੋਂ 12 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ।

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਬਾਇਰੇਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ ,
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 8. ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ, 9. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ, 10 . ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 11. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-		150/-	29. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ		
2. ਕਿਵ ਕੁਛੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ		35/-	70/-	30. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ		100/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ		235/-	270/-	31. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....!		50/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 1		35/-	80/-	32. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ		
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 2	60/-	65/-	80/-	33. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ		25/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 3		100/-	110/-	ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ		50/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-		34. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ		35/-
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	35. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ		135/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-		36. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ		200/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	10/-	37. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ		35/-
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-		38. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ		135/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-		39. 'ਸੇਵਾ' ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ		250/-
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-		40. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'		
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-		41. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'		
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	20/-	42. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'		
16. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	15/-		43. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ		60/-
17. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-		44. ਮਾਰਗ ਚੋਣ		50/-
18. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-			45. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		
19. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-					
20. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-					
21. ਵੈਸਾਖੀ	10/-					
22. ਰਾਜ ਯੋਗ	10/-					
23. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-					
24. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-					
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-					
26. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 1	60/-					
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 2	60/-					
28. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-					

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 95922009106 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Vishav Gurmat Roothani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 1286100000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286 Branch Code - C1286

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,

(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,

Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali) 140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 79, issue August, 2015)

But immature Gurus, learned Gurus, blind Gurus, 'avdhoot' (mendicant) Gurus cannot show this path. They can talk about things and matters spiritual but cannot ferry a devotee across the world ocean. The capable Guru has the power and ability to do so, to make the devotee have a glimpse of God and meet Him. There is no difference between him and God -

'I have churned the body ocean and I have seen an enamouring thing come to view. The Guru is God and God is the Guru, O Nanak. there is no difference between the two, my brother.' P. 442

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ
ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

So, that is why Bhai Gurdas Ji has hinted in this manner. Recite lovingly -

Refrain: The Guru is unique and without enmity.

Inaccessible is he.

ਧਾਰਨਾ - ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ ਜੀ -2, 2.
ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਹੈ -2, 2.

'The True Guru is inaccessible, He is unique and without enmity. Regard him as the land of religion or righteousness and the true place of worship. As one sows, so does one reap; Determines he the fruit of actions. Like a clear mirror, he views or reflects the world. Man sees in him what he seeks;

The Guru's servant acquits himself honourably in the Court Divine, while the apostate is disgraced.'

Bhai Gurdas Ji, Var 34/1

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ, ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ, ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ, ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ, ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।
ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੂ, ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ॥

Nobody can understand the way the capable Guru acts. He is above the stage that we can access and know. The eighth stage is that of 'triguna atet' (above the Three Modes of Maya). Beyond that is the role of the True Guru (Perfect Holy Preceptor). Nobody can know him, and then he is unique and without enmity. The True Guru does not harbour enmity against anyone. His entire action is unique and that is beyond our understanding.

During the time of the Tenth Guru, there was a Gursikh who had become totally identified with the Guru. His name was Bhai Kanahiya. He had gained the vision of a 'brahmgyani' (one having highest spiritual knowledge, or knowledge of God, the Ultimate Reality). This means that all the insentient things other than God become absorbed in the soul, because here in this world, there is nothing except the soul. Everything has emanated from God, and is bound to merge in Him. Guru Sahib says-
'True and holy are Thy continents and

universes;

*True and holy are Thy worlds and forms
created by Thee.'* P. 463

**ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਖੰਡ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥
ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਲੋਅ ਸਚੇ ਆਕਾਰ ॥**

*'The Lord Himself is True and true is
everything, He has made.'* P. 284

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ ॥

It is not that His creation is separate from Him. He Himself is true and what He has wrought is also true. He Himself pervades here in everything; there is nothing besides Him in this creation. This truth cannot become lodged in our mind and heart even if we are born ten times as human beings. This is because egoism and attachment have not been totally effaced in us. The feeling of 'I-ness' continues to exist in us. It has not died as yet; that is, it lives. As long as man lives mentally in the realm of intellect, he talks well using beautiful figures of speech, but the true state he does not attain to. He who attains to this state, about him, the Guru's edict is -

*Refrain: The God-enlightened do not see
anyone other than God.*

**ਧਾਰਨਾ - ਦੂਜਾ ਨਾ ਵੇਖਦੇ
ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਿਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ-2**

*'He, within whose mind is the True Name,
who with his mouth utters the True Name
and who beholds no other than the unique
Lord.*

*Saith Nanak: Such are the characteristics of
the God-enlightened.'* P. 272

**ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥**

The other disappears from the sight. In whichever direction he sees, he can see only 'Thou, Thou...' (God). This is the state of the *Gursikh*, where we have to reach, holy congregation! Guru Sahib reveals its

mysteries. He tells us the destination where we have to reach. And that too we will attain if we become aligned with a spiritually accomplished holy man, who constantly saves us from delusions and wrong notions and beliefs. You cannot reach that stage without keeping the company of such a holy man. In Sikh history comes mention of Bhai Daya Singh about whom Tenth Guru Sahib said many times, "Regard Bhai Daya Singh as my own image." Four to five times, Guru Sahib has written this very clearly.

When Baba Sobha Singh Ji went to Guru Sahib for partaking of 'amrit' (baptismal nectar), he said, "O Sovereign! I am a Sodhi. I belong to your brotherhood, and I wish to receive the boon of 'amrit' (baptismal nectar) from your hands."

Guru Sahib observed, Sodhi Sahib! now don't remain under any delusions. Whatever I had to give, I have already given. You should go to Bhai Daya Singh and consider him as my own image. He will administer 'amrit' (baptismal amrit) to you. The treasure of Divine knowledge meant for you is lying safe with him."

Baba Sobha Singh Ji received the boon of 'amrit' from him. (Bhai Daya Singh). These are significant utterances. It is difficult to understand what that treasure of real knowledge is. It is the treasure of true knowledge. Teachers or preceptors do impart verbal knowledge and make one knowledgeable, but only a rare teacher or preceptor possesses real or perceptual knowledge. That is continuing to be passed on from generation to generation. After Baba Sobha Singh there were *Bedi-Sahibzadas* (sons). They reflected over the whole

matter and partook of 'amrit' (baptismal nectar) from him.

He (Bhai Daya Singh) said, "Well Sahib Singh Ji! we had been waiting for you for a long time. We want to pass on to you the treasure and its key which Tenth Guru Sahib had entrusted to us."

In those very times, there had been an exalted holy man who came after Baba Sahib Singh Ji. His name was Baba Sobha Singh. He was free from worldly attachment. He did not like possessions. He spent all his life in a thatched hut. When people came to know about his spiritual attainments, he was just 22 years old. I am talking of those times. Once he was going to Hazoor Sahib on foot. When he reached the Vindhyaachal mountains, there were dense forests full of tigers. He saw people walking hurriedly with loads of fuelwood, and fodder leading herds of cattle. As he was very young, they called him 'Bal-yogi' [child ascetic]. He sat beside the water, where at night, tigers came to drink water. Tigers used to sit there in hiding in order to hunt deer. The village folk felt pity for him and said, "O Bal-yogi! don't sit here, for tigers come here throughout the night. They will devour you by morning. Come with us to the village. We light fire around the village to keep tigers away. You can sit wherever you like; nobody will disturb you. Besides, we will serve you food, and you may engage yourself in God's devotional worship and meditation."

But Baba Ji said, "We are all right here."

They said, "Sir, tigers will eat you up."

He said, "Brothers, none will eat me,

neither tigers nor any other animal."

The night passed. Early in the morning, they assembled and expressed the apprehension that tigers must have eaten him up. When they came to the forest, from a distance, they saw Baba Ji sitting lost in deep meditation. They came near and asked, "Bal-yogi Ji! we see the pug-marks of the tigers. We can recognize them very well. Tigers have moved around you. They have scented you, but why did they not eat you up?"

Baba Ji said, "If you are hungry, do you eat your own hand?"

They said, "No".

He said, "Do you cut your hand and eat it?"

They said, "No".

He asked, "Why don't you eat your own hand?"

They said, "It is ours."

At this he said, "Brother, this is the difference between you and me. For me, none is a stranger. This whole world is in me, and I am in the whole world."

'In each self does He abide; each self in Him contained.'

P. 279

ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਾਹਿ ॥

He further said, "I do not see that is tiger. If I see anyone that is one God. I see only Sovereign Guru Nanak Sahib."

Once Sant Baba Attar Singh Ji was returning from Hazoor Sahib. When he reached the thick jungles, he was accompanied by only one attendant. They were returning on foot. The attendant saw a tiger in front of him. He ran out of fear

and climbed a tree. His hands and feet became numb. He hardly managed to go up the tree. But Baba Ji continued walking. The attendant thought that as soon as he would approach the tiger, standing in the middle of the road, he would jump upon him. But the holy man continued walking calmly. When he approached the tiger the tiger sniffed him, and then ran away into the forest. When the attendant saw that the tiger had gone far away into the forest, he got down and came running to Baba Ji. He was out of breath. Baba Ji said, "Brother, what is the matter? Why are you out of breath?"

He said, "Sir! I have come running."

Baba Ji said, "Had you stopped on the way?"

He said, "Yes sir! I had climbed a tree."

Baba Ji said, "Why?"

He said, "A tiger was standing on the road. Did you not notice him?"

Baba Ji did not make any reply. He said, "Sir! did you not notice the tiger?"

He said, "O Gursikh! this vision of seeing different things and creatures has been effaced in me. Now in the world I see none other than Guru Nanak Sahib. I see only one Lord."

'The holy Lord in their mind and on their tongue; other than the Sole Divine Being behold they nothing in the universe.

Saith Nanak: Such are the characteristics of the God-enlightened.' P. 272

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥

What is the status of the 'Brahmgyani'

(God-enlightened)? Recite lovingly -

Refrain: Even Lord Shiva wanders about in search of the God-enlightened.

**ਧਾਰਨਾ - ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ -2, 4.**

'Gods like Shiva himself quest after the God-enlightened.'

Saith Nanak: The God-enlightened with the Supreme Being Himself are at one.' P. 273

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥

So, Guru Sahib has given the verdict. He says, "Those who know God are themselves God. Both you and I, all of us are God, but we are ignorant about it. We are 'egoistic' or 'I's', but the God-enlightened are perfect and contain all. He, who is of this status, even though in human form, becomes God Himself. So, such a Guruward was Bhai Kanahiya Ji, who had received religious instruction from the Sovereign Ninth Guru Sahib. When war started with the Moghuls, he was commanded to render service in the battlefield. He used to render service of providing water. He brought water in his leather-sack from distant places and supplied to the 'langar' (community kitchen). He rendered every other service too which came his way. When war broke out, the Sikh soldiers said to Sovereign Tenth Guru, "Sir, he (Bhai Kanahiya) continues going to the wells. He should be told to put on arms lest somebody should kill him." A sword was put round his neck. What he did was that he hung it in the front with the handle at the back and tied it to his waste so that it might not interfere with the leather-sack. Many Sikhs pointed out, "This is not the way to wear the sword." When he did not listen to them, they complained to

Sovereign Tenth Guru Sahib.

They said, "Sir! he wears the sword with blade in front and handle at the back." Guru Sahib said, "Kanahiya! what is the matter?"

He said, "Sir! I think that he who wishes to kill me may not face any difficulty in accomplishing his design by drawing out the sword easily."

He was practically in such a state that he did not see anyone other than God. The big battle of Anandpur Sahib was going on. It had been under siege for six to eight months. A huge army had come to fight a decisive battle. Time passed and Bhai Kanahiya continued serving water to one and all. Whoever called him, he gave water to him. He served water to the soldiers of both the sides. He moved about under the hail of arrows and shadow of clanging swords and spears. He feared none. Nobody attacked him. Everybody took care that his arrow and shot should not hit Bhai Kanahiya.

That particular day, a fierce offensive had been launched by the Moghal forces which advanced towards Anandpur Sahib. Moghul Khan, a Pathan of Ropar, was leading the attack. He had taken up the challenge of either killing or capturing Tenth Guru Sahib on that day, or himself embrace martyrdom. He had vowed that he would not retreat. A fierce battle was going on.

Wherever some soldier fell and cried for water, Bhai Kanahiya went there running, whether he was a Moghul or a Sikh. It was evening. Tenth Guru Sahib assembled all and said, "Brothers! how did

we fair in today's fighting?" They said, "Sir! the Khalsa fought very bravely and determinedly. Although we were fewer in numbers, yet we did not let the enemy forces have their way." All of a sudden, they said, "Sir! there is a spy among us." Guru Sahib said, "Who is he?" They said, "Sir, he is the one who is called Bhai Kanahiya and 'Saadh Kanahiya'."

Guru Sahib asked, "What does he do?"

They said, "Sir, he serves water to whosoever calls him, whether he is a Moghul or a Singh. We have seen ourselves that although he is our man yet the Moghuls do not attack him. This means that he is in league with them. He should be summoned and questioned. It is quite possible that he may be passing on our battle secrets to them."

Guru Sahib commanded, "Bring Bhai Kanahiya." Two Singhs were sent to bring him. They went to the camp. The camp-inmates informed them that he (Bhai Kanahiya) had not yet returned from the battle-field.

They said to Guru Sahib, "Sir, if you command should we go to the battle-field to find him because stretcher-bearers are picking up the wounded soldiers with the help of torches? Now the fighting has ceased and nobody attacks anybody. The fallen soldiers are being picked up by the two sides after identifying them." Guru Sahib said, "Go! it is already quite late in the night." When they went to the battle-field, they heard a low voice in the darkness. Recite lovingly -

*Refrain: Thou, thou art the bewitcher,
Thou art the bewitcher.*

ਧਾਰਨਾ - ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਹੀ ਮੋਹਿਨਾ,
ਤੂੰ ਹੀ ਮੋਹਿਨਾ-2

It was very dark. Torches were burning at some places. The Singhs followed the direction from which the voice was coming. The torch-bearers headed in the direction from wherever they heard the moaning of the soldiers. They picked them up, put them on the stretchers and carried them away. The Singhs went in the direction of the voice. Then the voice ceased. They realized that Bhai Kanahiya must be still serving water to someone.

Bhai Kanahiya heard a cry of pain. At once, did he go there. A wounded soldier was lying there. He lifted his head, rested it on his thigh, and from his leather-sack poured small quantities of water into his mouth. As soon as water was poured into his mouth, he came to senses, and said, "O water carrier! who are you? Tell me, I shall reward you."

Bhai Kanahiya Ji said, "Khan Sahib! I am an humble Sikh of Guru Gobind Singh Sahib." He said, "Is it? A Sikh! Do you know whom you are serving water and whom you have brought back to senses?"

Bhai Kanahiya Ji said, "I know only one thing that here there is none other than God, and I am serving water to God only. I serve water only to my Guru. There is no difference between my Guru and God."

The Moghul soldier said, "O Kanahiya! we have been troubling your Guru for such a long time. Doesn't your Guru bear any enmity against us?"

He said, "O simple folk! you are badly mistaken. The Guru is sans enmity and is unique.

*'The True Guru is inaccessible,
He is unique and sans enmity.'*

Bhai Gurdas Ji, Var 34/1

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।

Let me give you an example. A few days ago, when your forces retreated, the wife of a Moghul General, who had come from Delhi, was left behind. Seeing her alone, the Singhs brought her in a palanquin. Sovereign Guru Sahib said to them, "What is this?" They said, "Sir, this woman was left alone in the battle-field, when the Moghul forces retreated. So we have brought her in a palanquin."

Guru Sahib said, "Tell me one thing. Did any one lift the veil of the palanquin?"

They said, "True Sovereign! none of us did so."

Guru Sahib called out, "Daughter, come out." She came out. Guru Sahib said to her, "Daughter, don't be afraid. It is true that fighting is going on. We are fighting on principles, but we bear no enmity against anyone. Our enmity is against those who come armed to attack us. To the wounded soldiers, we apply even balm, and look after them. You should go to your mothers."

She was sent to the Guru's home. After a few days, when he found an opportunity, he said, "Today we have sent a message to them (Moghuls) that we are sending our daughter. They must be waiting for her. So, convey her there." At that moment, Guru Sahib and his wives sent her away with gifts of clothes and ornaments worth lakhs of rupees, just as a father would send away his daughter. There were tears in her eyes as a daughter has when parting from her father.

She said, "You are extremely good and kind. You are an angel; you are God. How badly our people misunderstand you! You saved my honour and showered love and affection on me." Our Singhs escorted her to her husband. There is no duality in our Guru. He is totally rancourless, and his conduct is unique.

At this, the Moghul soldier said, "But you must be having enmity against us?" I am the General who had taken a vow to kill or capture your Guru. But I fell down wounded. And now you are serving water to me. Don't you feel any enmity against me?"

He said, "No, Khan Sahib! Our Guru has inculcated in us fully that none is our enemy."

Refrain: None is seen as a stranger, or an enemy.

**ਧਾਰਨਾ - ਨਾ ਦਿਸੇ ਬੇਗਾਨਾ ਜੀ,
ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ -2, 4.**

'Since the time I have attained the company of the holy, I have altogether forgotten to be jealous of others.

No one now is my enemy, nor is anyone a stranger to me and I am the friend of all.'
P. 1299

**ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥
ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥**

He said, "Khan Sahib! our True Guru says -

*'W: Bear not enmity to any one.
In every heart the Lord is contained.'*P. 259
**ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ ॥**

He, who has aligned us with himself is present in all. Then, against whom should we bear enmity? Our Guru has instructed us -

'Farid, return thou good for evil; in thy heart bear not any wrath.

*Thus will thy body be free of maladies,
And thy life have all blessings.'* P. 1382

**ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥**

He was pleased, and felt repentant. He said, "When the Guru's Sikhs are so angelic, the Guru himself should be God Himself. How foolish we are to have started a war with you without any cause!"

Bhai Kanahiya Ji served him water; he regained consciousness.

He said, "Bhai Kanahiya! there must be some magic power in your hands. I have not drunk just water. You have worked some magic on me to have changed my thinking altogether."

Why? It was because when Bhai Kanahiya's gaze was falling on him, it was not one of cruelty; there was no hatred in it, no contempt. What was raining through that gaze? Guru Sahib says -

'Amrita (Nectar) rains from the glance of the God-enlightened.'
P. 273

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ ॥

'Amrita' (Nectar) was raining from his eyes. This nectar removed all enmity and rancour from his heart and mind. He was repenting over what he had vowed to do. What an ignoble deed he was going to perform! Bhai Kanahiya transformed him into a noble man. By making him drink just four draughts of water, he changed him completely, because the touch of a God-enlightened person's hand changes plain water into nectar.

At that moment came those Singhs who had been sent to summon him.

They said, "Bhai Kanahiya! Guru Sahib

has commanded you to appear before him immediately."

In that very state of ecstasy, he set out to see Guru Sahib. He thought, "Guru Sahib has sent commands. It is all right." When he reached there, he found many Sikhs of status and position already sitting there.

They said, "Sir! Bhai Kanahiya has come."

Guru Sahib said, "Present him before me." When he was produced, Guru Sahib said, "Well, Bhai Kanahiya! the Khalsa has complained against you."

He said, "Sir! I am ever full of demerits and defects; I am ever committing mistakes." Guru Sahib said, "Did you serve water to the Moghuls?" He said, "No, sir."

The Singhs who had brought him said, "True Sovereign! the General who had vowed today to kill or capture you and whom we had left wounded to meet a slow and painful death was being served water by him (Bhai Kanahiya)."

Guru Sahib asked, "Did you serve water to him?"

They said, "Yes, sir. He was talking very affectionately with him."

Guru Sahib said, "You should not speak. Let me talk to him." Guru Sahib then said, "Then were you serving water to the forces of the Hill rulers too?"

He said, "No, sir."

Guru Sahib said, "Then were you serving water to the Khalsa?"

He said, "No, sir."

The Singhs said, "Sir! he is not telling you anything."

Guru Sahib said, "You should remain quiet silent, because you do not know anything."

At that moment, Guru Sahib said, "Bhai Kanahiya! then whom were you serving water?" He said, "True Sovereign! when I first came here, I saw Moghuls, Hill folk, Hindus, good and bad, but ever since you put collyrium in my eyes, I see none but you -

'The Guru has given the collyrium of Divine knowledge, by which the darkness of ignorance has been dispelled.

By God's grace, I have met the Saint (Guru) and my mind, O Nanak, is enlightened.'

P. 293

**ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ
ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੇਟਿਆ
ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥**

*Refrain: My Lord! I see none other than
Thee,
None other than Thee.*

**ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ! ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਾ ਹੋਰ,
ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਾ ਹੋਰ - 2.**

True Sovereign! blind were my eyes when you put the collyrium of Divine knowledge into them. My vision has been transformed. Now I have ceased seeing different things and persons. What I see is-

'The infinite Lord is both within and without.

The Auspicious Master is contained in every heart.

He is in earth, sky and the underworld.

Of all the worlds, He is the Perfect cherisher.

In forests, grass blades and mountains, the Supreme Lord is contained.

As is His will so are His creatures' actions.

The Lord is in wind, water and fire.

He is permeating the four quarters and the ten directions.

There is no place without Him.

By the Guru's grace, Nanak has obtained peace.'

P. 293-94

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥
ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥
ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰਹ ਮਾਹਿ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥

True Sovereign, if I see anyone, it is you." Bhai Vir Singh has pictured the scene in the following verses -

'The love-dyed bowed his head and from his mouth, this prayer did utter.

O my Master, only unto Thee do I serve water.

Neither Turk, nor non-Turk do I see anywhere,

For Thou art seen everywhere.

Strung in the Beloved's love, I serve only Him.

I see Him, I serve Him, and offer water only to Him.'

Bhai Vir Singh Ji

ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਰੰਗ ਰਤੜੇ ਨੇ ਬਿਨਤੀ ਮੁਖੋਂ ਅਲਾਈ।
ਤੈਨੂੰ ਪਿਆ ਪਿਲਾਵਾਂ ਪਾਣੀ, ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਦੇ ਸਾਈ।
ਤੁਰਕ ਅਤੁਰਕ ਨਾ ਦਿਸਦਾ ਮੈਨੂੰ, ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਦਿਸਾਈ।
ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਇਕ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੰਤਾ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵ ਕਰਾਵਾਂ।
ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾਂ ਪਾਣੀ ਉਸਨੂੰ ਪਿਲਾਵਾਂ।

Bhai Kanahiya Ji said, "Sir! my eyes were blind to the sight of God, though I saw everything. But since the day, you have put collyrium into my eyes, they have been opened."

*Refrain: My Guru has opened my eyes,
Him do I see in all beings.*

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ, ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹਤੇ - 2.
ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਸਿਆ
- 2.

'The Guru has shown Thee to mine eyes, O Lord.

*Here and there, in every soul and everybody,
Thou, Thou alone art contained, O*

Bewitcher.'

P. 407

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥
ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥

He said, "O Sovereign! when the eyes were blind, I could see my own as well as strangers, both good and bad, but ever since, you have dispelled my delusion, I have started seeing the all-pervasive Lord."

'O my mind, he who has dispelled his doubt, and realized the Lord to be amongst all, in his thinking none is gone astray.'

P. 610

ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ ॥

ਤਿਸ ਕੇ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੁਲਾ

ਜਿਨਿ ਸਗਲੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥

"O Sovereign! I realized Him, who, the Real One, remained hidden. So, now I was offering water to you -

'Strung in the Beloveds' love, I serve only Him.

I see Him, I serve Him, and offer water only to Him.'

Bhai Vir Singh Ji

ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਇਕ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੰਤਾ,

ਉਸ ਦੀ ਸੇਵ ਕਰਾਵਾ।

ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾਂ, ਪਾਣੀ ਉਸ ਪਿਲਾਵਾਂ।

Everybody was watching as to what rebuke or punishment was awaiting him. Guru Sahib stood up, and laughed heartily.

'He laughed and embraced the dear devotee, And handed him a small box.'

Bhai Vir Singh Ji

ਹੱਸੇ ਤੇ ਗਲ ਲਾ ਲਿਆ ਪਿਆਰਾ,

ਡੱਬੀ ਇਕ ਫੜਾਈ।

He sent for a box of balm and bandages and said, "Well Kanahiya! earlier I had given a leather-sack. Now keep this box of balm and these bandages."

'Alongwith water carry balm also.

And apply it (to the wounds) when needed.'

Bhai Vir Singh Ji

ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲੁਮ ਵੀ ਰਖੀ,

ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਲਾਈ।

"Wherever you need, apply balm to the

wounds and dress them with a bandage.”
Now, isn't Bhai Gurdas's utterance true -

*'The True Guru is inaccessible.
He is unique and sans enmity.
Regard him as the land of righteousness and
true place of worship.'*

Bhai Gurdas Ji, Var 34/1
**ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ, ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ, ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।**

All his doings are extraordinary and unique, holy congregation! After much war and fighting, Tenth Guru Sahib was judging the Sikh's love for him. They were laying down their lives for him. But he was also thinking: 'The Guru-incarnation of God is to be manifested in *Sri Guru Granth Sahib*, and he is to bequeath the working of the *Khalsa* and the '*Shabad Guru*' but only after testing. The tested persons have to pass on the manner and essence to the next generation. Each generation will create and combine more tested and tried Sikhs with it.

So, in this way, Guru Sahib organized a very big gathering. Devotees came from far-flung places.

According to history, it was a gathering of 80,000. This is equivalent to 50,0000 of today because when I was a student here in 1923, as per the census of 1921, the combined population of India, which included present-day Pakistan and Bangladesh, Burma and Ceylon was 23 crores. Tenth Guru Sahib appeared on the scene 300 years ago. This means that the population must be quite small as is of countries like Canada these days. A gathering of 80,000 out of that population was of great significance. At that time, Sikhism was propagated all over India. Nowhere was there any duality. Guru Sahib had put persons of spiritual deeds and

attainments incharge of the preaching and propagation of Sikhism at various places. All of them did preaching. Besides, they possessed spiritual powers. Among them were men of deeds; perfect they were according to the teachings of Sikhism. Teachings of *Guru Granth Sahib* and the history of the *Guru Sahibaan* were being disseminated all over India; and even beyond its borders as far as *Guru Nanak Sahib* had travelled. And in that day's assembly came Lamas from China and Burma too. I was talking about love and devotion.

Guru Sahib said, "Dear devotees! the price of love has to be paid. Love is not mere lip service or in words only. He who does not harbour love in his heart, is not living; he is dead -

*'Though one be very handsome, of high birth,
wise, a leading theologian and wealthy.'*

P. 253

**ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿ ਡਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥**

'Extreme' or 'superlative degree' has five attributes. It means too much (last or extreme), beyond which there is no higher degree - most handsome, more than anyone else in the world, belonging to the highest family, noblest of birth, clever, and that too such as cannot be equalled, adept in conversation, enlightened and possessing knowledge of the Ultimate Spiritual Reality, Lord Creator, capable of talking about other things, but having only verbal knowledge and not perceptual or experiential and then possessing wealth more than anyone else in the world. Such a man is very great according to worldly standards. He cannot be evaluated or measured, but when he is measured according to spiritual standards,

Guru Sahib says -

'He shall be called as dead, O Nanak, if he has not love for the Auspicious Master.'

P. 253

**ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥**

Such a person is dead. Elsewhere, about him, Guru Sahib says -

'He alone lives within whose mind that Master abides.

O Nanak! none else is really alive.' P. 142

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

He alone lives in whose heart is lodged Lord God. The rest are all dead beings. There are two types of dead persons. One type of dead persons are those from whom departs consciousness or sentience. Their body collapses and we have to cremate them, bury them, or roll them in water; many are the ways of disposing of the dead according to the people's faith or religion. Devoid of consciousness, man becomes a corpse.

The second type of person is he in whom life-current flows, who eats and drinks, speaks and talks, reads and writes, does a job and amasses wealth too, but in him Name-stream does not flow. In the absence of the Name-stream, he is regarded as dead. So, dead persons of this second kind have no doubt movement in them, but they are not living because the Name-current is missing, the power of the Name Divine does not work in them. Guru Sahib says -

'If such a one lives, he shall depart dishonoured.'

P. 142

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥

If he claims that he is living, he is living in ignominy and dishonor.

'All that he eats is forbidden.'

P. 142

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥

Holy congregation! please note here that many authors have interpreted these verses very wrongly. One such scholar, a Principal, who had received awards from the *Shromani Gurdwara Parbandhak Committee*, happened to meet me at a religious programme of Sant Sucha Singh Ji at Ludhiana. I said, "Mr. Principal! please stop for a while. I want to have a talk with you. You have interpreted some verses wrongly. You are responsible for creating this upheaval among the youth, the students that he who is being insulted or dishonoured should rather die, and in support you have quoted the Gurbani verse -

'Without the Name, he loses his honour and departs.'

P. 142

ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਗਇਆ ਗਵਾਇ ॥

Here, it is honour in the absence of God's Name. Guru Sahib says: Man may have everything else, but if he does not lodge the Name Divine in his heart, he is without honour. Without God's Name in the heart or mind, man has no honour. You have interpreted it as loss of honour on various counts. Look! I will tell you egoistic sense of self-respect. The father says - 'My son has insulted me in the village council; I have been dishonoured. My daughter refuses to marry as per my advice; I have lost my honour. My fraternity, my brothers have spoken very harsh words to me; I have been dishonoured.'

I said, "At how many places will you save your honour? Then you will have to die everywhere. Either you will kill yourself, or your son. How grossly have you misinterpreted! All the books you have written are written heedlessly."

Once a book written by a high official came to me with the request that I should write something about it. When I read it, I wrote that he had not interpreted *Gurbani* with reference to the context. What he had written was independent of the context. The actual meanings are not what he had written. Besides, he had committed a gross mistake." He asked, "What is the mistake?" I said, "About the fighting at Emnabad and resultant bloodshed of the innocent people you have written that Guru Nanak Sahib complained to God, that he voiced a strong protest. Are you going to make the Guru protest to God? Is this what you have been taught?"

He said, "Which protest?"

I said, "It is written in your book -
'So much beating was inflicted that people shrieked. Didst Thou, O God, not feel compassion? Thou, O Master, art the equal Master of all. If a mighty man smites another mighty man, then the mind feels not anger. If a powerful tiger falling on a herd, kills it, then, its Master is to be questioned.' P. 360

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ
 ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥
 ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੌਈ ॥
 ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ
 ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥
 ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥

He said, "This is what its meanings are."

I said, "In that case your doctrine is proved totally wrong. The teacher who himself contradicts his teaching cannot stand anywhere. I believe that he is not a Sikh. Discuss with me for a little while. I will argue with you and refute your interpretation."

I said, "The first verses in which Guru Nanak Sahib has enunciated his doctrine are-

'Ritual purification, though million-fold, may not purify the mind; Nor may absorption in trance still it, however long and continuous. Possessing worlds multiple quenches not the rage of avarice and desire. A thousand million feats of intellect bring not emancipation.' P. 1

ਸੌਚੈ ਸੌਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੌਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥
 ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥
 ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ ॥
 ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ ॥

Guru Sahib was questioned, "O Nanak! then tell us some path.

'How then to become true to the Creator? How demolish the wall of untruth or illusion?' P. 1

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥

Guru Nanak Sahib told the path -

'Through obedience to His ordinance and will.

Saith Nanak: This blessing too is pre-ordained.' P. 1

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥

By obeying God's order and living in His will can ego be destroyed and the wall of untruth demolished. Now in the verses under reference, Guru Sahib has voiced opposition against God's ordinance and complained to Him for what has happened. If this interpretation is correct, then it means that his doctrine is wrong. Now tell me why have you misled the world by your wrong interpretation?" I said, "Explication should be done with reference to the context. Babar came to Guru Nanak for seeking forgiveness. You should read what is recorded in history that when a bundle was placed on Guru Nanak Sahib's head to carry, it moved above his head. It

did not touch his head.”

The same thing happened in the case of Baba Farid. He was also conscripted as a labourer when the Fort of Faridkot was being built. It is said that the pan or bricks he lifted remained above his head without touching it.

Many devotees express doubts - ‘Can such a thing happen?’ This is what is written in the book of Bhai Sahib Bhai Randhir Singh Ji. Take the case of your own Biji’s father of Daudpur. When he lived in the ‘baar’ (cultivable wasteland) of his ‘chak’ (village or canal colony), he used to bring the bundle of fodder for the cattle. Half the village stood watching the spectacle that the bundle of fodder did not touch his head, and it moved in the air above his head.

What Bhai Sahib has written is an eye-witness account. He saw this with his own eyes. Why did the bundle not touch the head? It was because the stream of God’s Name flowing in him was so powerful that nothing could touch it.

Bhai Sahib has written about himself also. “I was in the Hazaribagh Jail. The doctors caught hold of him in order to poison me. When they tried to poison me, they were repelled with such force that they hit the walls. Why did this happen because Name-current was flowing in me. Divine Name power is not meagre. If a man imbued with the Divine Name wishes, he can destroy a whole city with a single glance. You should not have such doubts and reservations about exalted holy men.”

On Sovereign Guru Nanak Sahib’s head remained a bundle. He said, “O Mardana! tune the rebeck.” He said, “Sir!

you have given me four horses to hold. Now should I hold the horses or tune the rebeck?”

Guru Sahib said, “Have we come here to hold horses? Free the horses.”

Mardana freed the horses. The horses followed Mardana wherever he went. As they went further, they were seated at the querns and commanded to grind corn. When Guru Nanak Sahib raised his voice to sing the hymn, all the querns started moving automatically of their own. Guru Sahib said, “Take off your hands, contemplate on God.”

The guard, who was on duty, went running to Babar to report the miracle. The remaining guards lost consciousness when they heard Guru Sahib’s hymn. Babar came running wondering - ‘Can there be such an accomplished and perfect holy man? And I have imprisoned him.’ Coming to Guru Sahib, he begged forgiveness and took Guru Sahib with him and seated on a high bed in the camp. He himself sat on a low chair.” At that moment, Sovereign Guru Nanak Sahib said, “O Babar! you will have to account for your deeds in the Divine Court. God assisted you -

‘Having conquered Khurasan, you have terrified India.’ P. 360

God enabled you to conquer India. But my dear, answer one question of mine - ‘God belongs to all. In your Islamic scripture too it is written that all are the light of Allah (God).’

As Kabir Sahib says -

‘From the One Light has welled up the entire universe.

Then who is good and who is bad?’ P. 1349

(... to be continued)

JAPU JI SAHIB

Treasure Eternal

Prof. Beant Singh
Mobile - 93160 56182

(Continued from P. 85, issue August, 2015)

The Lord Creator is the greatest of all. He is fearless and rancourless. He is without jealousy, malice and animosity. He is merciful and free from anger. All creatures are ignorant or have little knowledge. But He is omniscient. None with little or limited knowledge can attain to His omniscience and omnipotence. There is none other like Him; nor can there be any one like Him. Some of the Guru's edicts are:

ਦੂਸਰ ਹੋਆ ਨਾ ਕੋ ਹੋਈ ॥
ਦੂਸਰ ਹੋਆ ਨਾ ਕੋ ਹੋਈ ॥

Doosar ho-aa naa ko ho-ee.

'There has not been another like Him, nor shall ever be.'
(S.G.G.S., P. 740)

ਤਿਸ ਕਾ ਸਰੀਕੁ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾ ਕੋ ਕੰਟਕੁ ਵੈਰਾਈ ॥
ਤਿਸ ਕਾ ਸਰੀਕੁ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾ ਕੋ ਕੰਟਕੁ ਵੈਰਾਈ ॥

Tis kaa sareek ko nahee naa ko kantak vairaa-ee.

'None is His rival;
None is His tormentor or foe.'
(S.G.G.S., P.592)

ਤਿਸਹਿ ਸਰੀਕੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਕੋਈ ॥
ਕਿਸ ਹੀ ਬੁਤੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਈ ॥
ਤਿਸਹਿ ਸਰੀਕੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਕੋਈ ॥
ਕਿਸ ਹੀ ਬੁਤੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਈ ॥

*Tiseh sareek naahee ray ko-ee.
Kis hee butai jabaab na ho-ee.*

'O man, no one is an equal of Him.
Through no excuse can one say 'no' unto Him.'
(S.G.G.S., P. 1082)

God is the 'Giver' of the fruit of our deeds, but He is not our enemy. We should not regard Him as vindictive and oppressive because we are His creation. If we do so, it will increase our fear and despair. He is an embodiment of love:

ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਮੀ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥
ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਮੀ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥

Aapay pareet paraym parmaysur karmee milai vadaa-ee.

'The Lord, of Himself, puts His love and affection in man and by His grace blesses him with glory.'
(S.G.G.S., P.1330)

Its clear proof is that -

ਅਹਿਨਿਸਿ ਜੀਆ ਦੇਖਿ ਸਮਾਲੈ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ ॥
ਅਹਿਨਿਸਿ ਜੀਆ ਦੇਖਿ ਸਮਾਲੈ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ ॥
Ahinis jee-aa daykh samhaalai sukh dukh purab kamaa-ee.

'Day and night the Lord watches over creatures and cherishes them.
Their suffering and joy from previous deeds arising.'
(S.G.G.S., P.1330)

Guru Sahib reiterates:

ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਪੁਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਕੀਏ ॥
ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਪੁਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਕੀਏ ॥

Sukh dukh purab janam kay kee-ay.

'Joy and suffering by deeds of earlier births

are ordained.’
P.1030)

(S.G.G.S.,

So, according to Sikh teachings, God is free from rancour and animosity. If suffering or misfortune comes, we should not regard it as the outcome of God’s enmity or rancour. We should regard it as the result of our own deeds.

ਦਦੈ ਦੇਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੇਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥
ਜੇ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੇਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥
ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥
ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥

Dadai dos na day-oo

kisai dos karammaa aapni-aa. Jo mai kee-aa so mai paa-i-aa dos na deejai avar janaa.

‘Of D learn:

Blame none: your evil deeds alone are to blame.

*What I have done, have I obtained –
On none else cast the blame.’*

(S.G.G.S., P.433)

Just as the devotee of the Lord without fear becomes fearless, similarly, the devotee of the Lord without animosity becomes free from rancour and animosity. Fourth Guru Sahib’s edict in this context is:

ਸਤਿਗੁਰੁ ਅੰਦਰਹੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ ਸਭੁ ਦੇਖੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਇਕੁ ਸੋਇ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਅੰਦਰਹੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ ਸਭੁ ਦੇਖੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਇਕੁ ਸੋਇ॥
*Satgur andrahu nirvair hai
sabh daykhai barahm ik so-ay.*

*‘The True Guru is uninimical from within
and beholds that unique Lord everywhere.’*

(S.G.G.S., P. 302)

Fifth Guru Sahib says:

ਤੂੰ ਨਿਰਵੈਰੁ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਨਿਰਮਲੁ ॥
ਤੂੰ ਨਿਰਵੈਰੁ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਨਿਰਮਲੁ ॥

Toon nirvair sant tayray nirmal.

‘Without rancour art Thou; pure Thy devotees, Whose sight all sins removes.’

(S.G.G.S., P.108)

So, God’s devotee, while singing laudations of the Lord without enmity, tries to rid himself of the feeling of animosity and rancour. The feeling of rancour keeps the heart burning and Name-elixir does not get lodged there. That is why, Guru Sahib has forbidden us to harbour enmity:

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਮਾਹੂ ॥

ਕਵਾ ਕੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਮਾਹੂ ॥

Vavaa vair na karee-ai kaahoo. Ghat ghat antar barahm samaahoo.

‘Learn this of V:

To none bear malice,

As in each vessel is the Lord pervasive.’

(S.G.G.S., P. 259)

Akal Murat:

The ‘Timeless One’, the existence who is above

‘Time’ and beyond ‘Time’. Time is His creation and under His watch.

Guru Nanak Sahib says:

ਤੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਹੀ ਸਿਰਿ ਕਾਲਾ ॥

ਤੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਹੀ ਸਿਰਿ ਕਾਲਾ ॥

Too akaal purakh naahee sir kaalaa.

*‘Thou art the Supreme Being beyond time–
death stands not menacing over Thy head.’*

(S.G.G.S., P. 1038)

Fifth Guru Sahib says :

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਜਿਸੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਖਉ ॥

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਜਿਸੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਖਉ ॥

Akaal moorat jis kaday naahee kha-o.

‘The Eternal Form that never perishes.’

(S.G.G.S., P.1082)

Ajooni:

He, who is beyond birth and death. There is no cause of God's existence. He is the cause of all causes. He is ever True.

ਤੁਮ੍ ਸਮਰਥਾ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ॥

तुम् समरथा कारन करन ॥

Tumh samrathaa kaaran karan.

'Thou, O Lord, art the cause of all causes.'

(S.G.G.S., P.828)

Describing the Lord as Creator, 'cause' has been said to be subservient to Him -

ਕਾਰਣੁ ਕਰਤੇ ਵਸਿ ਹੈ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਖੀ ਧਾਰਿ ॥

कारणु करते वसि है जिनि कल रखी धारि ॥

Kaaran kartay vas hai jin kal rakhee dhaar.

'All causes are by him controlled whose might all creation holds.'

(S.G.G.S., P.148)

He, whose existence is not due to any cause, cannot be born. He, who is free from birth, is free from death too. In this context, the Guru's edict is:

ਸੇ ਮੁਖੁ ਜਲਉ ਜਿਤੁ ਕਹਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜੋਨੀ ॥

ਜਨਮਿ ਨ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥

सो मुखु जलउ जितु कहहि ठाकुरु जोनी ॥

जनमि न मरै न आवै न जाइ ॥

नानक का प्रभु रहिओ समाइ ॥

So mukh jala-o jit kaheh thaakur jonee. Janam na marai na aavai na jaa-ay. Naanak kaa parabh rahi-o samaa-ay.

'Know, the Lord from birth and death is immune. Burnt be the mouth that asserts, the Lord takes birth.

He is neither born, nor dies, Neither enters birth nor departs.

All-pervasive is Nanak's Lord.'

(S.G.G.S., P.1136)

Saibhang:

He is self-illuminated, self-effulgent; that is, He is an embodiment of light. There is no other 'Light' to illumine Him. Rather, He illumines all.

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥

सभ महि जोति जोति है सोइ ॥

Sabh meh jot jot hai so-ay.

'In all Creation is Thy Light, Thou who art Light.'

(S.G.G.S., P.13)

God is an embodiment of 'Light'. This means that He is sentient and His sentience is due to Himself. It is not propped by anyone else. The True One Himself is in the form of 'Light' :

ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਚੇ ਸੋਭਾ ਪਾਇਦਾ ॥

जोति सरूप सदा सुखदाता सचे सोभा पाइदा ॥

Jot saroop sadaa sukh-daata sachay sobhaa paa-idaa.

'He is Light incarnate, eternally provider of joy- By the holy Eternal's grace the devotee finds exaltation.'

(S.G.G.S., P. 1036)

Guru Sahib further says that 'Light' is illumining the 'Three Worlds'.

ਜੋਤਿ ਸਬਾਇਤੀਏ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਰੇ ਰਾਮ ॥

जोति सबाइतीए त्रिभवण सारे राम ॥

Jot sabaa-irhee-ay tribhavan saaray raam.

'In the three worlds all over is His light spread. In each being is pervasive.'

(S.G.G.S., P.843)

So, the word 'saibhang' (self-existent) describes the Lord's 'self-illuminated' existence. His 'sentience' is self-dependent.

Gurprasad:

By the grace of the Guru (Holy

Preceptor) is attained the Lord. By His Grace is the Name Divine enshrined in the heart of the devotee. There are many edicts in the Guru Granth Sahib which bear this out:

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥
Gur parsaad param pad paa-i-aa naanak kahai vichaaraa.

'By the Master's grace such the Supreme state attain: Thus states Nanak after deliberation.' (S.G.G.S., P.1126)

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਿ ਸਚਿ ਸਮਾਈਐ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਿ ਸਚਿ ਸਮਾਈਐ ॥
Gur parsaa-dee bujh sach samaa-ee-ai.
'Should enlightenment by the Master's grace come, In holy Truth is man absorbed.' (S.G.G.S., P.147)

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਅਕਥਉ ਕਥੀਐ ਕਹਉ ਕਹਾਵੈ ਸੋਈ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਅਕਥਉ ਕਥੀਐ ਕਹਉ ਕਹਾਵੈ ਸੋਈ ॥
Gur parsaa-dee aktha-o kathee-ai kaha-o kahaavai so-ee.
'By the Guru's grace, I describe the Indescribable One and utter what the Lord makes me utter.' (S.G.G.S., P.1233)

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥
Gur parsaad niranjan paa-i-aa saachai sabad veechaaree.
'By the Master's grace, by contemplation of the holy Word alone, Is attained the immaculate Lord.' (S.G.G.S., P.1234)

Thus in Gurbani, 'Gurparsad' means 'obtained by the Master's grace'. Besides, the word Guru is also used as the signifier

of the Timeless One, God.

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਭੇਟਿਓ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਨਿਬੇਰਾ ॥
ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਭੇਟਿਓ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਨਿਬੇਰਾ ॥
Gur parmaysar naanak bhayti-o saachai sabad nibayraa.

'Saith Nanak: As the Master's image of the Supreme Being was met, By the holy Word were all doubts set at rest.' (S.G.G.S., P.878)

Then, this word has been used for Guru Nanak:

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥
Gur naanak naanak har so-ay.
'Nanak is my Guru; Nanak and the Lord in spirit are the same.' (S.G.G.S., P.864)

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ॥
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ॥
Gur naanak dayv govind roop.
'Guru Nanak Dev is the very image of the Lord.' (S.G.G.S., P.1192)

In Gurbani, the word 'Guru' has been used for all other Guru Sahibaan also who succeeded to the spiritual seat of Guru Nanak Sahib :

ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰੀ ਸਚੁ ਕਰਤੈ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ ॥
ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰੀ ਸਚੁ ਕਰਤੈ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ ॥
Gur angad dee dohee firee sach kartai bandh bahaalee.
'The Sovereignty of Guru Angad was proclaimed and the True Creator confirmed it.' (S.G.G.S., P.967)

Tenth Guru Sahib has described all the Guru Sahibaan as one and the same:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕਰ ਮਾਨਾ ।
ਅੰਗਦ ਅਮਰਦਾਸ ਪਹਿਚਾਨਾ ।

ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਾਯੋ ।
ਸਾਧਨ ਲਖਾ ਮੁੜ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ।
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਹੂੰ ਕਹਿ ਜਾਨਾ ।
ਏਕ ਰੂਪ ਕਿਨਹੁ ਪਹਿਚਾਨਾ ।
ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨਹੀ ਸਿਧ ਪਾਈ ।
ਬਿਨ ਸਮਝੇ ਸਿਧ ਹਾਥ ਨ ਆਈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕਰ ਮਾਨਾ ।
ਅੰਗਦ ਅਮਰਦਾਸ ਪਹਿਚਾਨਾ ।
ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਾਯੋ ।
ਸਾਧਨ ਲਖਾ ਮੂੜ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ।
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਮਝੂੰ ਕਹਿ ਜਾਨਾ ।
ਏਕ ਰੂਪ ਕਿਨਹੂੰ ਪਹਿਚਾਨਾ ।
ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨਹੀ ਸਿਧ ਪਾਏ ।
ਬਿਨ ਸਮਝੇ ਸਿਧ ਹਾਥ ਨ ਆਏ ।

*Sree Naanaka Angdi Kari Maanaa.
Amaradaas Angda Pahichaanaa.
Amaradaas Raamdaas Kahaayo .
Saadhani Lakhaa Moorharaha Nahi
Paayo.*

*Bhianna Bhianna Sabhahooan Kara
Jaanaa.*

*Eeka Roop Kinahooan Pahichaanaa.
Jina Jaanaa Tina Hee Sidha Paaeala.
Bina Samajhe Sidha Haathi Na Aaeala .*

*'It was Nanak, the venerable, Who was
known as Angad.*

*Who assumed the form of Ram Das. All this
is known to men of faith;*

But the fools know not this mystery.

*They distinguish and separate one from the
other.*

*And rare is the one who knows they, indeed
were one.*

*They who realized this in their hearts,
attained realization of God.*

*But they understood it not, were fulfilled
not.'*

(Bachittar Nanak, Ch.V, Chaupai 9-10.)

Japu:

'Japu' means to 'recite'. It is the name of the 'bani' (composition) that follows. This composition has been named 'Japu' because

it is meant for daily reading or recitation. All the ten Guru Sahibaan recited this composition daily. In the Sikhs' 'nitnem' [Gurbani compositions prescribed for a Sikh for daily recitation] too, the reading or recitation of this composition continues to be a must in the morning. While preparing 'Amrit' (baptismal nectar) also this composition is the first to be recited. Bhai Gurdas also tells us about the practice followed when Guru Nanak Sahib settled at Kartarpur.

ਸੋਦਰ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ ।
ਸੋਦਰ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ ।

*Sodaru Aaratee Gaaveeai
Anmrit Vaylay Jaapu Ouchaaraa.*

*'In the evening was recited 'sodar' and
'arti', While Jap Ji was recited in the early
morning.'* (Var 1/38)

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

*Adi sachu jugadi sachu,
Hai bhi sachu Nanak hosi bhi sachu.*

This is the 'invocatory chant' of the 'Japu' composition. This is the essence or substance of the description of Lord God given in this composition.

Adi Sachu:

That Lord was true before the creation when there was nothing in existence: 'Then there was no sky, no nether region, nor the three worlds.' (S.G.G.S., P.509) When there was neither sun, nor moon, nor earth, nor sky, nor the nether region, God was still in existence. As per the Guru's edict: 'For countless ages, there was utter darkness. There was no earth and no sky, but the Infinite Lord's

Will alone was pervasive.’ (S.G.G.S., P.1035)

Jugadi Sachu:

True is the Lord from the beginning of creation and ages.

Hai bhi sachu Nanak hosi bhi sachu:

In the present age also, Lord God is in the same form and state as He was in the beginning of ages. He will continue to be so in times to come and after the dissolution of creation. That is, even when there is no existence, He will be Truly Existent. He is beyond the division of time. He is of ‘Timeless Form’. He is the beginning of all creation. This ‘sloka’ can, in a way, be called the exegesis of the word ‘True’ occurring in the ‘Moolmantra’. Placing it at the beginning of the seventeenth octet of ‘Sukhmani’, Fifth Guru Sahib revealed its sense and meaning in the octet. He also described the spiritual attainment of the devotee who comes to know the ‘True Form’:

ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਰਿਦੈ ਜਿਨਿ ਮਾਨਿਆ ॥
ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤਿਨਿ ਮੂਲੁ ਪਛਾਨਿਆ ॥
ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਰਿਦੈ ਜਿਨਿ ਮਾਨਿਆ ॥
ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤਿਨਿ ਮੂਲੁ ਪਛਾਨਿਆ ॥
Sat saroop ridai jin maani-aa.
Karan karaavan tin mool pachhaani-aa.
‘Whoever by his heart
His eternal essence has realized,
Realizes Him as the sole cause of all.’
(S.G.G.S., P.285)

All things are subject to change and destruction but not the True Lord :

ਦਿਨ ਰਵਿ ਚਲੈ ਨਿਸਿ ਸਸਿ ਚਲੈ ਤਾਰਿਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ ॥
ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕੁ ਹੈ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਬੁਗੋਇ ॥
ਦਿਨ ਰਵਿ ਚਲੈ ਨਿਸਿ ਸਸਿ ਚਲੈ ਤਾਰਿਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ ॥
ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕੁ ਹੈ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਬੁਗੋਇ ॥
Din rav chalai nis sas chalai taarika

lakh palo-ay.

Mukaam ohee ayk hai naankaa sach bugo-ay.

‘The day and the sun shall depart,
the night and the moon shall vanish and
hundreds of thousands of stars shall
disappear, He alone is eternal.

Nanak proclaims the truth.’ (S.G.G.S., P.64)

Stanza I:

Introduction:

The chief object of human life is to gain spiritual knowledge and feel existence of the Perfect Lord God who is referred to in the ‘Moolmantra’ (Invocatory Chant). If Divine knowledge is not obtained even in the human incarnation, it goes waste. In this context, the Guru’s edicts are:

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਭੜੈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
Bha-ee paraapat maanukh dayhuree-aa.
Gobind milan kee ih tayree baree-aa.
‘With the gift of human incarnation granted
to thee, Now is thy opportunity to have union
with the Lord.’ (S.G.G.S., P.12)

ਆਵਨ ਆਏ ਸਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ ॥੧॥
ਆਵਨ ਆਏ ਸਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ ॥੧॥

aaavan aa-ay sarisat meh bin boojhay pas dhor.

naanak gurmukh so bujhai jaa kai bhaag mathor.

‘Many come into the world, But without
realizing God,
they are like animals and beasts.’

(S.G.G.S., P.251)

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ, ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ Address's ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)
9 Elizabeth Rd.,**

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji
Atwal, Po. Box No. 32845,
Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com
Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,